

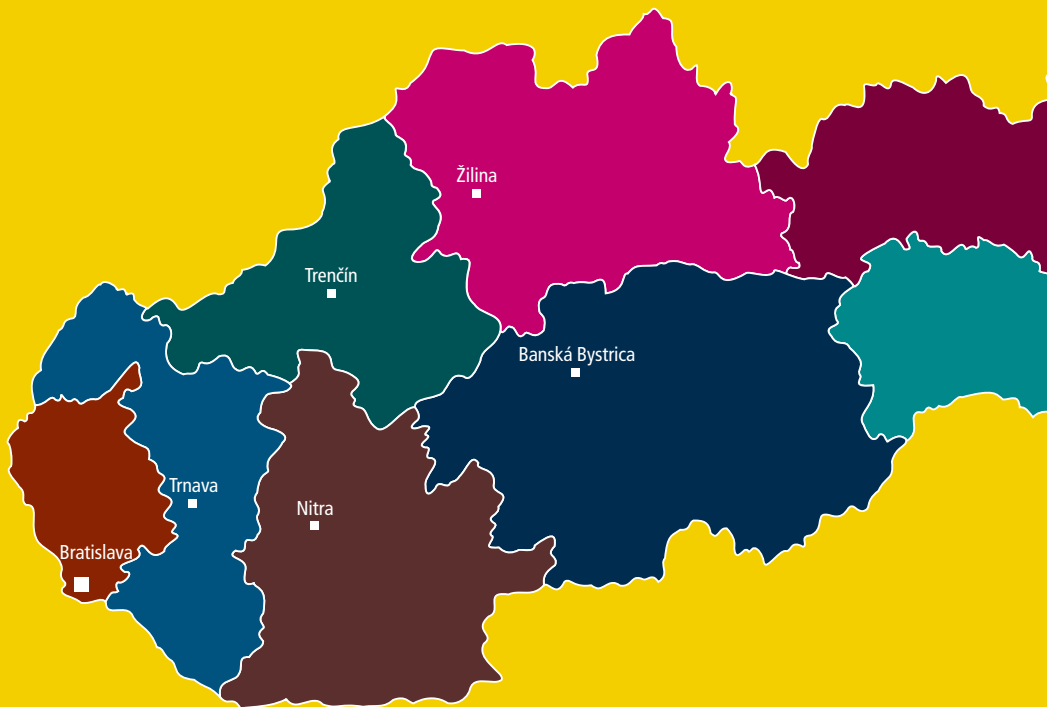

TURISTICKÝ BEDEKER OKOLIA ELEKTRÁRNÍ

Krajina plná energie
Prírodné, kultúrne a historické
zaujímavosti Slovenska

Slovenské elektrárne sú spoločnosťou skupiny Enel

> NENECHAJTE SI UJSŤ

kostol

katedrála

hrad

kaštieľ

zámok

UNESCO

> OKOLIE MESTA

arboretum

kúpele

ZOO

tech. pamiatka

skanzen

baňa

hvezdáreň

> TIPY NA TÚRY

turistika

jaskyňa

zrúcanina hradu

akvapark

lyžiarske st.

vodopád

cyklistika

> ELEKTRÁRNE

vodná el.

jadrová el.

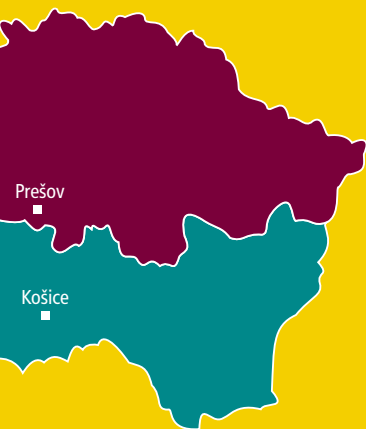
tepelná el.

fotovoltaická el.

sídlo SE, a. s.

> SKUPINA ENEL

4

> 1. ENERGIA PRE KRAJINU

6

> 2. BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

8

> 3. TRNAVSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

24

> 4. NITRIANSKY SAMOSPRÁVNY KRAJ

40

> 5. TRENČIANSKY SAMOSPRÁVNY KRAJ

54

> 6. ŽILINSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

70

> 7. PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

88

> 8. KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

106

> 9. BANSKOBYSTRICKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

122

> MAPA ELEKTRÁRNÍ

136

SKUPINA ENEL

Skupina Enel je najväčšou energetickou spoločnosťou v Taliansku a jednou z hlavných európskych spoločností kótovaných na burze. Vyrába, distribuuje a predáva elektrinu a plyn.

Po dokončení medzinárodnej expanzie skupina Enel konsoliduje získané aktivity a integruje svoje obchodné činnosti. Skupina Enel dnes pôsobí v 40 krajinách na 4 kontinentoch, má vyše 98 000 MW inštalovaného výkonu a cez siete v dĺžke 1,9 mil. kilometrov dodáva elektrinu a plyn 61 mil. zákazníkov. Približne 42 % energie vyrába bez emisií oxidu uhličitého.

(Údaje aktuálne k 31. 12. 2013)

NÁJDETE NÁS NA:
[facebook.com/EnelSlovensko](https://www.facebook.com/EnelSlovensko)

SLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE

Hlavnou podnikateľskou činnosťou spoločnosti Slovenské elektrárne je výroba a predaj elektriny. Podľa disponibilného inštalovaného výkonu je spoločnosť Slovenské elektrárne najväčším výrobcom elektrickej energie na Slovensku a druhým najväčším dodávateľom elektrickej energie v strednej a východnej Európe. Spoločnosť tiež vyrába a predáva teplo a poskytuje podporné služby pre elektrizačnú sústavu.

Slovenské elektrárne disponujú 5 739,14 MW inštalovanej kapacity a majú ideálny výrobný mix – jadro, vodu, klasické zdroje v kombinácii so spaľovaním biomasy, ako aj fotovoltaické zdroje. Prevádzkujú 35 vodných, 2 jadrové, 2 tepelné a 2 fotovoltaické elektrárne.

Cieľom spoločnosti je bezpečne, spoľahlivo, efektívne a konkurencieschopne vyrábať, predávať a obchodovať s elektrinou a teplom, bezpečne zaobchádzať s rádioaktívnymi odpadmi a vyhoreným jadrovým palivom pri trvalom znižovaní negatívnych vplyvov výrobných procesov na životné prostredie. Vďaka vyváženému portfóliu čistých technológií kombinujúcich vodu, biomasu, fotovoltaiku a jadro je takmer 90 % elektriny vyrobenej bez emisií skleníkových plynov.

VÍZIA

Byť najbezpečnejším, najspoľahlivejším, najefektívnejším a konkurencieschopným výrobcom elektrickej energie, tvoriac hodnoty pre našich zákazníkov, akcionárov a zamestnancov.

POSLANIE

Dosiahnuť najvyššiu úroveň bezpečnosti a výkonnosti prostredníctvom výnimočných výkonov, trvalého zlepšovania a tímovej práce.

skupina ENEL

DCĚRSKA SPOLOČNOST

V roku 2009 vznikla 100 % dcérska spoločnosť Slovenských elektrární, ktorá sa zaoberá predajom elektriny. Poskytuje možnosť vybrať si za dodávateľa elektriny silnú a spoľahlivú energetickú spoločnosť. Svojim odberateľom ponúka kvalitné a komplexné služby, nakupuje elektrinu od spoločnosti Slovenské elektrárne, najväčšieho výrobcu elektriny na Slovensku. Vďaka tomu vie garantovať maximálnu stabilitu dodávok elektriny za obojstranne výhodné ceny pre veľkých i menších koncových odberateľov.

Už v prvom roku pôsobenia na trhu sa spoločnosť stala jednotkou medzi novými dodávateľmi v predanom množstve elektriny a celkovo štvrtým najvýznamnejším dodávateľom na Slovensku.

Od 1. júna 2013 spoločnosť rozšírila svoju ponuku o dodávky plynu pre firemných odberateľov, a dokáže tak na trhu ponúknuť združenú dodávku energií.

7

2

1 ENERGIA PRE KRAJINU

Slovenské elektrárne sú významným producentom elektriny nielen na Slovensku, ale v celom regióne strednej a východnej Európy. Okrem tejto svojej podnikateľskej činnosti je ich prioritou vytvárať podmienky trvalo udržateľného rozvoja v oblasti ekonomickej, sociálnej a environmentálnej. Spoločnosť sa spolupodieľa na vytváraní hodnôt pre krajinu v oblasti kultúry, športu, vzdelania, prírody a sociálnej sféry. Synonymom takýchto aktivít je komplexný program spoločenskej zodpovednosti nazvaný **Energia pre krajinu**, ktorý zastrešuje päť oblastí, päť energií (*Energia pre kultúru, Energia pre šport, Energia pre vzdelanie, Energia pre prírodu a Energia pre život*).

3

ENERGIA PRE KULTÚRU

Podpora kultúry a umenia je dobrou investíciou pre zachovanie hodnôt a kultúrneho dedičstva. Aj vďaka podpore SE sa každú noc rozvieti Oravský hrad ako jedna z najkrajších historických pamiatok na Slovensku. Kultúra a umenie zblížujú národy, čoho dobrým príkladom je letný festival Dolce Vitaj, ktorý vo svojej rozmanitosti každoročne prezentuje talianske umenie v uliciach Bratislavy a ostatných slovenských mestách. Za investíciu do tradície národa považuje spoločnosť folklórne slávnosti vo Východnej aj významnú spoluprácu so Slovenskou národnou galériou. V historickej Kremnici podporujú SE európsky festival humoru a satiry Kremnické gagy. Partnerstvo v rámci Bratislavských jazzových dní zasa oceňujú znalci jazzovej hudby.

ENERGIA PRE ŠPORT

Spoločnosť vkladá veľa energie aj do športu. Vďaka SE sa podarilo pokračovať v tradícii historicky najstaršieho športového cyklistického podujatia Okolo Slovenska. Slovenské elektrárne sa snažili pozdvihnúť úroveň aj rozvoj niektorých perspektívnych športov v rámci partnerstva so Slovenskou volejbalovou federáciou.

ENERGIA PRE VZDELANIE

Vzdelanie je rozhodne najlepšou investíciou do budúcnosti pre nasledujúce generácie. Projekt Play Energy je určený pre žiakov stredných a základných škôl. Detská Univerzita Komenského každý rok vyškolí vyše 300 malých študentov. SE spolupracujú s univerzitami a ponúkajú profesionálny rast po skončení štúdia. O týchto benefítoch sa môžu študenti technických univerzít dozvedieť počas Dní kariéry.

ENERGIA PRE ŽIVOT

Prostredníctvom Energie pre život podáva spoločnosť pomocnú ruku slabším. Projekt podprahovej nočláhárne neziskovej organizácie DEPAUL SLOVENSKO, resocializácia bezdomovcov s Nota Bene, Roma Spirit, Divadlo bez domova, Komunita Ludovítov, ako aj Hodina deťom a Úsmev ako dar sú toho príkladom.

Energia pre krajinu

ENERGIA PRE PRÍRODU

Nesporne dôležitým projektom je práve Energia pre prírodu, prostredníctvom ktorého Slovenské elektrárne ochraňujú a kultivujú životné prostredie, každoročne podporujú desiatky projektov zameraných na ochranu prírody a prichádzajú s vlastnými riešeniami na zlepšenie životného prostredia. Príkladom takýchto iniciatívnych projektov je dlhodobá spolupráca so slovenskými národnými parkmi v oblasti podpory a zachovania biodiverzity, za ktorú v roku 2012 získali Slovenské elektrárne európske ocenenie v Bruseli v kategórii Cena za podnikanie a biodiverzitu s projektom „Energia pre prírodu: Ochrana najzázračnejších živočíšnych druhov v slovenských horách (TANAP)“.

Od roku 2007 tak spoločnosť pomohla pri výskume a monitoringu svišťa a kamzíka tatranského, sokola sťahovavého, orla skalného, pstruha potočného, ako aj niektorých dravých šeliem rýsa ostrovida a vlka dravého.

Častým problémom vysokohorských chát nie je len nedostatok energie potrebnej na zabezpečenie prevádzok chát, ale v mnohých prípadoch sú to práve zastarané zariadenia, ktoré fungujú na princípe naftových generátorov produkujúcich veľké množstvo emisií CO₂ do ovzdušia. Spoločnosť už má aj

v tejto oblasti dlhodobou rozpracovaný projekt ekologizácie a revitalizácie vysokohorských chát, ktorý bol odštartovaný v roku 2009 nainštalovaním nového moderného fotovoltického systému na Téryho chate vo Vysokých Tatrách s ročnou úsporou až 6 ton emisií CO₂. Spoločne s ostatnými partnermi, ako aj s Klubom slovenských turistov a vďaka dobrovoľníckej angažovanosti zamestnancov zo Slovenských elektrární sa podarilo revitalizovať turisticky vyhľadávanú Chatu pri Zelenom plese inštalovaním malej vodnej turbíny. Vďaka dlhodobému monitoringu povodia rieky Ipel Slovenské elektrárne disponujú veľkým množstvom poznatkov o lokalite Kokavy nad Rimavicou a blízkeho okolia, ktoré je významným turistickým centrom daného regiónu a ukrýva mnoho prírodných zaujímavostí. Prínosom pre tento región bolo vybudovanie náučného chodníka Ipel s 12 tabuľami opisujúcimi jedinečnú flóru s vyznačením cyklistickej alebo bežkárskej trate.

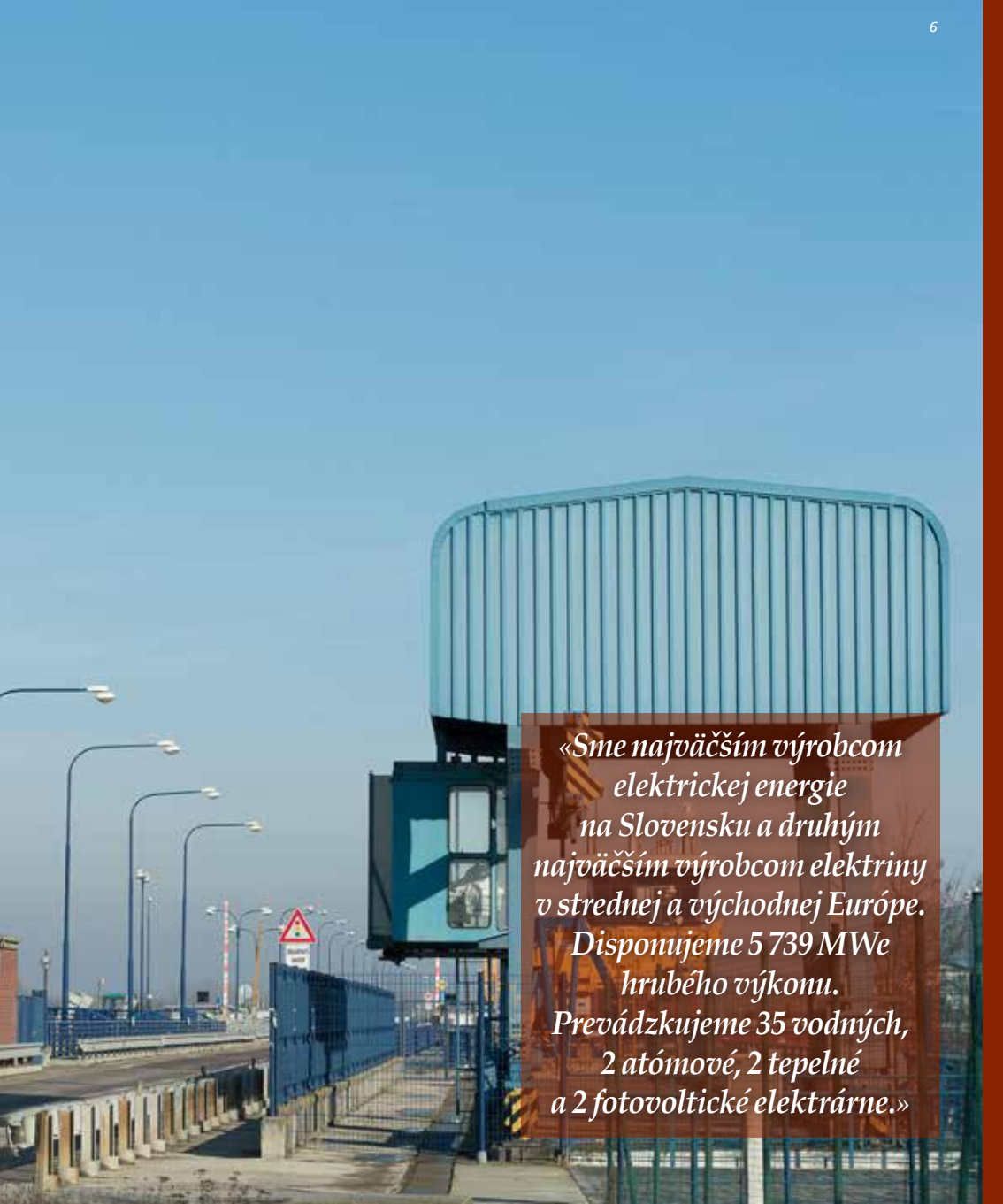
Preto vydanie tejto turistickej príručky je určite ďalším významným počínom spoločnosti, s cieľom ponúknuť a navštíviť aj niektoré menej známe turistické lokality, zoznámiť sa s projektmi, ktoré Slovenské elektrárne prinášajú, aby mohli zodpovedne vyhlásiť, že „byť dobrým občanom tejto krajiny“ je prioritou.

Fotografie:

- 1 Energia pre kultúru – Východná
- 2 Energia pre život – Roma Spirit
- 3 Energia pre šport – Okolo Slovenska
- 4 Energia pre vzdelanie – Detská Univerzita Komenského
- 5 Energia pre prírodu – Podpora a zachovanie biodiverzity v TANAP-e

«Sme najväčším výrobcom elektrickej energie na Slovensku a druhým najväčším výrobcom elektriny v strednej a východnej Európe. Disponujeme 5 739 MWe hrubého výkonu. Prevádzkujeme 35 vodných, 2 atómové, 2 tepelné a 2 fotovoltaické elektrárne.»

Bratislava

2. BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Centrom Bratislavského samosprávneho kraja je Bratislava, ktorá je zároveň aj hlavným mestom Slovenskej republiky. Má takmer pol milióna obyvateľov. Po prvý raz sa spomína v historických prameňoch v roku 907 ako *Bresalauspruch*. V roku 1291 získala Bratislava (vtedy *Pressburg*) plné mestské výsady od uhorského kráľa Ondreja III. Prvú univerzitu v Bratislave a zároveň na celom vtedajšom území Slovenska i Uhorska založil Matej Korvín v roku 1465 – *Academia Istropolitana*. Bratislava sa stala v roku 1536 hlavným mestom Uhorska na viac než 200 rokov. Svoje zlaté časy zažívala počas vlády Márie Terézie, ktorá bola v Dóme sv. Martina korunovaná za uhorskú kráľovnú. 1. januára 1919 sa Bratislava stala súčasťou novovzniknutého

Česko-Slovenska. Neskôr v roku 1968 po podpísaní zákona o federácii a vytvorení Československej federácie sa stala hlavným mestom Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava bola vyhlásená za hlavné mesto samostatnej Slovenskej republiky v deň jej vzniku 1. januára 1993.

Zmes kultúr a národov počas historického vývoja mesta zanechal stopy v jazyku, zvykoch a kultúre, ale aj životnom štýle a pôsobí ako pridaná hodnota hlavného mesta Bratislava. Z pohľadu infraštruktúry ponúka Bratislava medzinárodné letisko, železničný uzol a diaľničné napojenie na susedné štáty aj smerom dovnútra Slovenska, ako i lodnú cestu po Dunaji. Bratislava je významné centrum vzdelávania s ponukou viac ako 10 štátnych a súkromných vysokých škôl a rovnako dôležitý je aj potenciál výskumu a vývoja (60 %) v rámci SR.

2.1 NENECHAJTE SI UJŤ V BRATISLAVE

Pri oboznamovaní s „Krásavicou na Dunaji“ by ste určite nemali vynechať najatraktívnejšie miesta v historickom centre a spoznať ich dejiny.

Bratislavský hrad je už po dlhé stáročia neodmysliteľnou súčasťou panorámy Bratislavy. Už starovekí Rimania si na hradnom kopci vybudovali opevnenie, aby chránili dunajský brod a severnú hranicu svojej ríše pred útokmi barbarov. Bol významnou rezidenciou uhorských kráľov, ktorí sem prichádzali najmä počas korunovačných slávností a zasadnutí uhorského snemu. V Korunnej veži hradu boli umiestnené a strážené korunovačné insígnie. Dnes hrad slúži štátnej reprezentácii Slovenskej republiky a Slovenskému národnému múzeu, ktoré tu vystavuje cenné archeologické, historické a umelecké zbierky. Návštevníci Bratislavy tu môžu pobudnúť na miestach, kadiaľ kráčala história, obdivovať architek-

túru hradu a pokochať sa nádherným výhľadom či už z okolitých terás, alebo Korunnej veže. Hrad je národnou kultúrnou pamiatkou.

V bratislavskom podhradí isto nemíniete najužší dom v meste **U dobrého pastiera**, v ktorom sídli hodinárske múzeum. Rokokovú stavbu postavili v rokoch 1760 – 1765. Spodná časť bola určená na obchodno-remeselnú činnosť, horné podlažia na bývanie.

Oproti múzeu sa zastavte v **Dóme sv. Martina**, ktorý je všeobecne známy ako miesto korunovácie uhorských kráľov. V rokoch 1563 – 1830 ich tu bolo korunovaných 11 vrátane Márie Terézie. Je najvýznamnejšou sakrálnou stavbou mesta. Pamiatkou na bratislavské korunovácie je pozlátený monument uhorskej koruny na vrchole veže kostola z roku 1833. V kryptách Dómu sv. Martina sú pochovaní mnohí cirkevní a svetskí hodnostári krajiny. K najpôsobivejším a najdokonalejším zachovaným

BRATISLAVSKÝ HRAD

www.bratislava-hrad.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 18.00 h

DOM U DOBRÉHO PASTIERA MÚZEUM HODÍN

www.muzeum.bratislava.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Piatok: 10.00 – 17.00 h

Sobota – Nedeľa: 11.00 – 18.00 h

DÓM SV. MARTINA

www.dom.fara.sk

Apríl – Október

Pondelok – Sobota:

9.00 – 11.30, 13.00 – 18.00 h

Nedeľa: 13.30 – 16.00 h

November – Marec

Pondelok – Sobota:

9.00 – 11.30, 13.00 – 16.00 h

Nedeľa: 13.30 – 16.00 h

Fotografie:

6 Vodná elektráreň Čunovo

7 Bratislavský hrad

8 Dóm sv. Martina

9 Primaciálny palác

10 Stará radnica

11 Michalská brána

Bratislava

sochárskym dielam na Slovensku zo 14. storočia patrí severný portál Dómu sv. Martina, ktorý zobrazuje Boha Otca sediaceho na tróne milosti, ako drží v lone svojho ukrižovaného Syna. Nad nimi sa vznáša Duch Svätý v podobe holubice. Portál je možné vidieť v Kaplnke sv. Anny. Dóm sv. Martina je národnou kultúrnou pamiatkou od roku 1993.

Atraktívnym miestom na relax je určite **Ventúrska ulica**, ktorá žije vystúpeniami hudobných umelcov najrozmanitejších žánrov, ale aj posledná zachovaná stredoveká brána – **Michalská brána**. Oddýchnite si na **prechádzke Hlavným námestím**, nezabudnite na **Starú radnicu** a určite nevynechajte **Primaciálny palác** s expozíciou nádherných anglických gobelínov. Palác je v súčasnosti sídlom primátora Bratislavy.

Slovenské elektrárne sú v rámci programu Energia pre kultúru dlhodobým partnerom **Slovenskej ná-**

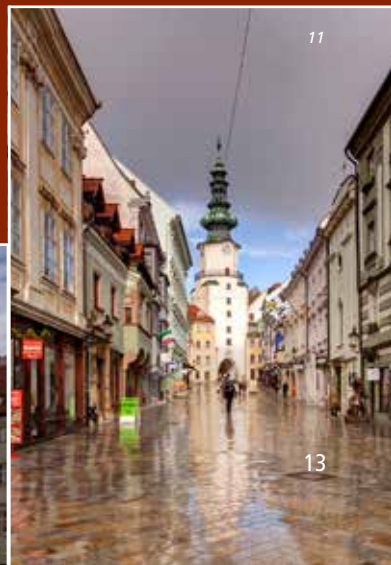
rodnej galérie (SNG). Podporujú množstvo výstav, pričom jednou z najúspešnejších bola výstava **Nové Slovensko** v roku 2011. Táto výstava priblížila prienik modernej civilizácie do života slovenskej spoločnosti v prepratom období a prezentovala začiatky elektrifikácie na Slovensku. V roku 2012 sa Slovenské elektrárne stali generálnym partnerom SNG. Túto spoluprácu oficiálne odštartovala výstava **Prerušená pieseň** mapujúca obdobie socialistického realizmu v 50. rokoch minulého storočia, odkedy sa datuje aj budovanie prvých vodných elektrární.

Umenie zblízuje národy. Preto je aj zámerom spoločnosti prezentovať a priblížiť slovenskému publiku talianske umenie a kultúru. V tomto smere sa už podarilo uskutočniť aj niekoľko zaujímavých aktivít. V spolupráci s **Galériou mesta Bratislavy** a Ministerstvom kultúry SR predstavili Slovenské elektrárne návštevníkom

jedného z najvýznamnejších renesančných maliarov Jacopa Robusti Tintoretta s obrazom Kristus a cudzoložníca v rámci programu Energia pre kultúru. Rovnako aj slovenské umenie je veľmi často oceňované v Taliansku. V rámci bienále Výstavy detskej knihy v Bologni zaujala jedinečná inštalácia **Mateja Krena** nazvaná **Scanner**, ktorá pozostávala z vyše 10 000 kníh. Umenie Talianska v jeho rozmanitosti prináša na Slovensko taliansky festival **Dolce Vitaj**. Koncertné vystúpenie vynikajúceho virtuózneho huslistu Dalibora Karvaya s Národnou akadémiou Santa Cecilia z Talianska patrí vždy k umeleckým skvostom slovensko-talianskej spolupráce.

10

11

13

Opera a Balet Slovenského národného divadla (SND) sú populárne medzi zahraničnými návštevníkmi predovšetkým kvôli ich kvalite a priaznivým cenám. Historická budova Opery SND postavená v ére Habsburgovcov sa nachádza priamo v centre mesta na **Hviezdoslavovom námestí**. Nová budova Opery SND bola otvorená v apríli 2007 a stojí na nábreží Dunaja, len pár minút chôdze od historického centra Bratislavy.

Slovenská filharmónia (SF) je hudobné teleso s medzinárodnou reputáciou. Na jeseň roku 2008 vstúpila do svojej 60. koncertnej sezóny. Väčšina koncertov sa usporadúva v Redute – budove SF, ktorá sa nachádza blízko Hviezdoslavovho námestia (za hotelom Carlton).

Pozrieť si iba centrum Bratislavy je dosť málo, vyberte sa aj do jej mestských častí, ktoré sú ľahko dosiahnuteľné bicyklom alebo mestskou dopravou. Veľmi jednoducho sa dostanete do **ZOO** v Mlynskej

doline v blízkosti mosta Lafranconi. Na vojenskom cintoríne **Slavín** vás omámi pokoj, ticho a pokora, ktoré na vás budú dýchať a sprevádzať týmto pamätným miestom, z ktorého máte mesto ako na dlani. Za 15 minút môžete byť z centra priamo v lese na úpäť Malých Karpát. Príjemná a nenáročná prechádzka vás čaká na **Kamzík**, vrch nad Bratislavou. Vysoko nad mestom, v televíznej veži je otáčajúca sa reštaurácia, z ktorej je pri dobrej viditeľnosti výhľad široko-dáľe. Na romantickej prechádzke popri jazerách na **Železnej studienke** sa osviežite čerstvým vzduchom a spevom vtákov v lese, zabudnete na starosti a každodenný zhon.

V mestskej časti **Devín** sa nad sútokom Dunaja a Moravy týčia ruiny hradu s rovnomeným názvom. Strážna pevnosť slovenského kniežata Rastislava Dowinu sa spomína už v letopisoch z 9. storočia. V 13. storočí stál na vrchole skalného brala objekt s obytnou vežou, ktorý bol základom neskoršieho hradu. Hrad

MICHALSKÁ VEŽA MÚZEUM ZBRANÍ

www.muzeum.bratislava.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Piatok: 10.00 – 17.00 h

Sobota – Nedeľa: 11.00 – 18.00 h

ZOOLOGICKÁ ZÁHRADA

www.zoobratislava.sk

Apríl – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 18.00 h

Október a Marec

Pondelok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

November – Február

Pondelok – Nedeľa: 10.00 – 15.00 h

HRAD DEVÍN

www.muzeum.bratislava.sk

Apríl – Október

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

Máj – September

Utorok – Piatok: 10.00 – 18.00 h

Sobota – Nedeľa: 10.00 – 19.00 h

Fotografie:

12 Budova Opery SND

13 Výstava Prerušená pieseň

14 Cyklomost slobody

15 Kamzík s televíznou vežou

Bratislava

v roku 1809 zničili napoleonské vojská. Od roku 1965 prebieha v hradnom areáli archeologický prieskum a čiastočná rekonštrukcia hradných zrúcanín pod záštitou Mestského múzea v Bratislave. Hrad je národnou kultúrnou pamiatkou. V blízkosti hradu sa vyberte na bicyklový výlet cez **Cyklomost slobody**, známy aj pod menom most Chucka Norrisa, ktorý vedie ponad rieku Morava. Pri jeho prechádzaní sa vám naskytú krásne výhľady na hrad Devín, Devínsku Novú Ves a Rakúsko. Spája slovenský a rakúsky breh a vedie k nádhernému **zámku Schlosshof**, ktorý patrí k najväčším barokovým komplexom tohto typu v Európe. Zároveň môžete navštíviť aj záhradu pri zámku s množstvom fontán, sôch a pavilónov. Projekt bol financovaný z fondov Európskej únie. Mestskou dopravou sa dostanete aj do najjužnejšej mestskej časti Bratislavy **Čunovo**, ktorá bezprostredne susedí s Rakúskom a Maďarskom. Ak ste zdatný športovec alebo aspoň radi jazdíte

na bicykli či kolieskových korčuľiach, dostanete sa sem aj vlastnými silami. Nenechajte si ujsť „prevetranie“ po petržalskej hrádzi zvanej aj **Dunajská hrádza**, ktorá vedie celým územím Petržalky až po vodné dielo v Gabčíkove. Rozdeľuje sa na pravobrežnú a ľavobrežnú vetvu, pričom obe vetvy sa opäť spoja na priehradnej hrádzi Gabčíkovo, ktorá sa nachádza už v Trnavskom kraji. Väčšia časť trasy má kvalitný asfaltový povrch, takže je vhodná nielen pre cyklistov, ale aj pre korčuľiarov. Pri Čunove sa nachádza **Galéria Danubiana**, ktorá sa považuje za najmladšie múzeum moderného umenia v Európe. Vytvoril ju slovenský galerista Dr. Vincent Polakovič. Je zaujímavá napríklad aj tým, že sa nachádza na rozhraní 3 krajín – Maďarska, Rakúska a Slovenska. Súčasťou galérie je park s rozlohou až 8 000 m², kde prezentujú svoje diela majstri sochári. Okrem elektrárne sa zastavte v **areáli vodných športov Čunovo**, ktorý sa začal budovať v roku 1995 v súvislosti

GALÉRIA DANUBIANA

www.danubiana.sk

Máj – September

Utorok – Nedela: 11.00 – 19.00 h

Október – April

Utorok – Nedela: 10.00 – 18.00 h

GERULATA RUSOVCE

Máj – Október

Utorok – Nedela: 10.00 – 17.00 h

s uvedením Vodného diela Gabčíkovo do prevádzky. Svojím vybavením splňa kritériá športových areálov najvyššej kvality, takže tu možno organizovať preteky na európskej a svetovej úrovni. Zaujímaví, ktorí si tento adrenalínový šport chcú vyskúšať na vlastnej koži, sa môžu vopred objednať a absolvovať trasu so skúseným inštruktorom. Okrem **Čunova** sa zastavte aj v ďalšej bratislavskej mestskej časti **Rusovce**, kde môžete obdivovať prekrásny kaštieľ z roku 1840 s rozľahlým parkom. Svoj príťažlivý vzhľad nadobudol uplatnením romantizujúceho slohu tzv. windsorského typu,

ktorý napodobňoval anglickú gotiku. Do kaštieľa sa v roku 1951 nasťahoval známy folklórny súbor SLUK. V súčasnosti kaštieľ patrí pod Správu zariadení Úradu vlády Slovenskej republiky a je pre verejnosť uzavretý. Navštívíť však môžete múzeum nachádzajúce sa na mieste, kde stál rímsky vojenský tábor **Gerulata**. Ako jediný na území Slovenska bol súčasťou Rímskej ríše. Priamo v areáli sa nachádzajú základy stavieb z 2. a 4. storočia, vo výstavnej miestnosti sú umiestnené nálezy architektonických článkov i nálezy z archeologických výskumov.

16

17

18

región Bratislava

2.2 OKOLIE BRATISLAVY

Vydajte sa na východ od Bratislavy po **Malokarpatskej vínnej ceste**. Spája v sebe niekoľko fenoménov – víno, krajinu, históriu a gastronómiu oblasti rozprestierajúcej sa medzi Bratislavou a Trnavou. Ležia tu tri menšie mestá – Pezínok, Modra a Svätý Jur, ktoré sa pýšia starou tradíciou slobodných kráľovských miest. Tento titul získali najmä vďaka svojej produkcii kvalitného vína. Najdôležitejšou akciou roka je Deň otvorených pivníc v novembri, ktorý je prvou oslavou výsledkov práce vinohradníkov a vinárov – nového vína. Počas týchto dvoch dní sú otvorené vínné pivnice a prevádzky vinárov pre všetkých, ktorí chcú putovať malokarpatskou krajinou a poznávať ju ako fenomén chuti a krásy prírody. Kto však chce spoznať Malokarpatskú vínnu cestu v jej pravej podstate, musí na vidiek. Prvé pivnice naozajstných producentov vína sú v predmestských štvrtiach, kedysi samostatných obciach

Rači a Vajnoroach. Hoci Rača môže svojím panelákovým výzorom odrádzať, víno z pivníc súkromných vinárov i vinárskeho družstva je skvelé – najmä známa frankovka, ktorá bola údajne obľúbeným vínom panovníčky Márie Terézie.

Autom je to z Rače asi 5 minút do prvého z troch vinohradníckych miest – **Svätý Jur**. Je architektonicky najzachovalejším vinohradníckym mestom na Slovensku. Najznámejšie svätøjurské pivnice sú pod kaštieľmi, ktoré sú dominantou hlavnej ulice. A hoci ste na vínnej ceste, treba spomenúť, že vo Svätom Jure funguje aj malý kláštorň pivo var – zatiaľ jediný svojho druhu na Slovensku. Historické jadro s tradičnými vinohradníckymi domami bolo v roku 1990 vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Medzi významné pamiatky patrí kúria rodu Zichovcov, gotický Kostol sv. Juraja s pôvodným kamenným oltárom a starou drevenou zvonnicou,

Fotografie:

- 16 Galéria Danubiana
- 17 Galéria Danubiana
- 18 Areál vodných športov Čunovo
- 19 Kostol sv. Juraja s drevenou zvonnicou, Svätý Jur
- 20 Modranská keramika

19

20

17

Kostol Najsvätejšej Trojice, Piaristický kláštor, Pálffyovský kaštieľ. Historické pamätihodnosti dotvárajú zachovalé mestské hradby. Na svahoch nad Svätým Jurom nájdete pozostatky slovanského hradiska a ruiny stredovekého hradu Biely Kameň. Za centrum malokarpatského regiónu sa tradične považuje **Pezinok**. Po prehliadke historického jadra možno navštíviť viacero pivníc a vínóték – najširší prehľad sa dá získať v Mestskej vínóteke. Kto si však chce vychutnať víno v prítomnosti jeho výrobcu, musí ísť priamo za ním. Z Pezinka sa cez obec Vinosady dostanete do **Modry** – centra výroby svetoznámej majoliky. Jej historické jadro bolo vyhlásené za pamiatkovú zónu. Pezinok aj Modra sú mestá, ktoré okrem vína žijú kultúrou. Oba fenomény dominujú najväčším jesenným podujatiam – vinobraniam. Tieto obaračkové slávnosti sa konajú v Modre raz za dva roky a v Pezinku každý rok.

Najväčšie pivnice na Malokarpatskej vinnej ceste nájdete na hrade **Červený Kameň** pri obci Častá. Návštevu tohto hradu by ste si určite nemali nechať ujsť. V zrekonštruovanej časti uvidíte stálu expozíciu historického nábytku a zbrani, hradnú obrazáreň a spomínanú hradnú pivnicu. Neďaleko hradu sa nachádza malebný kaštieľ v romantickom slohu v obci **Budmerice**. Stavba je zasadená do nádherného prostredia anglického parku a slúži ako Domov slovenských spisovateľov.

Severne od Bratislavy odporúčame navštíviť zrúcaniny stredovekého hradu **Pajštún** neďaleko obce Borinka. Turistický plán cesty, ako sa dostanete na hrad, obsahuje ďalšia kapitola. Hrad pochádza z 13. storočia a slúžil na ochranu severozápadných hraníc Uhorska. Od roku 1809, kedy ho zničili napoleonské vojská, leží v ruinách. Neďaleko Borinky sa nachádza najstaršie pútnické mesto na Slovensku, **Marianka**, ktorej pôvod a história je sčasti zahalená legendami.

HRAD ČERVENÝ KAMEŇ

www.hradcervenykamen.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.00 h

Október – Apríl

Utorok – Nedeľa: 9.30 – 15.30 h

KAŠTIEĽ BUDMERICE

Nie je prístupný verejnosti, ale je možné celoročne navštíviť záhradu pri kaštieli, okrem júla a augusta.

Fotografie:

21 Opevnené predhradie hradu Červený Kameň

22 V záhradách hradu Červený Kameň
23 Radničné námestie v Pezinku s Mariánskym stĺpom, Dolným kostolom, Evanjelickým kostolom a budovou Starej radnice

24 Evanjelický chrám Boží apoštolov Petra a Pavla v Modre

21

22

región Bratislava

Vráťme sa späť do Pezinka. Mestečko je známe nielen výrobou dobrého vína. Slovenské elektrárne ho oslovili začiatkom roka 2012 s ponukou spoločnosti Enel Sole a dcérskou spoločnosťou Slovenských elektrární zaoberajúcou sa predajom elektrickej energie – inštalovať bezodplatne na jeden rok najmodernejšie LED lampy na ľubovoľnej ulici. Názov pilotného projektu „Archilede“ tak v sebe spája meno fyzika Archimeda a vysoko svietivých LED diód. Na Šafárikovej ulici bolo namontovaných dohromady 12 takýchto lúčok, vďaka ktorým klesla spotreba ulice minimálne o 27 %. Nižšia spotreba má za následok menej emisií skleníkových plynov. Ďalšou výhodou LED svietidla je okrem jeho vyššej životnosti aj nulový svetelný smog, pretože svetelný tok je usmerňovaný presne tam, kam si to želá zákazník. Konkurenciu prekonáva najmä vďaka zabudovanému elektronickému predradníku (stmieváč osvetlenia), programovateľnosti každého jedného svietidla cez USB rozhranie a hliníkovému telu svietidla so samočistiacim (počas dažďa) rebrovaním pre odvod tepla.

Poslaním spoločnosti Enel Sole je projektovať, stavať a riadiť verejné osvetlenie a nasvecovanie pamiatok, rozvíjať technické inovácie a energeticky úsporné riešenia.

ZDROJE:

www.mvc.sk
www.slovakia.travel.sk
www.sk.wikipedia.org
www.bratislava-travel.sk
www.cunovo.info.eu
www.e-learning-centrope.sk
www.bratislava-hrad.sk
www.muzeum.bratislava.sk
www.danubiana.sk
www.zoobratislava.sk
www.hradcervenykamen.sk
www.dom.fara.sk

2.3 TIPY NA TÚRY V BRATISLAVSKOM KRAJI

Nad Bratislavou sa týčia nevysoké, ale svojím charakterom zaujímavé Malé Karpaty, ktoré ponúkajú nenáročnú túru. Oblúbená je túra na Devínsku Kobylu, z ktorej je výhľad na hrad Devín a sútok Moravy a Dunaja. Za dobrého počasia vidieť aj rakúsky Schneeberg, najbližšiu dvojtisícovku od Bratislavy. Červeno značený chodník vás sem privedie z bratislavskej mestskej časti Devín. Pokračovať môžete na piesočný vrch Sandberg, pozostatok treťohorového mora. Na Devín sa následne môžete vrátiť nenáročnou modro

značenou trasou s výhľadmi na rieku Moravu a hrad Devín. Celý okruh meria 10 km a trvá cca 3 hod.

Záujemcom o zrúcaniny odporúčame túru naprieč Malými Karpatmi od Borinky do Svätého Jura. Z Borinky sa krátkym, ale strmým výšvihom dostanete po červenej značke na zrúcaninu hradu Pajštún s nádhernými výhľadmi. Odtiaľto veľmi pekným lesom pokračujte po červenej a neskôr po žltej značke. Miniete zvyšky Dračieho hrádka a zostúpíte do osady Medené Hámre. Následne vás čaká druhé stúpanie po modrej značke do frekventovaného turistického a cyklistického

Bratislava **turistika**

tického uzla pri horárni Biely kríž, odkiaľ poputujete ľahko zvládnuteľným terénom po žltom značenom chodníku popri zrúcaninách hradu Biely Kameň do malebného vinohradníckeho mestečka Svätý Jur. Celá trasa meria 16 km, zvládnete ju za cca 4,30 hod.

Neďaleko Bratislavy sa nachádza ďalšie známe vinohradnícke mestečko Modra, odkiaľ sa dá príjemne prejsť na rozhľadňu Veľká Homoľa. Túru začnete na námestí v Modre a modro značeným chodníkom Ľudovíta Štúra sa dostanete až na rozhľadňu, ktorá bola postavená v roku 2001. Odtiaľto za dobrého počasia vidieť až po Nitre. Odporúčame krátku odbočku k skalnatým útvarom Traja jazdci. Potom pokračujte po červenej značke na rázcestie nad Hvezdárňou a ďalej na Zochovu chatu. Na vyšnom konci zjazdovky nad Zochovou chatou sa nachádza prírodná pamiatka Tisove skaly. Túra je nenáročná, meria 10 kilometrov a trvá cca 3 hod.

Fotografie:

25 Sútok Dunaja a Moravy

26 Hrad Devín

27 Cyklostop slobody, pohľad na Sandberg

28 Výhľad z cyklostopy

29 Malé Karpaty

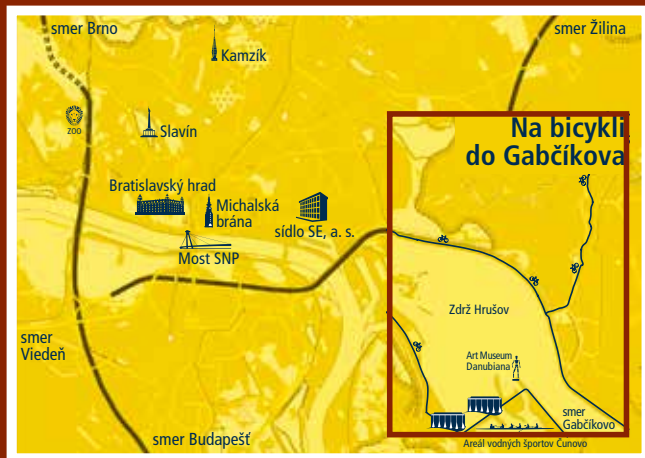
29

21

28

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť v Bratislavskom kraji **Vodnú elektrárň Čunovo** a **Malú vodnú elektrárň Mošoň**. Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok vždy na inej vodnej elektrárni, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Eventuálne si urobte výlet do Trnavského kraja a z Čunova sa presuňte do Gabčíkova. Pre ďalšie informácie kliknite na www.seas.sk a zaregistrujte si návštevu elektrárne s odborným sprievodom.

Fotografie:

- 30 Vodná elektrárň Čunovo, strojoňa
- 31 Vodná elektrárň Čunovo, výtoky
- 32 Vodná elektrárň Čunovo, hradiťlový žerjav na výtokoch

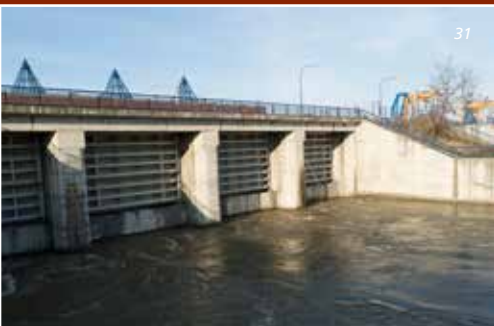

elektrárne Bratislava

2.4 ELEKTRÁRNE V BRATISLAVSKOM KRAJI

V Bratislave sa nachádza sídlo Slovenských elektrární. Keďže je Bratislavský kraj najmenší spomedzi všetkých ôsmich, nájdeme na jeho území iba dve elektrárne. **Vodná elektráreň Čunovo** je umiestnená na objekte náhradného prehradenia Dunaja pri Čunove a sú v nej inštalované 4 agregáty s horizontálnou Kaplanovou turbínou. Bola uvedená do prevádzky v roku **1997**. Je jedným z objektov na stupni Čunovo (plavebná komora, stredová haň, vodácky areál, haň v inundácii) a zabezpečuje prietok vody do pôvodného koryta Dunaja s 3 natáčanými lopatami. Celkový inštalovaný výkon je **24,28 MW**. V Čunove sa nachádzajú vodné štrkoviská, ktoré sú vo vysokom stupni ochrany vôd. **Malá vodná elektráreň Mošon** s dvoma turbogenerátormi s horizontálnou Kaplanovou turbínou bola uvedená do prevádzky v roku **1994**. Jej inštalovaný

výkon je **1,27 MW**. Obe elektrárne sú súčasťou projektového riešenia pre uvedenie VE Gabčíkovo do prevádzky (opísanej v kapitole Elektrárne v Trnavskom kraji) po dobudovaní podľa variantu C.

«Po rozsiahlej modernizácii sú oba bloky V2 pripravené na dlhodobú bezpečnú a spoľahlivú prevádzku a ročne každý blok dodá do siete asi 13 % z celkovej spotreby elektriny na Slovensku.»

3. TRNAVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Tento kraj je svojou rozlohou po Bratislavskom druhý najmenší. Jeho centrom je Trnava, jedno z najvýznamnejších miest Slovenska, vzdialené 45 kilometrov severovýchodne od Bratislavy. Trnava bola založená ako kupecká osada pri riečke Trnávka na križovatke starých obchodných ciest využívaných od praveku. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1211. Bola prvým mestom na území dnešného Slovenska, ktoré dostalo výsady slobodného kráľovského mesta. Udelil jej ich uhorský kráľ Belo IV. v roku 1238. V 13. storočí si mesto vybudovalo rozsiahle opevnenie na ploche s rozlohou takmer 60 hektárov. Konštrukciu opevnenia tvorili tehlové veže pospájané drevozemnými valmi, ktoré boli neskôr nahradené murovanou hradbou. Význam Trnavy vzrástol najmä

v 16. storočí, keď sa sem v roku 1543 presťahovalo ostrihomské arcibiskupstvo s kapitulou z obavy pred blížiacim sa tureckým nebezpečenstvom.

V roku 1635 založil Peter Pázmaň Trnavskú univerzitu. Do 18. storočia vstupovala Trnava ako univerzitné mesto známe v celej Európe. V roku 1777 však na pokyn Márie Terézie presťahovali univerzitu do Budína a táto strata poznačila nielen mesto, ale aj celé Slovensko.

V roku 1792 tu založil Anton Bernolák Slovenské učené tovarišstvo. Budovu divadla si trnavskí mešťania postavili v roku 1831. V júni 1846 bol odovzdaný do prevádzky prvý úsek kónskej železnice v Uhorsku – trať z Bratislavy do Trnavy. Návštevníci si môžu prezrieť mestskú vežu, radnicu, barokový komplex budov Trnavskej univerzity a najmä známe trnavské kostoly, vďaka ktorým dostala Trnava prívlastok „Malý Rím“.

3.1 NENECHAJTE SI UJST V TRNAVE

Bohatá história mesta zanechala duchovné posolstvo a dedičstvo pre dnešnú aj ďalšie generácie. Historické centrum bolo v roku 1987 vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu.

Trnava je známa predovšetkým množstvom sakrálnych pamiatok, od gotických po barokové. Medzi najhodnotnejšie patrí prvý ranobarokový kostol na Slovensku – **Katedrála sv. Jána Krstiteľa** s bohatou výzdobou. Skvostom jeho interiéru je kolosálny drevený hlavný oltár z roku 1640, vysoký takmer 20 metrov a široký skoro 15 metrov. Svätý Otec Ján Pavol II. ju pri svojej návšteve Slovenska navštívil v roku 2003. Najstarším kostolom v Trnave je pôvodne románska **Bazilika sv. Mikuláša**. Na jej základoch vyrástol gotický honosný chrám bazilikálneho typu. V 18. storočí bola na severnej strane kostola pristavená baroková

Kaplnka Panny Márie Trnavskej.

Vďaka milostivému obrazu žehnajúcej Panny Márie je Trnava známym pútnickým miestom. Neopakovateľné čaro majú starobylé ulice s kláštorňami komplexmi, meštianskymi domami a v neposlednom rade monumentálny areál budov Trnavskej univerzity.

Mestské opevnenie, jedno z najstarších na Slovensku, predstavuje veľmi hodnotnú stavebnú pamiatku svojho druhu a patrí k najvýznamnejším fortifikačným celkom v stredoeurópskom priestore. Dominantou námestia i celého mesta je **renesančná mestská veža**, z ochodze ktorej sa naskytuje panoramatický výhľad na mesto a turisticky príťažlivé okolie.

Okrem prekrásnych pamiatok Trnava ponúka bohatý kultúrny život. Z najznámejších podujatí sa oplatí spomenúť **Radničné hry**, ktoré sa konajú na nádvorí trnavskej radnice v júni. Počas dvoch dní majú diváci možnosť vidieť rôzne divadelné predstavenia.

KATEDRÁLA SV. JÁNA KRSTITEĽA

www.tic.trnava.sk

Máj – September

Pondelok – Piatok:

10.00 – 12.00, 14.00 – 17.00 h

Sobota – Nedela:

14.00 – 17.00 h

BAZILIKA SV. MIKULÁŠA

www.tic.trnava.sk

Máj – Jún, September – December

Pondelok – Piatok:

10.00 – 12.00, 13.00 – 15.00 h

Nedela:

14.00 – 17.00 h

Júl – August

Pondelok – Piatok:

10.00 – 12.00, 14.00 – 17.00 h

Nedela:

14.00 – 17.00 h

MESTSKÁ VEŽA

www.tic.trnava.sk

Jún – September

Pondelok – Nedela: 10.00 – 18.00 h

Trnava

Atraktívne hry sú pripravené aj pre deti. Ďalšou akciou, ktorú podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru, je **Trnavský jazzyk**. Tento jazzový festival s dlhoročnou tradíciou sa koná v Mestskom amfiteátri. Vychutnajte si ho počas príjemných letných večerov v auguste. V rovnakom mesiaci môžete zažiť folklórny festival **Trnavská brána**, tiež sponzorovaný Slovenskými elektrárňami. Toto jedinečné podujatie organizuje mesto Trnava v spolupráci s Trnavským ľudovým cechom a folklórnym súborom Trnafčan od roku 2001. Mesto Trnava, prvé slobodné kráľovské mesto na Slovensku, bolo v minulosti označované ako „otvorená brána obchodu“. Mesto malo 4 brány, ktoré boli otvorené obchodníkom, remeselníkom, ale najmä kultúre, preto je aj hlavnou myšlienkou festivalu nadviazať na dávnu históriu mesta a otvárať brány nielen folklóru, ale i všetkým divákovi. Cieľom festivalu je vzájomná spolu-

práca súborov z krajín V4, poskytnutie priestoru pre prezentáciu ich bohatého kultúrneho a folklórneho života, tradícií a zvyklostí. Ukázal širokej verejnosti, že naše národy majú spoločné korene z minulosti, ktoré nás spájajú v podobe tanca, spevu a tradičných krojov. V októbri pravidelne podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre šport medzinárodnú krasokorčuľarsku súťaž **Tirnavia Edea Ice Cup**. V roku 2012 sa jej zúčastnilo 200 detí zo 16 krajín Európy i zo zámoria. Podujatie získalo Ranking ISU, zaradenie do najvyššej kategórie medzinárodných mládežníckych pretekov.

Fotografie:

- 33 *Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice*
- 34 *Bazilika sv. Mikuláša*
- 35 *Trojicné námestie, Súsošie sv. Jozefa*
- 36 *Katedrála sv. Jána Krstiteľa*
- 37 *Divadlo Jána Palárika*
- 38 *Mestská veža*

38

29

3.2 OKOLIE TRNAVY

Príťažlivou lokalitou v okolí Trnavy je chránený areál **Trnavské rybníky**. Ide o významný typ vodného a močiarneho biotopu na Trnavskej pahorkatine, ktorý výrazne ovplyvnil zloženie vtáctva tohto regiónu. Vyskytujú sa tu až 150 chránených druhov vtákov, čo predstavuje takmer 80 % z celkového počtu dosiaľ zistených druhov v tejto lokalite.

V Trnavskom kraji určite nevynechajte návštevu **Smolenického zámku**, ktorý stojí na návrší nad obcou Smolenice, približne 20 kilometrov severozápadne od Trnavy. Bol to pôvodne strážny hrad postavený v 14. storočí na ochranu malokarpatských priemyslov. Patril rôznym šľachtickým rodom, od roku 1777 bohatému rodu Pálffyovcov. Začiatkom 20. storočia začali na jeho mieste stavať novodobé rodinné sídlo, pri ktorého stavbe sa inšpirovali stredofrancúzskymi zámkami. Z pôvodného hradu sa zachovali len bašty. V súčasnosti je majetkom Slovenskej akadémie vied a organizujú

sa v ňom národné i medzinárodné konferencie. Zámok je obklopený veľmi pekným a udržiavaným parkom, v ktorom si môžete dokonale oddýchnuť. V Smoleniciach navštívte aj **múzeum Molpír**. Súčasťou expozícií sú vykopávky z hradiska Molpír, kde bolo objavené praveké sídlisko, keltské sídlisko a veľkomoravská osada.

Z prírodných krás tohto kraja odporúčame **jediný vodopád v pohorí Malé Karpaty**. Má výšku asi 9 metrov. Nachádza sa nad Smolenicami v dolnej časti národnej prírodnej rezervácie Dolina Hlboče. Turistický plán cesty, ako sa dostanete k vodopádu, sa dozviete v nasledujúcej kapitole. Súčasťou prírodnej rezervácie je tiež národná prírodná pamiatka **jaskyňa Driny**, jediná sprístupnená jaskyňa v Malých Karpatoch. Jaskynné priestory s prevládajúcimi puklinovými chodbami sú dekorované čarokrásnou kvapľovou výzdobou. Jaskyňu charakterizujú záclony so zubkovým lemovaním. V oblasti Malých Karpát sa nachádza viacero ro-

SMOLENICKÝ ZÁMOK

www.kcsmolenice.sav.sk

Júl – August

Pondelok – Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

MÚZEUM MOLPÍR SMOLENICE

www.smolenice.com

Júl – August

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

JASKYŇA DRINY

www.ssj.sk

Apríl – Máj, September – Október

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 14.30 h

Jún

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

Júl – August

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

TERMÁL CENTRUM GALANDIA

www.galandia.sk

Otvorené celoročne denne

od 10.00 – 22.00 h

Fotografie:

39 Rybník v Jaslovských Bohuniciach

40 Smolenický zámok

41 Cibulové slávnosti, Madunice

42 Malženická 13

39

40

mantických zrúcanín hradov.

Najbližšie k Smoleniciam je zrúcanina hradu **Ostrý Kameň** z 13. storočia v katastrí obce Buková. Slúžil ako kráľovská pohraničná pevnosť na tzv. Českej ceste. Z Bukovej vedú turistické trasy na zrúcaninu hradu **Korlátka** a výstup na najvyšší vrch Malých Karpát Záruby (768 m n. m.). Cestou do obce **Dobrá Voda**, nad ktorou sa vypína ďalší hrad, sa zastavte v Dechticiach. Môžete tu obdivovať ruiny starobylého **františkánskeho kláštora a Kostola sv. Kataríny Alexandrijskej** zo začiatku 17. storočia, ktorých záchranu podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru. Zachovala sa kostolná veža a zvyšky jedného krídla kláštornej budovy. Každý návštevník, ktorý sa ocitne pri týchto majestátnych ruinách, je očarený ich krásou, dôstojnosťou i zvláštnou magickou atmosférou vyžarovanou niekoľkostoročnými kameňmi. V blízkosti je lovecký **kaštieľ Planinka**, ktorý leží

v malebnom lesnom prostredí a slúži ako rekreačné zariadenie. Ako sme už naznačili, nad obcou Dobrá Voda čnejú zrúcaniny hradu postaveného pravdepodobne v 13. storočí na mieste staršieho hradiska. Cez Dobrú Vodu vedie turistický chodník z Bratislavy až po Brezovú pod Bradlom – Cesta SNP. V obci sa nachádza **Pamätný dom a fara** s pamätnou tabuľou významného slovenského spisovateľa Jána Hollého, ktorý v obci dožíval posledné roky svojho života. Neďaleko Atómových elektrární Jaslovské Bohunice neobídte Malženice, kde sa môžete zúčastniť bežeckých pretekov **Malženičák 13 – Beh energie**. Toto podujatie podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre šport a koná sa tradične v júli. Trasa vedie z futbalového štadióna v obci Malženice popri jadrovej elektrárni cez Jaslovské Bohunice späť na futbalový štadión v Malženičiach. Pripomína beh v Tlmačoch, Tlmačskú 25, o ktorej sa píše v Nitrianskom kraji. V **Maduniciach** si

nechajte ujsť **Cibuľové slávnosti**, ktoré sa organizujú v obci už 18 rokov tradične v auguste. Slovenské elektrárne podporujú v rámci programu Energia pre kultúru toto originálne podujatie, jediné svojho druhu na Slovensku. Návštevníci už mali možnosť vidieť výstavu Cibuľa – krásavica, súťaž Cibuľové čudo a súťaž O najlepší cibuľový koláč. Vytvoril sa tu najväčší cibuľový veniec na svete. Maduničania vlastnia certifikát Guinnessovej knihy rekordov a slovenské rekordy: Najväčší cibuľový billboard, Cibuľová ZOO, Najväčší cibuľový trojhlavý drak, Najväčšie olympijské kruhy z cibule. Na slávnostiach účinkuje množstvo slovenských aj zahraničných umelcov a súborov.

**BAZILIKA PANNY MÁRIE
SEDEMBOLESTNEJ
ŠAŠTIN-STRÁŽE**

www.bazilika.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Piatok:

9.30 – 11.30, 15.00 – 16.30 h

Sobota: 9.30 – 11.30 h

ZÁMOK HOLÍČ

www.zamky.sk

Júl – August

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.00 h

ROTUNDA SV. JURAJA SKALICA

www.muzeum.sk

Jún – September

Pondelok – Piatok: 8.00 – 16.00 h

Sobota: 10.00 – 14.00 h

Nedeľa: 14.00 – 18.00 h

Po kultúrnych či športových zážitkoch sa môžete zregenerovať v kúpeľnom meste **Piešťany**, ktoré je medzinárodným strediskom liečby reumatických chorôb, známym aj v zahraničí.

Kúpele sa nachádzajú na Kúpeľnom ostrove situovanom východne od mesta. V tomto priestore vyviera väčšina termálnych prameňov. Súčasťou liečby je bahno, ktoré má významné antifungálne účinky. Používa sa tu viac ako 60 rôznych liečebných procedúr a metódik. Základom sú procedúry využívajúce unikátnu minerálnu vodu a liečivé sírne bahno, ktoré sa kombinujú s vo-

doliečbou, individuálnou a skupinovú rehabilitáciou, masážami, uhlíčitou terapiou, svetloliečbou, elektroliečbou, teploliečbou a ďalšími relaxačnými procedúrami. Vírivky a rôzne iné vodné atrakcie si môžete vychutnať aj v **Termál Centre Galandia**, vzdialenom len 25 kilometrov juhovýchodne od Trnavy, v meste Galanta. Vodný svet má až 7 bazénov, ktoré sa nachádzajú nielen vonku, ale aj v krytej časti. Takže v prípade zlého počasia sa naďalej môžete kúpať v krytých bazénoch, vďaka čomu je akvapark otvorený celoročne. Z ďalších služieb si môže-

región Trnava

te vybrať masáže či bylinkové kúpele. Doslova rajom pre surfigistov je **vodná nádrž Kráľová**, vzdialená len 5 kilometrov od Galanty. Zo zaujímavých miest Trnavského kraja odporúčame ešte návštevu pútnického mestečka **Šaštín-Stráže**. Život v ňom je úzko spätý s prekrásnou **Bazilikou Panny Márie Sedembolestnej**, hlavnej patrónky Slovenska. Počas púte navštíví mesto a baziliku niekoľko desiatok tisíc pútnikov nielen zo Slovenska, ale aj susedných štátov. Keď už budete v tejto západnej časti kraja, neobídte **zámok** v meste **Holíč**, ktorý bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku v roku 1970. Jeho dnešný neskorobarokový výzor je výsledkom prestavby renesančnej protitureckej pevnosti na reprezentačné letné sídlo. Trojpodlažná budova, pôdorysne riešená do tvaru písmena U, je obohaná mohutným dvojnásobným systémom hradobného múru a priekopy. Ďalšou raritou je **veterný mlyn**, jediný zachovaný na

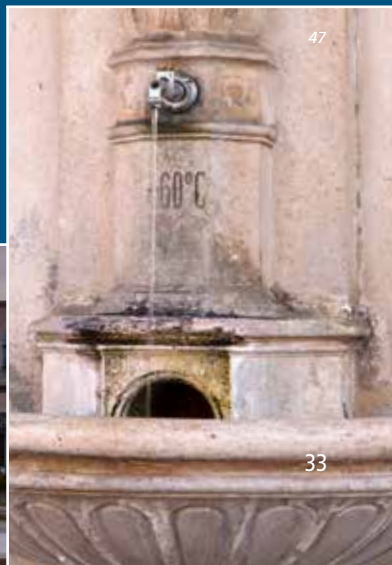
Slovensku. Ide o tzv. holandský typ, ktorý sa na Slovensku stavал v 19. storočí. V blízkosti Holíča nesmiete obísť unikátne mestečko **Skalica**, v ktorom sa, ako jedným z mála, snúbia všetky známe stavebné slohy vrátane najstaršieho románskeho. Najhodnotnejšou stavebnou pamiatkou a symbolom Skalice je práve románska **Rotunda sv. Juraja**. Stojí na malom návrší na okraji mesta a patrí medzi najkrajšie románske stavby na Slovensku. Vo vnútri po oboch stranách oblúka sú gotické nástenné maľby predstavujúce sv. Juraja, ako zápasí s drakom. V blízkosti rotundy sa zachovali časti gotických mestských hradieb a brány. V meste sa poprechádzajte po krásnom trojuholníkovom námestí a touto prechádzkou ukončíte púť po pamätihodnostiach Trnavského kraja.

Fotografie:

- 43 Kolonádový most spájajúci Kúpeľný ostrov s mestom Piešťany
- 44 Kúpeľný ostrov, Piešťany
- 45 Podlubie v kúpeľoch
- 46 Kúpeľný dom Irma, Piešťany
- 47 Liečivý prameň v kúpeľoch Piešťany

46

47

33

3.3 TIPY NA TÚRY V TRNAVSKOM KRAJI

Náročnejšia túra vás zavedie na najvyšší vrchol Malých Karpát, k zrúcanine hradu Ostrý Kameň, do skalnatého kaňonu Čertov žľab a k jedinému malokarpatskému vodopádu. Túru začnite pri Smolenickom zámku, odkiaľ stúpate mierne do kopca k rázcestiu do sedla Záruby a odtiaľ potom strmo po zelenej značke až na vrchol Záruby. Pred sebou máte ešte atraktívnu túru skalnatým hrebienkom s výhľadmi na hrad Ostrý Kameň. Zo zrúcaniny je krásny kruhový výhľad na okolité hory a vodnú nádrž Buková. Z hradu prudko klesáte po červenej značke na rázcestie Brezinky, odkiaľ pokračujete po modrej značke opäť do sedla Záruby. Postupujte k rázcestiu Čertov žľab, tam sa zvrtnite na zelenú značku a zostupujte dolu skalnatým kaňonom, ktorý je prírodnou rezerváciou. Prídete k rázcestiu Nad Vlčiarňou a pokračujete po modrej značke cez

rázcestie Vlčiareň. Cesta vedie cez skalnú tiesňavu Hlboča, kde sa nachádza 9 m vysoký vodopád. Značka vás privedie na jednu zo smolenických ulíc. Z rázcestia Vlčiareň sa dá zísť aj k jaskyni Driny. Túra meria 15 km a prejdete ju za cca 5 hodín.

Oblúbená je nenáročná trasa spájajúca zrúcaniny kláštora Katarínka a Dobrovodského hradu. Túru začnete v obci Naháč, až vás modrá značka po okraji lesa a popri potoku privedie k ruinám kláštora. Neďaleko nich sa nachádza aj krátky úsek zrekonštruovanej úzkokoľajnej železničky. Pokračujte po modrej značke nenáročným terénom do obce Dobrá Voda. Tu zmeňte farbu značky na červenú, ktorá vás prevedie obcou a netradične cez cintorín bude sprevádzať až do borovicového lesíka. Miniete zvyšok židovského cintorína a čochvíľa ste už na Dobrovodskom hrade. Celá trasa aj s návratom do Dobrej Vody meria 12 km a trvá cca 3,5 hod.

turistika Trnava

Milovníci slovenskej histórie si môžu urobiť celodenný výlet na Mohyly Milana Rastislava Štefánika na Bradle, navštíviť niektorý z pamätníkov či kostolov v Brezovej pod Bradlom a prejsť sa okolitými Myjavskými kopanicami. Túru začnite v Brezovej pod Bradlom pri cintoríne, odkiaľ stúpajte priamo k mohyle. Po pokochaní sa širokými výhľadmi na Biele a Malé Karpaty pokračujte zelenou značkou najprv lesom, neskôr otvoreným terénom do osady Dlhý vršok. Odtiaľ sa vyberte do obce Polianka, dlhší úsek vedie po asfaltovej ceste. Z Polianky sa typickým kopaničiarskym terénom vráťte po červenej značke k mohyle a zostúpte späť do Brezovej pod Bradlom. Túra má 20 km a zaberie vám cca 5,5 hod.

Fotografie:

48 Smolenický zámok

49 Jaskyňa Driny

50 Úzkokolajná železnica

51 Zrúcaniny Kláštora sv. Kataríny

51

35

50

3.4 ELEKTRÁRNE V TRNAVSKOM KRAJI

Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice sa nachádzajú 13 kilometrov severovýchodne od Trnavy. Je to prvá jadroveenergetická lokalita v bývalom Československu. Práve tu sa v roku 1958 začala písať nová éra energetiky. V lokalite sa okrem odstavených elektrární A1 a V1 nachádzajú aj Atómové elektrárne Bohunice V2 – s dvomi prevádzkovanými tlakovodnými reaktormi typu VVER-440/V-213. Výstavba elektrárne V2 sa začala v roku 1976 a uvedená do prevádzky bola v rokoch **1984 a 1985**.

Elektrický výkon každého bloku je po zvýšení výkonu **505 MW**. Reaktorové bloky VVER-440 sú charakteristické robustným dizajnom s relatívne nízkym výkonom, obrovskými zásobami chladiacej vody a veľkými bezpečnostnými rezervami. Všetky dôležité systémy elektrárne sú trojnásobné, t. z. pre každú bezpečnostnú funkciu sú nainštalované tri identické, od seba nezávislé systémy. Okrem toho sú všetky zariadenia jadrovej časti uzatvorené v 1,5 m hrubej železobetónovej obálke – kontajnmente. Jeden blok elektrárne vyrobí asi 13 % spotreby elektriny na Slovensku.

ZDROJE:

www.mvc.sk
www.slovakia.travel.sk
www.sk.wikipedia.org
www.kcsmolenice.sav.sk
www.smolenice.com
www.zamky.sk
www.trnava.sk
www.muzeum.sk
www.tic.trnava.sk
www.katarinka.sk
www.madunice.sk
www.galandia.sk
www.holic.sk
www.ssj.sk
www.hrady.sk
www.bazilika.sk

Fotografie:

52 Chladiace veže AE Jaslovské Bohunice
53 Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice
54 Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice
55 Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice

elektrárne Trnava

Podľa všetkých štúdií o vplyve prevádzky elektrárne na životné prostredie, ako aj na základe doterajších prevádzkových skúseností, prevádzka blokov elektrárne nemá nijaký negatívny vplyv na životné prostredie. Jadrové bloky sa radia medzi tzv. nízkouhlíkové zdroje, ktorých miesto v energetickom mixe našej krajiny i EÚ je nezastupiteľné. V rokoch 2000 – 2010 AE Bohunice prešli rozsiahlou modernizáciou a dosiahli zvýšenie výkonu reaktorov o 7 %. Výsledkom tohto programu, ktorý stál viac ako 500 mil. EUR, bolo zvýšenie elektrického výkonu každého bloku z pôvodných 440 MW na súčasných 505 MW. Okrem toho boli zmodernizované všetky bezpečnostné systémy elektrárne a zariadenie v súčasnosti spĺňa prísne medzinárodné štandardy. Elektrárne Bohunice sú neustále pod prísnym národným i medzinárodným dohľadom. Rôzne aspekty prevádzky a bezpečnosti preverovalo množstvo medzinárodných tímov MAAE (Medzi-

národná agentúra atómovej energie) či WANO (Svetová asociácia prevádzkovateľov JE), ktorými bola potvrdená vysoká úroveň ich bezpečnosti. V posledných rokoch sa veľký dôraz kládol na optimalizáciu a zlepšenie činností prevádzky a údržby zariadenia. Výsledkom je dosahovanie vynikajúcich výsledkov, ktoré v mnohých parametroch radia slovenské atómové elektrárne medzi svetovú špičku. Elektrárne prešli v roku 2011 úspešne aj tzv. záťažovými testami.

Okrem Atómových elektrární Bohunice sa v tomto kraji nachádza aj **Vodná elektráreň Madunice** (VE Madunice), ktorá bola uvedená do prevádzky v roku **1960**. Pri výstavbe Vodného diela Madunice bola dôležitou úlohou ochrana kúpeľných zriadiel v Piešťanoch. Liečivé pramene a tvorba liečivého bahna neboli ohrozené, dokonca sa zvýšila ich výdatnosť. Vo VE Madunice sú inštalované tri vertikálne Kaplanove turbíny s celko-

vým výkonom **43,2 MW**. Špecifikom elektrárne je, že pracuje ako tretí záložný zdroj vlastnej spotreby elektriny pre atómovú elektrárňu v Jaslovských Bohuniciach.

Vodná elektráreň Kráľová nad Váhom, ktorá je súčasťou vodnej stavby Kráľová, bola uvedená do prevádzky v roku 1985. Elektráreň vyrovnáva špičkové odtoky VE Madunice. Sú v nej inštalované dve vertikálne Kaplanove turbíny. Jej celkový výkon je **45,06 MW**.

Vodná stavba Kráľová nad Váhom je v smere toku Váhu poslednou vodnou stavbou s energetickým využitím na tejto rieke.

54

55

37

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť v Trnavskom kraji **Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice**. Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Kliknite na www.seas.sk a zarezervujte si návštevu expozície informačného centra a elektrárne. Navštíviť môžete aj **Vodné dielo Gabčíkovo** alebo **Vodnú elektrárňu Kráľová nad Váhom**, či **Vodnú elektrárňu Madunice**. Rezervujte si návštevu na www.seas.sk.

elektrárne Trnava

Do Trnavského kraja spadá aj jedno z najkrajších a najmodernejších vodných diel na Slovensku – **Vodné dielo Gabčíkovo**. Pôvodne bolo projektované a stavané ako súčasť Sústavy vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros. Viacúčelové vodné dielo sa začalo stavať podľa zmluvy z roku 1977 uzatvorenej s Maďarskou republikou. V roku 1989, keď bolo Vodné dielo Gabčíkovo na slovenskom území na 90 % hotové, Maďarská republika najprv pozastavila práce a následne v roku 1992 sa pokúsila vypovedať zmluvu.

Československo, v snahe zachrániť investície a zabrániť rozsiahlym ekonomickým a environmentálnym škodám, nemalo inú možnosť, len vybudovať náhradné riešenie, nazývané Variant C, s menšou zdžrou a prehradením Dunaja pri Čunove na slovenskom území a uviesť Sústavu do prevádzky. Účelom Vodného diela je najmä ochrana pred povodňami,

ktoré na príľahlom území Dunaja spôsobili viackrát katastrofické záplavy. Popritom vodné dielo zabezpečuje plynulú celoročnú plavbu, stabilizuje koryto Dunaja, vytvára podmienky na ochranu vnútrozemskej delty Dunaja a poskytuje možnosti pre rekreačný rozvoj celého príľahlého územia. Vodné dielo Gabčíkovo je v prevádzke od októbra **1992**. Inštalovaný výkon 8 turbogenerátorov je **720 MW**. Určite najzaujímavejšou atrakciou je plavba vyhliadkovou loďou. Počas takmer dvojhodinovej plavby si môžete vychutnávať pohľad na okolitú prírodu, máte možnosť preplaviť sa cez plavebné komory a to je skutočne nezabudnuteľným zážitkom. Loďou môžete absolvovať aj okruh z Gabčíkova do Čunova a späť. Vodné dielo Gabčíkovo ponúka na príľahlých hrádzach okrem pešej turistiky, korčuľovania a cyklistiky aj široké možnosti rybolovu.

Fotografie:

56 Vodné dielo Gabčíkovo

57 Cyklistika na hrádzí

58 Vyhliadková loď (raketa) na trase
Budapešť, Bratislava, Viedeň,
vstup do plavebných komôr
na VD Gabčíkovo

The image shows three large, white, cylindrical cooling towers of a nuclear power plant. They are arranged in a row from left to right. In the foreground, there is a large array of solar panels. The background features a line of green trees and a clear blue sky. A power line tower is visible to the right of the towers. The text is overlaid on a semi-transparent dark brown rectangle in the lower right portion of the image.

*«Dostavba 2 nových
blokov je najväčšou
súkromnou investíciou
v histórii SR,
po spustení každý blok
ročne ušetrí až
4 mil. ton emisií CO₂.»*

4. NITRIANSKY SAMOSPRÁVNY KRAJ

Nitriansky kraj a jeho metropola – starobylé mesto Nitra – zohrali v dejinách formovania slovenského národa, Slovenska, jeho kultúry a vzdelanosti významnú úlohu. Nitra sa pýši najdlhšou históriou spomedzi slovenských miest, ktorá sa začala písať koncom 5. storočia, keď na jej územie prichádzajú prví Slovania. Najstaršia písomná zmienka o mieste zvanom Nitrava pochádza zo spisu *De Conversio Bagoarorum et Carantanorum*, v ktorom sa uvádza ako miesto vysvätenia Pribinovho kostolíka v roku 828. Na vrchole svojej slávy bola Nitra v čase vlády kráľa Svätopluka. V jednom z najcennejších písomných dokumentov pre slovenské dejiny, liste Jána VIII. pre Svätopluka z roku 880, *Industriae tuae*, je Svätopluk titulovaný ako kráľ a pápež mu oznamuje ustanovenie Vichinga za nitrianskeho biskupa. Nitra mala pravdepodobne už vtedy mestský charakter a pozostávala z piatich opevnených hradísk a vyše

dvadsiatich sídlisk s rozvinutými remeslami. Jednou z najvzácnejších pamiatok zachovaných v biskupskom archíve sú tzv. Zoborské listiny z roku 1111. V roku 1873 sa Nitra stala mestom so zriadeným magistrátom na čele s primátorom a početným obecným zastupiteľstvom. Ďalší rozvoj mesta bol silne ovplyvnený dvoma svetovými vojnami. Po druhej svetovej vojne nastalo obdobie búrlivého stavebného rozvoja, počas ktorého boli zničené mnohé architektonické pamiatky. Nitra však získala mnohé školy, vedecké i kultúrne ustanovizne a stala sa centrom slovenského poľnohospodárskeho školstva, vedy a výroby. Koncom apríla sa na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite, Univerzite Konštantína Filozofa a v uliciach mesta tradične konajú Nitrianske univerzitné dni, ktoré podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre vzdelanie. Ide o komplex vedecko-odborných, športových, umeleckých a spoločenských podujatí. V roku 2012 sa konal jubilejný 10. ročník.

4.1 NENECHAJTE SI UJŤ V NITRE

Vaše prvé kroky by mali smerovať na majestátny Nitriansky hrad, ktorý stojí na skalnatom brale. Pozostáva zo štyroch častí: katedrály, biskupského paláca, hospodárskych budov a vonkajšieho opevnenia hradu. Historické miesto na vrchu, kde sa **Nitriansky hrad** nachádza, bolo na Slovensku osídlené už v 9. storočí. Hrad bol vystavaný v období rozpadu Veľkomoravskej ríše. K vstupnej bráne vedie kamenný most so sochami svätých. Najvýznamnejším historickým miestom a umeleckou pamiatkou na hrade je hradná katedrála. Jej najstaršou časťou je **Kostol sv. Emeráma** postavený v 11. storočí. Na Nitrianskom hrade v súčasnosti sídli biskupský úrad a Archeologický ústav SAV. V samotnom areáli si prezrite nádvorie a vychutnajte výhľad na mesto. Po prehliadke sa prejdite po pešej zóne v centre mesta. Tá nadobudla svoju novú tvár v roku 1996, vtedy sem pribudli i umelecké diela, ktoré v du-

chu veľkomoravských tradícií vytvorili nitrianski architekti a výtvarníci zo združenia Nitrava. Večerný program si spestríte návštevou **Divadla Andreja Bagara**. Slovenské elektrárne sú v rámci programu Energia pre kultúru dlhodobým partnerom tohto divadla ako jednej z najlepších divadelných scén na Slovensku. Zavítajte aj na výstavu v areáli **Agrokomplexu**, ktorý je najvýznamnejší a najznámejší organizátor veľtrhov a výstav s dlhoročnou tradíciou. Jeho výstavný areál je s rozlohou 143 hektárov najrozsiahlejším na Slovensku. Z vrcholu **Kalvárie**, vo výške iba 213 m n. m., ktorý však prevyšuje okolitý terén o 80 m, je kruhový výhľad na architektonické dominanty mesta. Nevynechajte ani **Dražovský kostolík sv. Michala Archanjela**, jednu z neprehliadnuteľných dominant Nitry. Románska stavba približne z 11. storočia patrí medzi najstaršie a zároveň najkrajšie stavby na Slovensku.

NITRIANSKY HRAD

www.slovakia.travel.sk

Hradný areál otvorený celoročne, vstup voľný

KATEDRÁLA SV. EMERÁMA

Apríl – Október

Pondelok – Sobota:

9.00 – 12.00, 13.00 – 17.00 h

Nedeľa:

10.00 – 12.00, 14.00 – 17.00 h

HISTORICKÁ KNIŽNICA

APPONYIOVSKÉHO KAŠTIEĽA

OPONICE

www.chateauappony.sk

Otvorené celoročne

Pondelok – Piatok: 9.00 – 15.30 h

Sobota: 13.00 – 16.00 h

Nedeľa: 13.00 – 16.00 h

Fotografie:

59 *Atómové elektrárne Mochovce s kostolom v popredí*

60 *Nitriansky hrad, pohľad na Baziliku sv. Emeráma*

61 *V areáli Nitrianskeho hradu*

62 *Dražovský kostolík*

63 *Arborétum Mlyňany s kaštieľom Štefana Ambrózy-Migazziho*

64 *Jazierko v areáli Arboréta Mlyňany*

61

62

4.2 OKOLIE NITRY

V blízkosti mesta Nitra sa nachádzajú dve významné zrúcaniny, 5 kilometrov od obce Jelenec navštíviť zrúcaniny stredovekého hradu **Gýmeš** z 13. storočia, ktoré sú výraznou dominantou širokého okolia. Túra na tento hrad je opísaná v ďalšej kapitole. Gýmeš bol spolu s Haličským zámkom jedným z rodových hradov šľachtického rodu Forgáčovcov. Bol jedným z mála hradov, kde prebiehali stavebné práce ešte v 18. storočí. Zrúcaniny ďalšieho hradu stoja na lesnatom návrší výbežku pohoria Tribeč, neďaleko obce **Oponice**. Rozoznateľná je veľká veža opevnenia a časti konštrukcií hradných palácov a hospodárskych budov. Hrad bol rodovým sídlom šľachtického rodu Apponyiovcov, ktorí vlastnili aj kaštieľ v obci. Boli to skvelí diplomati Rakúsko-Uhorska a mecéni, svojho času zakladatelia jednej z najväčších knižníc v strednej Európe – Bibliothecu Apponyianu. Historická knižnica Apponyiov-

ského rodu je súčasťou kaštieľa, ktorý je zrekonštruovaný a môžete sa v ňom aj ubytovať.

Nesmiete vynechať návštevu krásneho parku v obci Vieska nad Žitavou – **Arborétum Mlyňany**, ktorý leží len 30 kilometrov východne od Nitry. Jeho dlhoročným partnerom sú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre prírodu. Na rozsiahlej ploche 67 hektárov sa tu nachádza viac ako 2 300 druhov vzácných cudzokrajných drevín. Nájdete tu stálozelené dreviny, ktoré majú pôvod v rôznych častiach sveta. Dominantnou chráneného areálu je romantický kaštieľ. Arborétum založil Dr. Štefan Ambrózy-Migazzi v roku 1892. V súčasnosti je sídlom jedného z pracovísk Slovenskej akadémie vied. Arborétum je celoročne otvorené pre verejnosť. Neďaleko Viesky nad Žitavou sa nad obcou **Veľké Vozokany** vypína pamätník v podobe leva pripomínajúci víťazstvo kresťanských vojsk nad

Turkami v roku 1652. Pri Atómových elektrárnach Mochovce sa zachoval neskorobarokový kostol s cintorínom. Na jeho obnovu prispeli aj Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru. Na kostole zrekonštruovali strechu i okná. Po jeho prehliadke odbehnite do **kaštieľa v Topolčiankach**, ktorý sa nachádza iba 15 kilometrov severne od arboréta. Kaštieľ v Topolčiankach s rozsiahlym parkom patrí medzi najkrajšie ukážky stavitel'ského umenia na území Slovenska. Zámok bol letným sídlom Habsburgovcov a po prvej svetovej vojne aj prezident'ským letoviskom.

63

64

45

Z klasicistického zámockého krídla sa postupne stalo múzeum s dobovým interiérom a bohatou knižnicou s vyše 14-tisíc zväzkami. V Topolčiankach neobídite **Národný žrebčín**. Patrí medzi najvýznamnejšie svetové žrebčiny a možno ho právom zaradiť medzi kultúrne dedičstvo národa. Je národným centrom chovu a šľachtenia koní, vedie plemennú knihu plemien lipican, hucul a arab. Súčasťou žrebčína je aj **Hipologické múzeum** s množstvom zaujímavých exponátov. Na 1. mája je Deň otvorených dverí s pestrým programom. Z Topolčianok odbočte do obce Lovce, blízko ktorej sa nachádza známa **Zubria obora**. Bola založená v roku 1958 s cieľom zachrániť zubry, ktorým hrozilo vyhynutie. Zubry sú najväčšími európskymi cicavcami a v súčasnosti žijú len na chránených územiach. Okolo obory je náučný chodník s dĺžkou 2,5 km. Pár kilometrov od Topolčianok môžete navštíviť zachovalé zrúcaniny

gotického hradu **Hrušov**. Od hlavnej cesty je k nim pešo ani nie polhodinka. Z hradu za dobrého počasia uvidíte aj Atómové elektrárne Mochovce. Počiatky Hrušova nie sú známe, údajne bol postavený po odchode Tatárov. V listinách sa prvý raz spomína v roku 1253. Krásy krajiny môžete obdivovať aj zo sedla bicykla. V okolí Atómových elektrární Mochovce vznikli vďaka podpore Slovenských elektrární v rámci programu Energia pre prírodu dve cyklotrasy. V mikroregióne **Požitavie-Siročina** sa nachádza cyklotrasa s dĺžkou asi 20 kilometrov vedúca katastrami obcí Čaradice, Červený Hrádok, Čierne Kľačany, Choča, Malé Vozokany, Nevidzany, Nemčiňany, Nová Ves nad Žitavou, Slepčany, Tajná, Tekovské Nemce, Tesárske Mlyňany, Veľké Vozokany, Vieska nad Žitavou a Volkovce. Druhá cyklotrasa v mikroregióne **Dolného Pohronia** vedie zo Starého Tekova cez obce popri Hrone do obce Jur nad Hronom a je dlhá 25 km.

ARBORÉTUM MLYŇANY

www.arboretum.sav.sk

Apríl – Október

Pondelok – Piatok: 7.00 – 18.00 h

Sobota – Nedela: 8.00 – 18.00 h

November – Marec

Pondelok – Piatok: 8.00 – 17.00 h

Sobota – Nedela: 9.00 – 16.00 h

ZUBRIA OBORA

www.lesy.sk

Máj – September

Pondelok – Nedela: 9.00 – 17.00 h

Október – Apríl

Pondelok – Nedela: 9.00 – 15.00 h

KAŠTIEL V TOPOLČIANKACH

www.zamok-topolcianky.sk

Máj – August

Utorok – Piatok: 9.00, 10.30, 12.30, 14.00 h

Sobota – Nedela: 12.00, 13.30, 15.00 h

September – Apríl

Utorok – Piatok: 9.00 – 11.00, 13.00 – 15.00 h

Sobota – Nedela: 13.00 – 17.00 h

65

46

66

Nitra región

Ak ste zdatný športovec, zabehajte si na tradičnom májovom preteku pre deti i dospelých **Tlmačská 25**, ktorý oslávil jubilejný 30. ročník v roku 2013. Podujatie sponzorujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre šport. Trasa vedie cez obce Tlmače – Nový Tekov – Mochovce a späť. Neďaleko obce Tlmače sa môžete v obci Starý Tekov zabaviť na folklórnych slávnostiach s názvom „**Tekov tancuje a spieva**“, ktoré podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru. Už 21. ročník slávností, ktoré sa tradične konajú v auguste, diváci zažili v roku 2012. Zastavte sa aj vo **hvezdárni v Leviciach**, ktorá bola na Slovensku založená ako tretia v poradí v roku 1956. V blízkosti centra mesta sa nachádzajú zakonzervované zručianiny gotického hradu. Zachovalo sa murivo horného hradu s gotickým palácom, východná bašta (využívaná ako čajovňa) a juhozápadný bastión (služi ako amfiteáter). Súčasťou areálu

je Dobóovský renesančný kaštieľ zo 16. storočia a Kapitánsky dom so západnou baštou, sídlom Tekovského múzea, ktoré je správcom hradu. Vaše deti, ale i vás určite zaujme návšteva zábavného a vzdelávacieho centra **Atlantis** s viac ako 80 veľkými exponátmi na ploche 2 300 m². Môžete si nerušene vyskúšať všetky ponúkané atrakcie. Neďaleko Levíc ležia skalné obydlia v **Brhlovciach**, ktoré sú jedinečným príkladom ľudovej architektúry. Vznikli počas tureckých vojen, kedy slúžili na ochranu obyvateľov obce pred Turkami. Obydlia sú vytesané do tufovej skaly. V súčasnosti je v jednom z pôvodných skalných obydlií otvorené múzeum. Južne od mesta Nitra si doprajte odych v termálnych **kúpeľoch Podhájska**. Patria medzi najnavštevovanejšie kúpeľné a turistické atrakcie na Slovensku. Liečivá termálna voda, ktorá má jedinečné zloženie a podobné účinky ako voda z Mŕtveho mora, už pomohla mnohým ľuďom.

Fotografie:

- 65 Kaštieľ v Topoľčiankach
- 66 Nádvorie kaštieľa v Topoľčiankach
- 67 Štart pretekov Tlmačská 25
- 68 Trasa Tlmačskej 25 vedie popri Atómových elektrárnach Mochovce

NÁRODNÝ ŽREBČÍN TOPOLČIANKY

www.nztopolcianky.sk

Máj – Október

Utorok – Piatok: 9.00, 10.00,
11.00, 13.00, 14.00 h

Sobota – Nedela: 14.00, 15.00,
16.00 h

4.3 TIPY NA TÚRY V NITRIANSKOM KRAJI

Poldenná túra v pohorí Tríbeč vás zavedie na výrazný vrch Zobor nad mestom Nitra. Okrem nádherného výhľadu vás zaujme prírodná rezervácia Zoborská lesostep a Svoradov prameň. Túru začínate v obci Štitáre. Vinohradmi a lesom stúpate po modrej značke k Sedlu pod Žibricou. Tu sa napojíte na červenú značku a priblížite k Zoboru, ktorého telekomunikačnú vežu vidieť už zďaleka. Pokocháte sa výhľadmi na Nitru a pokračujete po zelenej značke k Trom dubom, na Meškov vrch a Pod

Plieškou. Prechádzate cez chránené územie Zoborská lesostep. Na rázcestí Pod Plieškou sa môžete rozhodnúť pre približne hodinovú zachádzku k známemu Dražovskému kostolíku, alebo sa po modrej značke vrátíte späť do Nitry. Pri liečebnom ústave Zobor, kde túra končí, sa ešte môžete zastaviť pri Svoradovom prameni. Trasa bez zachádzky k Dražovskému kostolíku meria 12 km a zaberie vám cca 3,5 hod. V pohorí Tríbeč sa nachádza aj krásny výhľadový vrch Veľký Lysec a rozľahlý hrad Gýmeš (Jeleneč). Túru začínate v obci Veľčice, odtiaľ vás žltá značka

Fotografie:

69 Pohľad na Zobor

70 Mikroregión Dolné Pohronie

71 Cyklocesta vedie popri rieke Hron

72 Zubria obora pri Topolčiankach

turistika Nitra

privedie do Sedla pod Lyscom a na skalnatý Veľký Lysec. Len čo sa pokocháte pohľadmi, kráčate ďalej lesom po žltej značke do obce Kostoľany pod Tribečom, kde sa nachádza Kostol svätého Juraja, najstaršia sakrálna pamiatka na Slovensku. Z obce stúpate stále po žltej značke do sedla pod Gýmešom. Z tohto miesta sa po zelenej značke dostanete k rozľahlým zrúcaninám hradu Gýmeš z 13. storočia. Naspäť do sedla sa vrátite po zelenej značke, odtiaľ po žltej na výhľadové bralá Studeného hradu. Následne zostupujete k vodnej nádrži Jelenec a po modrej značke pokračujete do obce Jelenec. Táto trasa meria 17 km a mali by ste ju prejsť za cca 5 hodín, treba si však nechať dostatok času na prehliadku hradu Gýmeš.

Pri Nitre sa nachádza malé, ale romantické pohorie Pohronský Inovec, ktoré je možné prejsť naprieč za jeden deň a vystúpiť na jeho najvyšší vrchol Veľký Inovec. Trasa začína v meste Nová

Baňa. Celý čas sa orientujte podľa červenej značky, ktorá je súčasťou Rudnej magistrály. Po poľných cestách, lúkami a riedkym lesom s výhľadom na samoty sa dostanete do obce Bukovinka.

Čaká vás fotogenická Loksova lúka a výstup na Veľký Inovec. Z jeho vrcholu dovidíte až na Sítno. Osviežiť sa môžete v turistickej chate vzdialenej 5 minút a potom sa lesom a neskôr rozľahlými Obyckými lúkami dostanete na okraj Žitavian a ďalej do Zlatých Moraviec. Celá trasa meria 27 km a trvá cca 7,5 hod.

SKALNÉ OBYDLIA BRHLIVCE

www.muzeumlevice.sk

Apríl – Október

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

KÚPELE PODHÁJSKA

www.wellnesspodhajska.sk

Návštevné hodiny sa počas roka menia, treba si overiť na webovej stránke.

71

72

49

4.4 ELEKTRÁRNE V NITRIANSKOM KRAJI

Atómové elektrárne Mochovce sa nachádzajú 25 kilometrov východne od Nitry. V Mochovciach sa dokončujú 2 zo 4 jadrových blokov, ktoré sú v súčasnosti vo výstavbe v EÚ. Okrem nich sú od roku 1998 a roku 2000 v prevádzke 2 tlakovodné reaktory rovnakého typu VVER-440/V-213. Výstavba elektrárne sa začala v roku 1981. Elektrický výkon každého bloku je **471 MW**. V rokoch 2014 a 2015 by mali byť uvedené do prevádzky 3. a 4. blok AE Mochovce. Reaktorové bloky VVER-440 sú charakteristické robustným dizajnom s relatívne nízkym výkonom, obrovskými zásobami chladiacej vody a veľkými bezpečnostnými rezervami. Všetky dôležité systémy elektrárne sú trojnásobné, t. z. pre každú bezpečnostnú funkciu sú nainštalované tri identické, od seba nezávislé systémy. Okrem toho sú všetky zariadenia jadrovej časti uzatvorené v 1,5 m hrubej železobetónovej obálke – kontajnmmente.

Projekt 3. a 4. bloku AE Mochovce obsahuje ešte pokrokovejšie vylepšenia vrátane najnovšieho systému kontroly a riadenia technologických procesov Areva-Siemens či opatrení na elimináciu ťažkých nehôd (nehody s tavením paliva v reaktore) a splňa, ba dokonca prekračuje najnovšie medzinárodné bezpečnostné požiadavky. Jeden blok elektrárne vyrobí asi 13 % spotreby elektriny na Slovensku. Podľa všetkých štúdií o vplyve prevádzky elektrárne na životné prostredie, ako aj na základe doterajších prevádzkových skúseností prevádzka blokov elektrárne nemá nijaký negatívny vplyv na životné prostredie. Preto sa jadrové bloky radia medzi tzv. nízkouhlíkové zdroje, ktorých miesto v energetickom mixe našej krajiny i EÚ je nezastupiteľné. AE Mochovce boli od začiatku výstavby pod prísny medzinárodným dohľadom a rôzne aspekty ich výstavby, prevádzky a bezpečnosti preverovalo množstvo medzinárodných tímov MAAE (Medzinárodná agen-

ZDROJE:

www.nitra.sk
www.regionnitra.sk
www.sk.wikipedia.org
www.muzeum.sk
www.visit.slovakia.sk
www.lesy.sk
www.nztopolcianky.sk
www.muzeumlevice.sk
www.wellnesspodhajska.sk
www.zamok-topolcianky.sk
www.chateauappony.sk
www.arboretum.sav.sk

Fotografie:

- 73 Pohľad na chladiace veže blokov 3 a 4 AE Mochovce
- 74 Fotovoltické panely pri AE Mochovce
- 75 Chladiace veže blokov 1 a 2 AE Mochovce

elektrárne Nitra

túra pre atómovú energiu) či WANO (Svetová asociácia prevádzkovateľov jadrových elektrární). Tie potvrdili, že bezpečnostná úroveň týchto reaktorov je plne v súlade so súčasnými prísnyimi štandardmi jadrovej bezpečnosti. Elektrárne prešli úspešne aj tzv. záťažovými testami.

Pri Atómových elektrárňach Mochovce je umiestnených 4136 fotovoltaických panelov približne na dvojhektárovom pozemku. Slniečna elektrina sa využíva pre vlastnú netechnologickú spotrebu stavby 3. a 4. bloku AE Mochovce a zariadení staveniska (prevádzkového areálu). Z Mochoviec tak robí absolútne čistý zdroj s nulovými emisiami skleníkových plynov. Pri výkone jedného panela 230 Wp je celkový inštalovaný výkon elektrárne 0,95 MWp (MW peak – výkon solárneho panelu pri štandardizovanej hustote žiarenia 1 kW/m²). Fotovoltaický systém v Mochovciach má významné miesto v portfóliu zdrojov Slovenských

elektrární, najmä pre prínos v oblasti ochrany životného prostredia. Za rok prevádzky ušetrí približne 1 200 až 1 300 ton skleníkového plynu CO₂ v porovnaní s výrobou elektriny z uhlia.

75

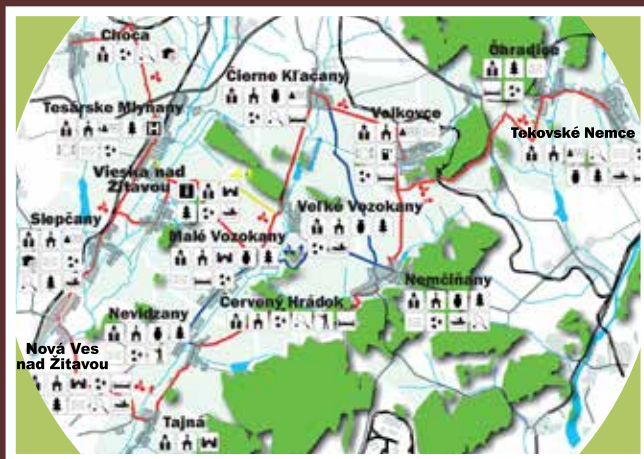
74

51

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť v Nitrianskom kraji **Atómové elektrárne Mochovce**. Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Kliknite na www.seas.sk a zarezervujte si návštevu expozície informačného centra a elektrárne, navštíviť môžete aj **Malú vodnú elektrárňu Veľké Kozmálovce**. Rezervujte si návštevu na www.seas.sk.

- Náučný chodník
- Požitavim – Širočinou
- Náučný chodník vínnou cestou regiónu
- Náučný chodník Arborétom

- Kostol
- Kaplnka
- Kaštieľ
- Kultúrno-historická zaujímavosť
- Pamätná tabuľa, pamätník
- Prírodná zaujímavosť
- Technická zaujímavosť
- Tenisové kurty
- Strelnica
- Rybárstvo, ťlnkovanie
- Značkové turistické chodníky a cyklotrasy

elektrárne Nitra

Podobne ako v Trnavskom kraji, aj v Nitrianskom kraji sa okrem atómovej elektrárne nachádza vodná elektráreň. Malá vodná elektráreň **Veľké Kozmálovce** je súčasťou vodnej stavby Veľké Kozmálovce. Plocha vodnej nádrže je 69 hektárov a objem vody 2,6 mil. m³. Účelom vodnej stavby Veľké Kozmálovce je vytvorenie spoľahlivého zdroja vody pre Atómovú elektrárnu Mochovce a stáleho zdroja vody pre závlahy prostredníctvom kanála Perec a rieky Hron. Ďalej, samozrejme, aj energetické využitie, chov rýb a rekreácia. Celkový inštalovaný výkon Malej vodnej elektrárne Veľké Kozmálovce s dvoma horizontálnymi kolenovými Kaplanovými turbínami je **5,32 MW**.

Fotografie:

*76 Deň otvorenej elektrárne
v Mochovciach*

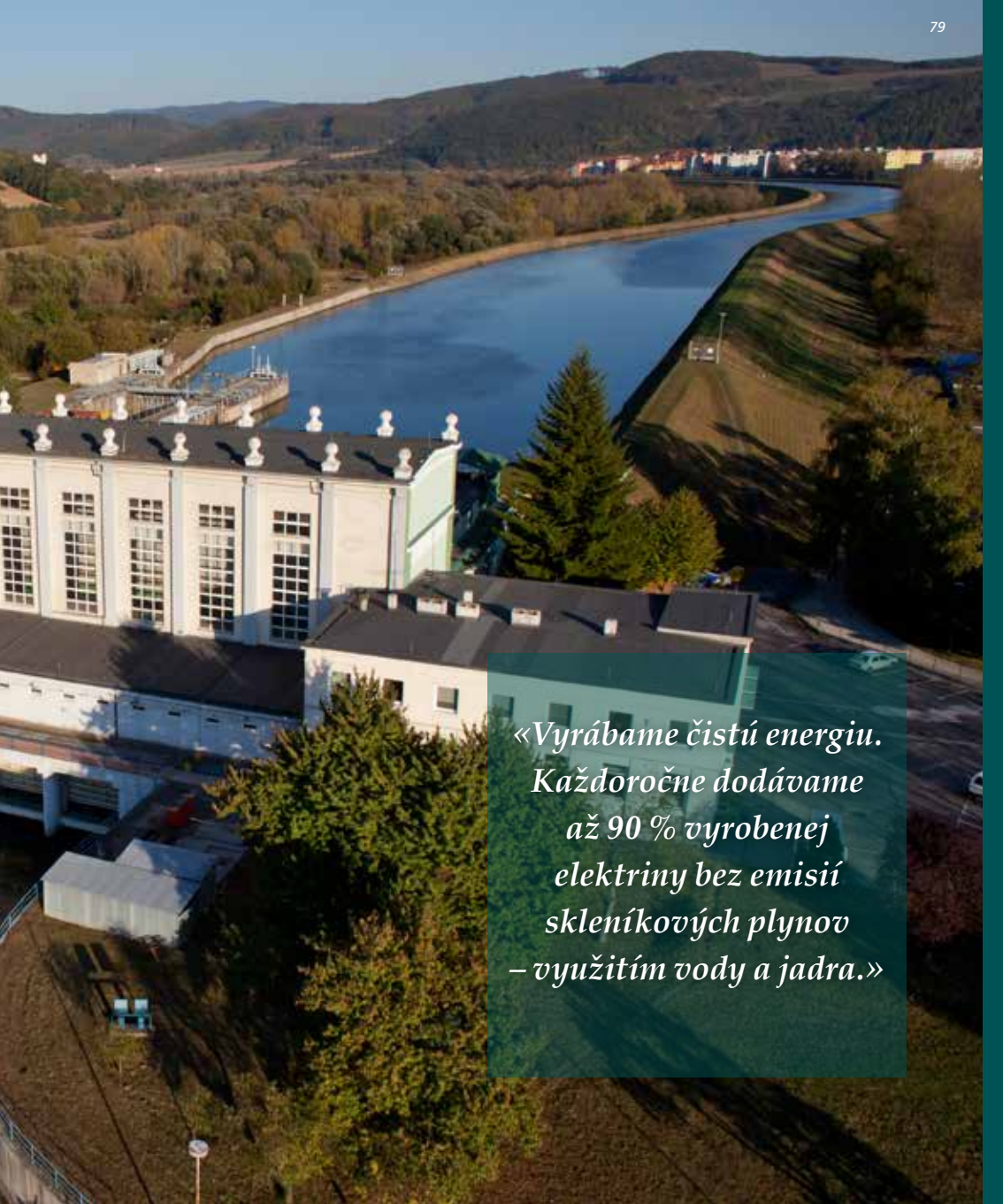
*77 Malá vodná elektráreň Veľké
Kozmálovce*

*78 Chladiace veže blokov 1 a 2
AE Mochovce*

*«Vyrábame čistú energiu.
Každoročne dodávame
až 90 % vyrobenej
elektriny bez emisií
skleníkových plynov
– využitím vody a jadra.»*

Trenčín

5. TRENČIANSKY SAMOSPRÁVNY KRAJ

Sídlo Trenčianskeho samosprávneho kraja je v meste Trenčín. Jedno z najkrajších miest Slovenska je nazývané aj perla Považia. Rozkladá sa v údolí rieky Váh na rozhraní Trenčianskej a Ilavskej kotliny. Prapôvodný názov Trenčína – Laugaricio sa objavuje už v roku 179 n. l. Mesto vyrástlo pod Trenčianskym hradom už na začiatku 11. storočia. Najskôr bolo sídlom pohraničného županstva, neskôr centrom trenčianskej kráľovskej a stavovskej župy. V roku 1412 povýšil Trenčín na slobodné kráľovské mesto kráľ Žigmund. Trenčín bol počas celého obdobia svojej existencie významným kultúrnym, správnym a ekonomickým centrom stredného Považia s mnohými kultúrnymi a historickými pamiatkami. Zo západu obkolesujú mesto Biele Karpaty, z juhu Považský Inovec a z východu Strážovské vrchy. Výhodná geografická poloha sa stala strategickou pri rozvoji tohto mestečka už v minulosti. Originálnym dokladom o prítomnosti rímskych legionárov na území Slovenska

je nápis vytesaný do trenčianskej hradnej skaly. Je spomienkou na víťazstvo cisára Marca Aurélie nad Kvádmi v roku 179 n. l. K najväčšiemu rozkvetu mesta došlo po roku 1275, keď sa Trenčiansky hrad dostal do vlastníctva magnáta Matúša Čáka, pána takmer celého územia dnešného Slovenska. V období stredoveku získal Trenčín rôzne výsady a práva, rozvíjali sa remeslá a obchod, konali sa výročné jarmoky a od roku 1380 sa tu varilo i pivo. Tisíce návštevníkov prichádzajú do mesta, aby uvideli hrad v jeho plnej kráse a vypočuli si známu povest o Studni lásky. Príbehy z minulosti vyrozprávajú múzea, galérie zasa pohľadia vaše oči, hradná skala pripomenie rímske časy, keď sa Trenčín nazýval ešte Laugaricio. Pestrým kultúrnym a spoločenským životom dýcha mesto najmä v lete. Príďte sa zabaviť na najväčší slovenský open-air festival – Pohoda, filmový festival ArtFilm, augustové Trenčianske historické a hradné slávnosti, jesenný festival tradičnej ľudovej zábavy Pri Trenčianskej bráne a mnoho ďalších.

TRENČIANSKY HRAD

www.muzeumtn.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.30 h

Apríl, Október

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 16.30 h

November – Marec

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 15.30 h

KATOV DOM

www.muzeumtn.sk

Apríl – November

Utorok – Sobota: 9.00 – 17.00 h

BECKOVSKÝ HRAD

www.hrad-beckovsk.sk

Máj – September

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 17.30 h

Apríl, Október

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.30 h

November

Sobota – Nedeľa: 9.00 – 16.30 h

Fotografie:

79 Vodná elektráreň Trenčín

80 Trenčiansky hrad

81 Výhľad z hradu na mesto

82 Opevnenie Trenčianskeho hradu

83 Trenčianske hradné slávnosti

84 Hviezdy deťom 2011, hokejista

Pavol Demitra † 7. 9. 2011

85 Hviezdy deťom 2012, futbalista
Martin Škrteľ

5.1 NENECHAJTE SI UJŤ V TRENČÍNE

Ako prvý musíte určite navštíviť spomínaný **Trenčiansky hrad**. Vznikol na mieste staršieho osídlenia, ktoré tu existovalo od doby bronzovej, cez Kelty a Germánov až po slovanské osídlenie. Zo staršieho veľkomoravského hradiska sa v dobe vzniku uhorského štátu stal kráľovský hrad. Najstaršou kamennou stavbou hradu je predrománska rotunda, pravdepodobne ešte z veľkomoravského obdobia. Pri **Studni lásky** postojte a romanticky zaspomínajte na Omara a jeho neutíchajúcu lásku k Fatime. Neobídte

ani **rímsky nápis**, ktorý je najvýznamnejšou rímskou epigrafickou pamiatkou v strednej Európe na sever od Dunaja zachovaný in situ (pozn. in situ = priamo na tvári miesta). Ako sme už spomínali v predošlej kapitole, na hrade sa konajú **Trenčianske historické a hradné slávnosti**. Ak tu budete v auguste, určite si nenechajte ujsť toto podujatie, ktoré podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru. 6. ročník bol organizovaný pri príležitosti 600. výročia slobodného kráľovského mesta Trenčín v roku 2012. Okrem výborných

58

82

83

Trenčín

šermiarov, žongléroov, hudobníkov, tanečník a divadelníkov boli pripravené rôzne atrakcie pre deti a dobový jarmok.

Na hrad sa dostanete po renesančných **Farských schodoch**, ktoré postavili v roku 1568 ako obrannú komunikáciu. Nastupovali po nich členovia mestských remeselníckych cechov k obrane mestských hradieb v úseku od Karnera sv. Michala po Trenčiansky hrad (pozn. karner = staviteľský útvar slúžiaci na uchovávanie kostí).

Jediným zachovaným dokladom podoby stredovekého meštianskeho domu v Trenčíne je **Katov dom**. Vidno ho už na najstaršej vedute Trenčína z roku 1580. (Pozn.: Veduta = vecný, topografický presný, maliarsky alebo grafický záznam, napr. výseku krajiny, pohľadu na mesto. Rozšírený od 17. storočia do polovice 19. storočia, keď bol postupne vytlačený fotografiou.) Podľa ľudovej tradície bol v 17. storočí obydľím mestského kata. Pravdepodobnejšie je, že za svoj názov vďačí až romantickému 19. storočiu, keď

tu vraj býval mestský dráb. Renesančný, pôvodne zrejme gotický trojpodlažný objekt s dvojpriestorovou dispozíciou a drevenou obežnou pavlačou stojí na ulici Matúša Čáka blízko prístupovej cesty na hrad. Ďalšími zaujímavými miestami v Trenčíne sú napríklad **Farský kostol Narodenia Panny Márie, Reliéf Jána Jiskru z Brandýsa, Synagóga, Piaristický kostol** atď.

Ak budete v Trenčíne v júni, určite si nenechajte ujsť veľmi zaujímavé podujatie **Hviezdy deťom**, ktoré podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre šport. Je určené hlavne pre rodiny s deťmi, ktoré majú možnosť stretnúť sa tvárou v tvár so svojimi obľúbencami. Ide o futbalistov AS Trenčín, lídrov slovenskej hokejovej a futbalovej reprezentácie, hviezdy NHL a popredných európskych futbalových líg, tváre známe z televíznych obrazoviek či divadelných dosiek. Obľúbený projekt prináša prepojenie myšlienok charity a športu a výťažok z neho slúži na charitatívne účely.

KÚPELE TRENČIANSKE TEPLICE

www.kupele-teplice.sk

Otvorené celoročne

Pondelok: 10.00 – 20.00 h

Utorok – Nedela: 9.00 – 20.00 h

RODNÝ DOM Ľ. ŠTÚRA

RODNÝ DOM A. DUBČEKA

www.muzeumtn.sk

Máj – Október

Utorok – Sobota: 8.00 – 15.00 h

November – Apríl

Pondelok – Piatok: 8.00 – 15.00 h

BOJNICKÝ ZÁMOK

www.bojnicecastle.sk

Máj – September

Utorok – Nedela: 9.00 – 17.00 h

Október – Apríl:

Utorok – Nedela: 10.00 – 15.00 h

84

85

59

5.2 OKOLIE TREŇČINA

Treňčin a jeho okolie je bohaté na množstvo pohorí s možnosťami cyklistiky, turistiky či lyžovania. Do samotného územia mesta zasahuje **lesopark Brezina**, ktorý bol ešte v 19. storočí holým kopcom. Pásli sa na ňom kozy, preto sa najvyšší bod masívu dodnes nazýva Koží vrch. Treňčiansky archívár, objaviteľ rímskeho nápisu na hradnej skale, katolícky farár Ľudovít Bonaventúra Stárek, začal územie systematicky zalesňovať koncom 19. storočia. Prvými stromami, ktoré sa tu uchytli, boli brezy, odtiaľ bol odvodený i názov Brezina. Lesný komplex v tesnej blízkosti centra mesta je vzácny najmä tým, že poskytuje obyvateľom mesta ideálne podmienky na psychickú a fyzickú relaxáciu.

V okolí Treňčína sa oplatí vidieť zrúcaninu **Beckovského hradu** a v júli navštíviť Beckovské letné slávnosti spolu s jedinou a jedinečnou zábavnou súťažou – Majstrovstvá sveta v hode vidlami. A samozrejme nejde nespomenúť jedno

z najznámejších kúpeľných a festivalových miest na Slovensku – **Treňčianske Teplice**. Malebné kúpeľné mestočko je každoročne súčasťou a hosťiteľom filmového festivalu ArtFilm. Na známom **Moste slávy** majú „svoje“ tabuľky pripomenuté také osobnosti filmového sveta ako Omar Sharif, Sophia Loren, Franco Nero, Catherine Deneuve, Nastassja Kinski a mnoho ďalších.

Z Treňčína sa vyjdajte smerom na Prievidzu. V Bánovciach nad Bebravou odbočte do obce Uhrovské Podhradie, nad ktorou sa nachádzajú zrúcaniny **hradu Uhrovec**. Neskororománsky hrad vznikol pravdepodobne v 13. storočí. Zastavte sa aj v Uhrovci a pozrite si **rodný dom Ľudovíta Štúra**, kodifikátora slovenského spisovného jazyka a **Alexandra Dubčeka**, hlavnej osobnosti Pražskej jari 1968. Obaja sa narodili v rovnakej budove miestnej školy. Pokračujte ďalej na Prievidzu a urobte si zastávku v Hradišti, kde sa nachádza kostolík vypínajúci sa na návrší nad obcou. Je z neho veľmi

V rámci programu Energia pre prírodu bolo v spolupráci s Regionálnym centrom ochrany prírody namontovaných 86 informačných tabúľ. Nachádzajú sa na chránených územiach Horného Ponitria v okresoch Prievidza, Bánovce nad Bebravou, Topoľčany a Partizánske. Spomedzi 24 chránených oblastí, v ktorých boli osadené tabule, odporúčame navštíviť nasledujúce:

>Pohorie Vtáčnik, kde sa nainštalovalo 6 tabúľ opisujúcich toto územie. Z vrcholu Vtáčnika (1 345 m n. m.) môžete za dobrej viditeľnosti zazrieť aj Tatry. Na hrebeňovej plošine objavíte košaté deformované buky, ktoré nadobudli svoj tvar kvôli extrémnym klimatickým podmienkam v zime. Po hrebeni sa dostanete za 30 minút ku Kláštorskej skale. Určite nevynechajte túto zachádzku. Ide o najvýraznejšie skalné mesto v pohorí Vtáčnik.

Fotografie:

- 86 Hrad Beckov
- 87 Hotel Margit Trenčianske Teplice
- 88 Bojnický zámok
- 89 Kláštorské skaly, pohorie Vtáčnik

Trenčín ^{región}

pekný panoramatický pohľad na okolie. Mimoriadne pôsobivý je v noci, keď je osvetlený. Tento románsky rímskokatolícky kostol patrí medzi najstaršie sakrálne stavby na našom území. Jeho vek je okolo 900 rokov, presnejšie datovanie nie je zdokladované.

V **Bojniciach** nevynechajte romantický zámok ako z rozprávky. Pôvodne bol dreveným hradom, v priebehu 13. storočia bol budovaný ako kamenný. Koncom 13. storočia sa ho zmocnil Matúš Čák Trenčiansky. V 15. storočí pripadol hrad kráľovi Matejovi Korvínovi, ktorý rád chodieval do Bojníc a sedával pod lipou oproti vstupu do hradu – **Lipou kráľa Mateja**. V roku 1527 sa stal zámok vlastníctvom Thurzovcov. Počas tohto obdobia sa pôvodne gotický hrad zmenil na renesančný zámok. Po vymretí Thurzovcov hrad pripadol korune a v roku 1644 ho kráľ daroval Pálffyovcom. V druhej polovici 17. storočia bol hrad prestavaný v barokovom slohu. Posledná rozsiahla prestavba v neo-

gotickom štýle sa uskutočnila v rokoch 1889 – 1910 a zmenila hrad na čaro krásny zámok, ktorý bol v roku 1970 vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. V letných mesiacoch sa na **Bojnickom zámku** každoročne koná medzinárodný festival Bojnické kultúrne leto, ktorý Slovenské elektrárne podporujú v rámci programu Energia pre kultúru. Prekrásna Huňadyho sála Bojnického zámku, v ktorej sa festival odohráva, je priam ako stvorená na koncerty, vďaka vynikajúcej akustike vyhlásenej široko-dáľeko. S Bojnickým zámkom susedí najstaršia a najnavštevovanejšia zoologická záhrada na Slovensku. Počet živočíšnych druhov chovaných v **ZOO Bojnice** je najväčší zo všetkých piatich slovenských ZOO. Po absolvovaní prehliadky zámku a ZOO vám určite dobre padne návšteva miestnych **kúpeľov**. Základom liečebných procedúr je voda s teplotou od 28 °C – 52 °C, ktorá pochádza z deviatich prameňov a vyvierá z hĺbky 1 200 – 1 500 metrov.

>Zručaniny hradu Sivý Kameň postaveného v druhej polovici 13. storočia. Z hradu sa dochovali len roztrúsené, nesúvislé zvyšky, avšak je z neho neobyčajne krásny výhľad na okolie. Boli tu osadené 2 tabule.

>Temešská skala (910 m n. m.) vypínajúca sa nad obcou Temeš, odkiaľ je nádherný výhľad na vodnú nádrž Nitrianske Rudno a okolité pohoria. Je súčasťou prírodnej rezervácie, v ktorej sa namontovali 4 tabule.

>Vyšehrad (829 m n. m.), výrazný bralnatý vrchol s krásnym výhľadom na okolie. Je súčasťou národnej prírodnej rezervácie a významnou archeologickou lokalitou.

>Prírodná rezervácia Buchlov s rovnomenným bralnatým vrcholom (1 040 m n. m.), ktorý je pekným vyhlídkovým bodom. Na tomto chránenom území bolo osadených 6 tabúl.

>Národná prírodná rezervácia Rokoš, ktorú tvoria dolomitické a vápencové skaly týčiace sa nad vodnou nádržou Nitrianske Rudno. Nachádza sa tu až 9 tabúl.

BOJNICE ZOO

www.zoobojnice.sk

Február

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 16.00 h

Marec, Október

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 17.00 h

Apríl, Máj, September

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 18.00 h

Jún – August

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 19.00 h

KÚPELE BOJNICE

www.kupele-bojnice.sk

Jánov bazén

Apríl – Október

Pondelok – Nedeľa: 11.00 – 20.00 h

November – Marec

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 20.00 h

Posledný vstup o 18.45 h

Vonkajší bazén otvorený celoročne
denne od 9.00 – 19.00 h

Fotografie:

90 Hotel Krym, Trenčianske Teplice

91 Vodná nádrž Cigel'

92 Letná Pauza, skupina Polemic

93 Vodná nádrž Nitrianske Rudno

94 Náučný chodník Fraňa Madvu

V obci Poruba severne od Prievidze nájdete rímskokatolícky gotický **Kostol sv. Mikuláša biskupa** zo 14. storočia. Kvalitou maliarskeho prevedenia a rozsahom zachovania sa radí k úplnej špičke gotickej nástennej maľby na Slovensku.

V Prievidzi odporúčame v letných mesiacoch festival populárnej hudby **Letná Pauza**, ktorý sa koná na letisku. Slovenské elektrárne ho podporujú v rámci programu Energia pre kultúru. Vystupujú na ňom poprední slovenskí speváci a kapely.

Návštevu **Hornonitrianskeho ban-**

ského skanzenu sprístupneného pre verejnosť od roku 2003 si nenechajte ujsť v obci **Cigel'**. Expozícia približuje dejiny hneďouhoľného baníctva na Slovensku v konkrétnych podmienkach regiónu Hornej Nitry. Prehliadková trasa začína jazdou bankským vláčikom do samotnej bane. Pokračuje pešou prehliadkou podzemnými bankskými priestormi v minimálnej hĺbke 80 metrov pod povrchom. Baňa Cigel' doteraz dodáva uhlie do tepelnej elektrárne Nováky. Nad obcou sa rozprestiera **vodná nádrž**, odkiaľ sa v zime zasnežuje miestny lyžiarsky svah. Po celý rok

Trenčín región

je hojne navštevovaná nielen turistami, ale aj cyklistami a ponúka nádherný výhľad na Hornonitriansku kotlinu. V rámci programu Energia pre prírodu podporili Slovenské elektrárne projekt občianskeho združenia Vrchvoda – Malá zelená oáza pre Hornú Nitru. Spočíval vo vyčistení okolia nádrže, revitalizovaní brehových porastov a vysadení novej zelene. Doplnili sa stojany na bicykle, lavičky, stoly, nádoby na separovaný odpad, prístrešok, ohnisko a informačný panel. Cestou z Cigľa treba zastaviť vo **Vodnom svete** nad obcou Sebedražie. Areál určený na oddych a rybolov je priam stvorený pre rodiny s deťmi, kde vám vlastnoručne vylovenú rybu zároveň chutne pripraví. Sily si môžete doplniť v reštaurácii Afroditá, ktorá sídli v nádhernom renesančnom kaštieli zo 17. storočia v obci **Čereňany**. Dvojpodlažná budova stavaná na obdĺžnikovom pôdoryse s dvoma nárožnými okrúhlymi vežami bola pôvodne obklopená vodnou priekopou.

Po dobrom jedle dozaista padne vhod prechádzka v romantickom parku v tieni tristoročných líp.

Prijemné chvíle, ba dokonca víkend môžete stráviť pri **vodnej nádrži Nitrianske Rudno**, kde sa nachádza chatová osada a autokemping. Služi hlavne na kúpanie, jachting, rybolov a vodné športy. Z vodnej nádrže je napájaná tepelná elektráreň Nováky. Z obce Nitrianske Rudno vedie 12-kilometrový **Náučný chodník Fraňa Madvu** do Nitrianskych Sučian. Šesť informačných tabúľ osadených v spolupráci s miestnym klubom slovenských turistov v rámci programu Energia pre prírodu opisuje život Františka (Fraňa) Madvu, skalického rodáka, kňaza, liečiteľa a národovca pôsobiaceho v tomto regióne. Na niektorých miestach sa vám naskytne pekný výhľad na okolitú krajinu.

HORNONITRIANSKY BANSKÝ SKANZEN CIGEL

www.banskyskanzen.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Nedeľa: 10.00, 14.00 h

5.3 TIPY NA TURU V TRENČIANSKOM KRAJI

Celodenný okruh v pohorí Považský Inovec možno začať v známej rekreačnej oblasti Duchonka. Kúpanie v rovnomennej vodnej nádrži je zvyčajne na vlastné riziko, pretože tu kolíše kvalita vody. Trasa okruhu vedie po lesníckom náučnom chodníku do osady Kulháň, kde možno obdivovať staré duby v tunajšej prírodnej rezervácii. V rámci programu Energia pre prírodu tu boli v spolupráci s Regionálnym centrom ochrany prírody osadené dve informačné tabule. Náučný chodník vedie čiastočne aj miestami bývalej lesnej železnice. Z osady je najlepšie pokračovať ďalej po modrej turistickej značke striedavo lesom a lúkami až k vrcholu Panská Javorina (943 m n. m.) s turistickou rozhľadňou. Následne sa možno vrátiť na Duchonku po zelenej značke. Okruh trvá približne 7 hodín. Milovníci zrúcanín si ho môžu ešte predĺžiť cez Topoľčiansky hrad – čo však bude trvať o hodinu a pol dlhšie.

Okolie kúpeľného mestečka Trenčianske Teplice je posiate množstvom turistických aj kúpeľných značkovaných chodníkov. Náročnejší turista si môže vychutnať celodenný okruh (8 a pol hod.), ktorý ho zavedie na vrch Baske a veľkým oblúkom cez lesy a lúky potom nazad do Teplíc. Trasa vedie najskôr po modrej značke popri vodnej nádrži Trenčianske Teplice do obce Omšenie (325 m n. m.), kde sa ostro stáča na juh a začne stúpať nahor. Skôr než turistu pohltí les, môže z diaľky obdivovať vápencové bralá Omšenskej Baby, ktorá sa týči nad Omšením na druhej strane doliny. Následný výšlap na vrch Nad Vyehorencom (735 m n. m.) dá síce zabráť, o to pohodovejší je však potom „dojazd“ na Baske (955 m n. m.). Na vrchole je turistická chata, ale nebýva bežne otvorená. Avšak výhľady doďaleka to bohato vynahradia. Trasa pokračuje po žltej a následne modrej značke na Veľké lúky. Tu je možný návrat do Omšenia neznačenou zväznicou, vy však rozhodne pokračujte po zelenej do Petrovej

Trenčín turistika

Lehoty a ďalej do sedla Trubárka, kde po modrej už len zostúpíte cez rozľahlé Petrovanské lúky nazad do Teplíc.

Taktiež prinášame tip na nenáročnú krátku túru, ktorá je však krajinársky mimoriadne príťažlivá. Je situovaná v Strážovských vrchoch – východiskom aj cieľom je obec Horná Poruba, do ktorej sa dostanete z llavy. Vaším cieľom a zároveň najvyšším bodom je vápencový bralnatý vrch Vápeč (956 m n. m.). Hore odporúčame zvoliť modrú turistickú značku, ktorá vedie zo stredy obce a na rázcestí Nad Hornou Porubou sa stretáva s červenou, po ktorej cez sedlo Palúch prídete až na vrchol. Nazad do Hornej Poruby možno zbehnúť výlučne po čerenej. Túra sa dá absolvovať aj za menej ako 3 hodiny, avšak rátajte s dlhším časom, pretože výhľady z tohto kopca vás dolu tak rýchlo nepustia.

Z mestečka Handlová sa môžete vybrať na často navštevovaný okruh cez Veľký a Malý Grič. Z centra Handlovej sa vyberiete po čerenej značke. Veľký

Grič vidíte počas stúpania pred sebou. O dve hodiny ste na vrcholových bralách, ktoré poskytujú jedny z najkrajších výhľadov v pohorí Vtáčnik na Kremnické vrchy, Veľkú Fatru a pohorie Žiar. Potom pokračujete po žltej značke na lúčnaté rázcestie Uhlisko a po zelenej značke na rázcestie Tri studničky. Tu sa opäť napojíte na žltú značku, ktorá vás zavedie na ďalší výhľadový vrchol Malý Grič. Vráťte sa na Tri studničky a po zelenej značke zídete dolu do Handlovej. Túra meria 20 km a prejdete ju za cca 6 hodín.

Na najvyšší vrchol pohoria Strážov s rovnomeným názvom si môžete urobiť okružnú túru z obce Čičmany. Odporúčame začať červenou značkou, ktorá vás povedie najskôr poľnou cestou, neskôr lesom na rázcestie pod Strážovom a fotografickú Lúku pod Strážovom, až kým sa neocitnete na vrchole, ktorý je známy širokými výhľadmi. Za dobrého počasia dovidíte na vrch Klák, neprehliadnutelnú dominantu južnej časti pohoria Malá Fatra, ale aj vzdialené Nízke a Západné

Tatry. Zostúpíte späť na Lúku pod Strážovom a kráčate po čerenej značke do Sedla pod Strážovom, odkiaľ pokračujete po žltej značke, ktorá vás prevedie okolo chaty Červička (neposkytuje žiadne služby) na rázcestie Pod Hrádkom. Cesta vedie popri malebnom Strážovskom potoku. Odtiaľ sa dáte po žltej značke, ktorá vás cez sedlo Samostrel, kde je turistický prístrešok, privedie naspäť do Čičmian. Trasa meria 17 km, zaberie vám cca 5,5 hod.

Fotografie:

- 95 Značkovaný chodník v kúpeľoch Trenčianske Teplice
- 96 Hotel Most slávy, Trenčianske Teplice
- 97 Klák
- 98 Výhľad z Malého Griča na Handlovú

ZDROJE

www.muzeumtn.sk
www.kupele-teplice.sk
www.hrad-beckov.sk
www.kupele-bojnice.sk
www.hrady.sk
www.zamky.sk
www.sk.wikipedia.org
www.panoramy.sme.sk
www.slovenskehrady.sk
www.restauraciaafrodita.sk
www.banskyskanzen.sk

5.4 ELEKTRÁRNE V TRENČIANSKOM KRAJI

V Trenčianskom kraji sa nachádza viacero vodných elektrární. Sú sústredené na rieke Váh, ktorá je najviac energeticky využívanou v rámci Slovenska a po Dunaji druhou najvýznamnejšou a najväčšou riekou v našej krajine. V meste Trenčín má okrem vodnej elektrárne na sídlisku Sihot svoje sídlo aj závod Vodné elektrárne. Riadi a zodpovedá za všetky vodné elektrárne, ktoré patria do portfólia zdrojov spoločnosti Slovenské elektrárne, a.s. Slovenské elektrárne vlastnia a prevádzkujú spolu 35 vodných elektrární na 7 tokoch v SR.

Z toho:

- >4 PVE (s inštalovaným výkonom od 24 do 734,4 MW)
- >20 veľkých VE (s inštalovaným výkonom nad 10 MW)
- >7 MVE (s inštalovaným výkonom nad 1 MW)
- >4 MVE (s inštalovaným výkonom nad 0,1 MW)

Prvou vodnou elektrárnou na Váhu bola VE Ladce, ktorá bola vybudovaná ešte v roku 1936. V roku 2000 prešla rozsiahlou rekonštrukciou a prakticky slúži doteraz, dokonca sa ráta s jej využitím na ďalších 30 rokov. Rozsiahla výstavba váž-

Vysvetlivky k textu:

PVE – prečerpávacía vodná elektráreň
VE – vodná elektráreň
MVE – malá vodná elektráreň

Fotografie:

99 Vodná elektráreň Horná Streda
 100 Vodná elektráreň Dubnica nad Váhom
 101 Tepelná elektráreň Nováky

Trenčín elektrárne

skej kaskády vodných elektrární sa rozvíjala až v rámci budovateľského procesu po druhej svetovej vojne. V tejto dobe sa už nestavali len jednotlivé elektrárne, ale súčasne celé skupiny elektrární.

V rokoch **1953 – 1955** bola spustená do prevádzky skupina elektrární **Kostolná – Nové Mesto n/V – Horná Streda** na ďalšom derivačnom kanáli. V roku **1956** bola spustená Vodná elektráreň Trenčín ako štvrtý stupeň derivačnej skupiny **Ladce – Ilava – Dubnica n/V – Trenčín**.

V blízkom okolí Váhu je viacero kúpeľných miest, niektoré z nich s termálnou vodou. Tieto mestá sa stali strediskom liečby a rekreácie. Mnohé liečivé pramene boli objavené práve pri výstavbe elektrární.

Na rieke Váh bola v rokoch **1957 – 1958** uvedená do prevádzky špičková elektráreň pri priehrade **Nosice**, ktorá je významným medzičlánkom vážskej hydroenergetickej sústavy. Jej stredne veľká nádrž je schopná zachytiť také množstvo

vody, ktoré umožňuje zaistiť týždennú reguláciu odtoku z nádrže, a tým zlepšiť prevádzku vo všetkých nižšie položených elektrárnach.

Prevádzku vodných elektrární ovplyvňujú predovšetkým hydrologické a klimatické pomery. Skokové zmeny prietokov si vyžadujú koordináciu nasadzovania zdrojov medzi Výrobným dispečingom Slovenských elektrární v Bratislave a Hydroenergetickým dispečingom Slovenských elektrární v Trenčíne. Vodné elektrárne využívajú obnoviteľný zdroj energie – vodu, resp. hydroenergetický potenciál našich tokov. Pri výrobe elektriny v nich nevznikajú žiadne vedľajšie produkty, ktoré by mali vplyv na životné prostredie. Využívaná voda sa nespotrebováva, prevedie sa cez turboagregáty, pričom odovzdá mechanickú energiu a následne sa znovu využije na nižšom stupni. Energetický potenciál z vodných tokov je čistý, ekologický a prirodzene samoobnoviteľný zdroj energie. Pri jeho využívaní nevznikajú žiadne odpady, emisie, ani nároky na ťažbu, sprava-

ovanie a dodávku energetickej suroviny. Okrem vodných elektrární sa v Trenčianskom kraji nachádza aj tepelná elektráreň v Novákoch, zhruba 50 kilometrov od mesta Trenčín. Ide o jednu z dvoch tepelných elektrární v portfóliu spoločnosti Slovenské elektrárne. Na rozdiel od tepelnej elektrárne Vojany vo východnej oblasti Slovenska využíva na výrobu elektriny a tepla hné uhlie vyťažené na Slovensku, hlavne v regióne Hornej Nítry. Spaľovanie uhlia prebieha v práškových granuláčnych kotloch a fluidnom kotli. Vyrobená para sa privádza do turbín, ktoré prenášajú točivú energiu na generátory, kde sa mechanická energia mení na elektrickú. Elektrárne Nováky s inštalovaným výkonom 518 MW majú v energetickej sústave Slovenska významnú pozíciu ako zdroj v oblasti zaistovania regulačnej energie. Na regionálnej úrovni zabezpečujú teplo pre priemysel a obyvateľstvo Hornej Nítry. Závod má dve výrobné zariadenia – prevádzku ENO B a ENO A. ENO B sa skladá zo štyroch blokov po 110 MW.

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť **tepelnú elektráreň Nováky** a ktorúkoľvek z vodných elektrární v Trenčianskom kraji (**Hydrocentrum Nové mesto nad Váhom** a **Hydrocentrum Považská Bystrica**). Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Pre ďalšie informácie kliknite na na www.seas.sk a zarezerujte si návštevu elektrárne s odborným sprievodom.

Z dôvodu prehľadnosti je umiestnenie všetkých vodných elektrární na mape na strane 136.

Fotografie:

- 102 Pôvodné odkalisko po rekultivácii
- 103 Odsierenie na blokoch 1 a 2 ENO B
- 104 Skládkka uhlia
- 105 Drewná štiepka

Trenčín elektrárne

Elektrárenský blok predstavuje samostatnú výrobnú jednotku pozostávajúcu z kotla, turbíny, generátora a ich príslušenstva. Súčasťou bloku sú odľučovače popolčeka z dymových plynov, chladiaca veža a blokový transformátor. Dva bloky sú od roku 1998 odsírené, a tým umožňujú splňať prísne emisné limity. V procese odsírenia sú spaliny sprchované proti prúdu vápenovou suspenziou, ktorá na seba naviaže oxidy síry a chemickou reakciou vznikne sádrovcová suspenzia. Tá sa začala od roku 2008 odvodňovať, vďaka čomu má elektrárne k dispozícii certifikovaný produkt energosádrovec pre stavebné firmy na výrobu sádrokartónu. Odsírené bloky postavené v roku 1964 boli v rámci komplexnej rozšírenej generálnej opravy modernizované v 90-tych rokoch 20. storočia. V rokoch 2010 a 2011 bol na nich rekonštruovaný riadiaci systém.

Na blokoch č. 3 a 4 ENO B neboli uskutočnené a ani sa neuvažuje s realizáciou zásadných ekologických opatrení. Na základe vyššieho hospodárskeho záujmu

sa v ďalšom období využije ich životnosť v rámci stanoveného prevádzkového limitu 20 tisíc prevádzkových hodín. Odstavené budú v roku 2015.

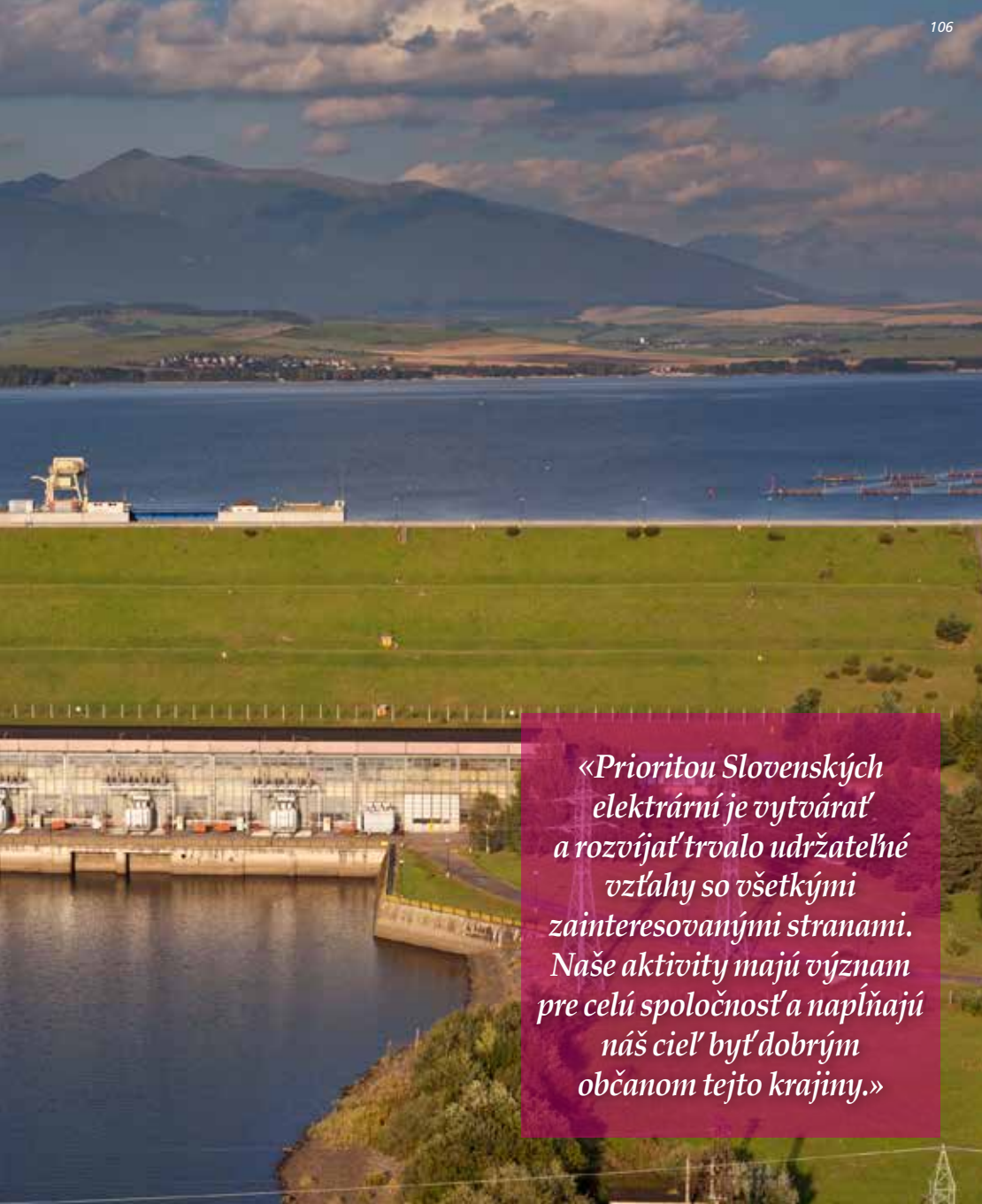
Prevádzka ENO A je vybavená tromi turbogenerátormi: TG 3 s výkonom 32 MW, TG 11 s výkonom 28 MW a najmladší TG 12 s výkonom 18 MW. Je to najstaršia časť elektrárne, kedysi sa tu nachádzalo 10 kotlov, z ktorých existujú už len dva. Okrem výroby elektriny zabezpečuje táto prevádzka aj dodávky tepla vo forme pary pre susediace priemyselné

podniky a vo forme horúcej vody pre okolité mestá a obce. Do systému zásobovania teplom sú v súčasnej dobe zapojené aj blokové prevádzky. Na ENO A nájdeme moderný fluidný kotol označovaný ako FK 1, ktorý začal s prevádzkou v roku 1996. Nová a dovtedy v ENO nepoužívaná technológia spočívala v tom, že v spaľovacom procese sa dávkovaním vápenca do fluidnej vrstvy zabezpečilo odsírenie spalín. Od roku 2011 sa na ňom spolu spaľuje drevná štiepka, čím elektrárne prispieva k znižovaniu emisií CO₂. ■

«Prioritou Slovenských elektrární je vytvárať a rozvíjať trvalo udržateľné vzťahy so všetkými zainteresovanými stranami. Naše aktivity majú význam pre celú spoločnosť a naplňajú náš cieľ byť dobrým občanom tejto krajiny.»

6. ŽILINSKÝ SAMOSPRAVNÝ KRAJ

Centrom tohto kraja je mesto Žilina s takmer 85 000 obyvateľmi. Dnešné mesto sa vyvinulo z pôvodnej osady koncom 13. storočia. Rozvíjalo sa v blízkosti Žilinského hradu, ktorý existoval do polovice 15. storočia a doposiaľ nebol objavený. Už v 13. storočí boli vybudované dva kostoly, ktoré existujú i v súčasnosti – Kostol sv. Štefana Kráľa a Katedrála Najsvätejšej Trojice (známa aj ako Farský kostol). Žiline boli udelené mestské práva a erb kráľom Ondrejom III. okolo r. 1290. Prvá písomná zmienka o meste pochádza z roku 1312. Od 15. storočia mala Žilina vlastné hradby – valy, ktoré chránili dnešné historické jadro mesta

okolo Mariánskeho námestia. To bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu v roku 1988. Mariánske námestie má ako jediné na Slovensku zachované renesančné arkády. Mesto bolo križovatkou dávnych obchodných ciest a bohatlo vďaka tranzitnému obchodu s vlnou do zahraničia. V meste bolo množstvo cechov, dominantnou ostala výroba súkna. V roku 1891 bola v Žiline vybudovaná najväčšia uhorská textilná továreň – súkenka, ktorá mala až 1 600 robotníkov a vyvážala výrobky i do zahraničia. Od roku 1960 je sídlom Žilinskej univerzity. V roku 2006 tu začala významná automobilka KIA s výrobou áut. Mesto je strediskom priemyslu, dopravy, školstva a kultúry.

6.1 NENECHAJTE SI UJST' V ŽILINE

Centrum Žiliny tvorí **Mariánske námestie**, ktoré je historicky najcennejším objektom v meste. Námestie vytvára vďaka zachovalým arkádám, štvorcovému tvaru a kultúrnym pamiatkam pre návštevníkov i obyvateľov mesta osobitnú atmosféru a pocit jedinečnosti. Na východnej strane námestia sa nachádza renesančná budova radnice. Na západnej strane nájdete prekrásny barokový **Kostol sv. Pavla Apoštola** a **Kláštor jezuitov**. Jezuiti prišli do mesta okolo roku 1654 a v roku 1691 tu zriadili gymnázium, ktoré existuje dodnes, hoci pod rozličnými názvami.

Okrem Mariánskeho námestia sa v historickom jadre nachádza i 9 ulíc, ktoré sa začínajú na tomto námestí a ďalších 12 ulíc, ktoré na ne nadväzujú. Charakteristickým znakom historického jadra je jeho zachovaný pôvodný stredoveký pôdorys a gotická urbanistická štruktúra. Historické jadro prešlo z hľadiska architektúry viacerými etapami vývoja. Okrem sakrálnych stavieb tu boli obytné meštianske domy, ktoré majú najmä na námestí gotický základ. V období renesancie domy na námestí, Radničnej ulici a Hodžovej ulici prestavali a vytvorili podsíene (laubne), ktoré tvoria žilinské špecifikum, ktoré je jedinečné

KATEDRÁLA NAJSVÄTEJŠEJ TROJICE

www.tikzilina.eu

Návšteva možná počas bohoslužieb
Pondelok – Piatok: 7.00, 12.00
a 18.30 h

Nedeľa: 7.00, 9.00, 10.30, 18.30 h

BUDATÍNSKY ZÁMOK

www.muzeum.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.00 h

Október – Apríl

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

KOSTOL SV. ŠTEFANA KRÁĽA

www.tikzilina.eu

Návšteva možná počas bohoslužieb

Utorok, Streda, Sobota: 7.00 h

Pondelok, Štvrtok, Piatok: 18.00 h

Nedeľa: 8.30, 10.00 h

KOSTOL SV. JURAJA

Interiér nie je voľne prístupný.

Prehliadka objektu je možná
po dohode s Farským úradom
Žilina-Trnové.

Žilina

na Slovensku. Poprechádzajte sa uličkami a nadýchajte sa vône starobyklých domov.

Nevynechajte ani Spievajúcu fontánu na **Námestí Andreja Hlinku**, ktoré je pomenované podľa významného slovenského dejateľa, katolíckeho kňaza Andreja Hlinku. Ak budete mať šťastie, možno sa zúčastníte nejakého zaujímavého kultúrneho podujatia. V júni sa v uliciach mesta pravidelne konajú Staromestské slávnosti, ktoré patria k jedným z najväčších podujatí. Po Farských schodoch sa z námestia dostanete k rímskokatolíckej **Katedrále Najsvätejšej Trojice**. Je významnou pamiatkou na hranici pamiatkovej rezervácie. Dominantnú stavbu tvorí 46-metrová renesančná zvonica **Burianova veža**, z ktorej je nádherný výhľad na mesto.

Navštívte aj **Budatínsky zámok**, ktorý sa nachádza mimo centra. Ako strážny hrad vznikol v polovici 13. storočia. Jeho najstaršou časťou je valcovitá

veža vysoká 20 metrov a hrubá 2 metre. Od roku 1956 sídli v zámku Považské múzeum, ktoré disponuje stálymi expozíciami drotárstva, dejín Žiliny a archeológie. Park pri zámku priam pozyva na ničím nerušenú prechádzku. V parku sú vysadené cudzokrajné rastliny, medzi nimi i platany, ktoré sú zachované dodnes.

Oplatí sa navštíviť aj **Kostol sv. Štefana Kráľa**, ktorý je najstaršou a najhodnotnejšou architektonickou pamiatkou na území Žiliny. Tento neskororománsky kostol bol postavený okolo roku 1230. Veľmi hodnotný a mimoriadne pozoruhodný je jeho interiér. Zaujímavé sú predovšetkým stredoveké maľby, ktoré pochádzajú z obdobia okolo roku 1260. Kostolík je ohradený kamenným múrom so vstupnou bránou a kruhovou baštou. V mestskej časti Trnové sa nachádza nádherný rímskokatolícky drevený **Kostol svätého Juraja**. Je to najzápadnejšie lokalizovaná drevená sakrálna stavba na Slovensku.

Fotografie:

- 106 Prečerpávacía vodná elektrárňa Liptovská Mara
- 107 Katedrála Najsvätejšej Trojice s Burianovou vežou
- 108 Mariánske námestie
- 109 Kláštor jezuitov na Mariánskom námestí
- 110 Katedrála Najsvätejšej Trojice s Burianovou vežou, pohľad z Námestia Andreja Hlinku
- 111 Budatínsky zámok
- 112 Kostol sv. Juraja v mestskej časti Žilina-Trnové

6. 2 OKOLIE ŽILINY

Žilina je východiskovým bodom výletov do prekrásnych regiónov Kysuce, Orava, Liptov a Turiec. Pri potulkách **Oravou** zavítajte do **Terchovej**, ktorá leží 25 kilometrov severovýchodne od Žiliny. Obec je známa ako stredisko cestovného ruchu. Od začiatku 60-tych rokov sa tu každoročne koná folklórny festival Jánošíkove dni. Terchová predstavuje vstup do nádhernej **Vrátnej doliny**, ktorá je najväčším strediskom letnej aj zimnej turistiky v Národnom parku **Malá Fatra**. Zalyžovať si môžete aj neďaleko Dolného Kubína na **Kubínskych holiach**, kde je známe lyžiarske stredisko. Blízko Dolného Kubína navštívte drevený evanjelický artikulárny kostol v **Leštínach**, ktorý bol v roku 2008 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. V kostole bol pokrstnený jeden z najväčších slovenských básnikov – Pavol Országh Hviezdoslav. Cestou na sever Oravy určite neminiete **Oravský hrad**, jeden z najkrásnejších

hradov na Slovensku, nachádzajúci sa v obci Oravský Podzámok. Je výraznou dominantou regiónu a patrí medzi najvýznamnejšie pamiatky hradného staviteľstva na území Slovenska. Nádherne sa vyníma silueta hradu počas plavby plťou popod hradné skaly a neuveriteľne majestátno svieti hrad aj v noci. Spoločnosť Slovenské elektrárne práve v spolupráci s Oravským múzeom a Žilinským samosprávnym krajom v roku 2008 osvetlila tento najkrajší hrad Slovenska v rámci programu Energia pre kultúru. Hrad je osvetlený špičkovou osvetľovacou technológiou, ktorá bola použitá napríklad aj v rímskom Koloseu. Na nočnú prehliadku vás pozývame v rámci Draculovskej noci, ktorá sa koná pravidelne v auguste. A prečo Dracula? Tu sa totiž v roku 1922 nakrúcal prvý, ešte čiernobiely film Dracula. Okrem tohto strašidelného filmu sa tu natočilo aj mnoho slovenských a českých rozprávok (Kráľ drozdia brada, Princezná a žobrák,

KOSTOL VŠETKÝCH SVÄTÝCH TVRDOŠÍN

Júl – September

Utorok – Nedela: 10.00 – 16.00 h

Mimo sezóny treba kontaktovať
043/5322167

ORAVICE

www.oravice.aquapark.sk

Otvorené celoročne

Pondelok – Štvrtok: 10.00 – 20.00 h

Piatok – Nedela: 10.00 – 21.00 h

ORAVSKÁ LESNÁ ŽELEZNICA

www.oravamuzeum.sk

Máj – Október

Pondelok – Nedela: 9.00 – 17.00 h

November – Apríl

Pondelok – Nedela: 9.30 – 15.30 h

Fotografie:

113 Vrátna dolina so skalou
pripomínajúcou kľačacieho
mnícha

114 Socha Juraja Jánošíka v Terchovej

115 Oravský hrad

116 Oravská lesná železnica

Sokoliar Tomáš). V malebnej dedinke **Podbiel**, kde sa zachovala pôvodná ľudová architektúra v podobe krásnych dreveníc, odbočte na **Zuberec**. V obci si prezrite skanzen a vydajte sa na jednu z nespočetných túr v nádhernej oblasti **Roháče**, napríklad na okružnú trasu po Roháčskych plesách. Po namáhavej túre sa môžete okúpať v termálnych kúpaliskách Aquapark Meander Park v **Oravciach**. Na výlet môžete zájsť aj do Bobroveckej či Juráňovej doliny. V **Tvrdošíne** navštívte rímskokatolícky **Kostol Všetkých svätých**, ktorý bol v roku 2008 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Z mesta Tvrdošín je to iba na skok k **Oravskej priehrade**, kde si môžete spríjemniť pobyt vodnými športami (jachting, člňkovanie, rybolov) alebo návštevou kultúrneho stánku – **Slanického ostrova umenia**. Cyklisti uprednostnia **Bieloravskú cyklotúru** v dĺžke 52 kilometrov. Vedie z blízkosti Vodnej elektrárne Orava do Oravskej Lesnej, kde

sa dá previezť vláčikom na **Oravskej lesnej železnici**. Z tejto obce ľahko prejdete do susedného regiónu **Kysuce**, kde môžete navštíviť Múzeum kysuckej dediny v Novej Bystrici – **Vychylovku**, v ktorom sa nachádza úzkokolajná železnička vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku. V Starej Bystrici nesmiete vynechať turistickú atrakciu **Slovenský orloj** – najväčšiu drevenú sochu a jediný orloj na Slovensku. Najznámejším turistickým strediskom na Kysuciach je **Oščadnica**, kde si v zime môžete dobre zalyžovať.

Južne od Žiliny sa oplatí výlet do **Súlovských skál** a **Manínskej tiesňavy**. Jedným z najznámejších útvarov je Gotická brána. Po túre sa môžete zregenerovať v kúpeľoch **Rajecké Teplice**. Termálne pramene s teplotou vody 38 °C sa využívajú na liečenie chorôb pohybového ústrojenstva, kĺbov, chrbtice, nervových chorôb i chorôb z povolania. Kúpeľný dom Aphrodite je magnetom pre domácich aj zahraničných

ARTIKULÁRNY KOSTOL LEŠTINÝ

Nie sú stanovené otváracie hodiny, treba kontaktovať sprievodkyňu 043/589 53 25.

ORAVSKÝ HRAD

www.oravamuzeum.sk

Návštevné hodiny sa počas roka menia, treba si overiť na webovej stránke.

SKANZEN V ZUBERCI

www.muzeum.zuberec.sk

Január – Máj, Október – December

Utorok – Nedeľa: 8.00 – 15.30 h

Jún, September

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 17.00 h

Júl, August

Pondelok – Nedeľa: 8.00 – 18.00 h

VYCHYLOVKA

www.kysuckemuzeum.sk

Máj – Október

Pondelok – Piatok: 9.00 – 17.00 h

Sobota – Nedeľa: 9.00 – 18.00 h

115

116

77

návštevníkov. Jeho interiér je upravený v antickom štýle a dodáva mu exkluzívnu atmosféru pohody a luxusu. Určite nevynechajte unikátny, z dreva vyrezávaný **Slovenský Betlehem v Rajeckej Lesnej**. Obdivuhodné rezbárske dielo Majstra Jozefa Pekarú z Rajeckých Teplíc nezobrazuje len Kristovo narodenie, ale aj dejiny slovenského národa. Ak podnikáte výlet v zime, môžete si aj zalyžovať, v obci je lyžiarske stredisko. Dych vám dozaista vyrazí slovenská rázovitá obec **Čičmany** so starobyľou a unikátnou architektúrou – maľovanými zrubovými drevenicami. V roku 1977

bola pre ich záchranu dolná časť obce vyhlásená za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. Obec je preslávená aj ľudovým krojom a výšivkami s geometrickou ornamentikou. Z Čičmian sa dostanete serpentínami na Fačkovské sedlo nachádzajúce sa na južnej hranici Žilinského kraja s Trenčianskym. Zo sedla je nádherný výhľad na výrazný skalnatý vrchol **Kľak**, ktorý je vďaka fotografickej. V zime je tu dobrá lyžovačka. Cestou zo Žiliny do regiónu **Turiec** vás po pravej strane zaujmú zrúcaniny hradu **Strečno** na vysokom brehu nad riekou Váh. Hrad je veľmi dobre

KÚPELE RAJECKÉ TEPLICE

www.spa.sk

Vodný svet otvorený celoročne

Pondelok – Štvrtok, Nedeľa:

9.00 – 22.00 h

Piatok – Sobota: 9.00 – 23.00 h

SLOVENSKÝ BETLEHEM RAJECKÁ LESNÁ

www.betlehem.rajeckalesna.org

Otvorené celoročne

Utorok – Sobota:

9.00 – 11.30, 13.00 – 17.30 h

Nedeľa:

9.30 – 10.30, 13.00 – 16.00 h

HRAD STREČNO

www.muzeum.sk

Apríl – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 18.00 h

Október

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

November

Sobota – Nedeľa: 11.00 – 16.00 h

Fotografie:

117 Panoráma Súľovských skál

118 Impozantný vrchol Kľaku

119 Lyžiarsky svah v Čičmanoch v lete

120 Ženy v ľudovom kroji z Čičmian

121 Maľované drevenice v Čičmanoch

zachovaný a jeho návšteva sa opláti. Kúpele **Turčianske Teplice**, ktoré sa v tomto regióne nachádzajú, sú jedny z najstarších v Európe. Liečivá minerálna voda je svojim jedinečným zložením vhodná najmä na liečbu ochorení obličiek a močových ciest, ochorení pohybového aparátu a neurologických ochorení. Len 13 kilometrov severne od kúpeľného mesta Turčianske Teplice leží malebná **Gaderská dolina**, ktorá predstavuje jeden zo skvostov slovenskej prírody. Je súčasťou Národného parku **Veľká Fatra**. Vstupnou bránou do Gaderskej doliny je obec **Blatnica**, po ktorej sú pomenované aj neďaleké zrúcaniny hradu. Každý návštevník ocení, že na pomerne malom území doliny sa nachádza mnoho vzácných prírodných útvarov a krásnych zákutí. Z regiónu Turiec sa presuňte ďalej na východ, na **Liptov**. Neďaleko Ružomberka čnejú na jednom zo skalnatých štítov Chočských vrchov zrúcaniny hradu **Likavka**. Jeho vznik sa datuje do

prvej polovice 14. storočia. Pod hradom sa konajú Likavské hradné slávnosti, ktoré sa tešia z roka na rok čoraz väčšej popularity. Zastavte sa aj v podhorskej osade **Vikolínec**, ktorá je miestnou časťou Ružomberka. Táto pamiatková rezervácia ľudovej architektúry pozostáva z typických zrubových domov zasadených do nedotknutej prírody. V roku 1993 sa dostala na Zoznam svetového dedičstva UNESCO. Ak ste sa ešte nepresýtili kúpeľov, navštívte kúpele **Lúčky**, ktoré sa nachádzajú v krásnom prostredí Chočských vrchov iba 14 kilometrov od Ružomberka. Liečivá voda je vhodná na liečbu ženských ochorení, chorôb pohybového ústrojenstva, nervových ochorení a chorôb z povolania. V bezprostrednej blízkosti Prečerpávacej vodnej elektrárne Liptovská Mara sa nachádza **keltský skanzen Havránok** – národná kultúrna pamiatka. Na hradisku, ktoré bolo hospodárskym a spoločenským strediskom púchovskej kultúrnej sku-

piny, sa zachoval zvyšok pôvodnej hradby keltského hradiska. Je tu rekonštruovaná podoba dvorca z mladšej doby železnej (300 – 100 pred n. l.), náznaková rekonštrukcia brány keltského hradiska a vstupu do svätyne (120 – 50 pred n. l.), náznaková rekonštrukcia časti hradby a brány najmladšej fázy opevnenia hradiska a rekonštrukcia obydlia z obdobia jeho zániku. V blízkosti PVE Liptovská Mara bol vybudovaný akvapark. **Gino Paradise Bešeňová** je výborným zavŕšením turisticky náročného dňa, ale aj dobrou voľbou na trávenie voľného času či rodinnej dovolenky. Na opačnom brehu Liptovskej Mary sa nachádza ďalší z nespočetného

120

121

79

množstva akvaparkov postavených na severe Slovenska. **Tatralandia** je najväčší celoročný vodný areál zábavy a relaxu na Slovensku. Na návštevníkov čaká 14 bazénov, z toho 9 celoročných so zdraviu prospešnou termálnou vodou. Skvelú zábavu zaručuje 30 toboganových dráh a vodných šmýkačiek. V Liptovskom Mikuláši nazrite do **Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva**, ktoré je priamo v centre mesta. Po rozsiahlej rekonštrukcii približuje múzeum svojim návštevníkom okrem iného aj expozíciu

Človek a hory, ktorú podporili Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre prírodu. Zameriava sa na využitie obnoviteľných zdrojov energie vo vysokohorských chatách. Súčasťou expozície sú práve filmy, fotografie a prezentácie z vysokohorských chat, na ktorých Slovenské elektrárne nainštalovali v uplynulých rokoch fotovoltaické panely alebo obnovili malú vodnú elektrárňu, zakúpili ekologickejší a modernejší diesलगрегát či LED osvetlenie.

Z Liptovského Mikuláša nesmiete

KÚPELE TURČIANSKE TEPLICE

www.aquapark.therme.sk

Vodný svet otvorený celoročne denne od 10.00 – 21.00 h

HRAD LIKAVKA

www.liptovskemuzeum.sk

Máj

Pondelok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

Jún – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.00 h

Október

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

KÚPELE LÚČKY

www.kupele-lucky.sk

Vonkajšie bazény

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 21.00 h

Október – Apríl

Pondelok – Nedeľa: 12.00 – 21.00 h

Fotografie:

122 Jesenná javorová alej z vrchu

Háj nad Liptovským Mikulášom,
v pozadí masív Baranca

123 Hrebeň Roháčov – vrchol Plačlivé

124 Múzeum liptovskej dediny
v Pribylíne

minút odbočku do nádhornej **Demänovskej doliny**. Najznámejšia dolina Nízkych Tatier je centrom cestovného ruchu. Svojim návštevníkom ponúka všetko, čo je pre dokonalý oddych potrebné – množstvo turistických trás v krásnej prírode či lyžovačku v stredisku **Jasná**, ktoré je najväčším na Slovensku. Prevádzkuje viac ako 36 km perfektné upravených zjazdoviek rôznych obtiažností, vhodných pre začiatočníkov, rodiny s deťmi, pokročilých lyžiarov či na usporiadanie pretekov svetovej úrovne. Medzi strediskom Jasná a Liptovským Mikulášom určite neprehliadnite národnú prírodnú pamiatku **Demänovské jaskyne**, ktorá je najdlhším jaskynným systémom na Slovensku. Medzi jej dominanty patrí **Demänovská jaskyňa slobody**, ktorá dlhé roky púta pozornosť návštevníkov bohatou sintrovou výplňou rozličných farieb, tajuplným podzemným tokom Demänovky i čarokrásnymi jazierkami. Je najviac navštevovanou

sprístupnenou jaskyňou na Slovensku. Demänovská ľadová jaskyňa je pozoruhodná výskytom trvale ľadovej výplne, bizarnými a mohutnými tvarmi podzemných priestorov, ako aj vzácnou jaskynnou faunou. Na ceste za poznaním krás a zaujímavostí Liptova pokračujte do **Pribyliny**, kde navštívte **Múzeum liptovskej dediny**. Nevynechajte ani **Východnú**, kde sa každoročne počas troch dní koná **folklórny festival**, v ktorom sa prebúdzá ľudové dedičstvo. Slovenské elektrárne sú v rámci programu Energia pre kultúru už niekoľko rokov hrdým partnerom tohto najznámejšieho a najkrajšieho folklórneho festivalu na Slovensku.

Fotografie:

- 125 Tradičné ovčiarske slávnosti Ovenálie v Múzeu liptovskej dediny v Pribyline*
- 126 Folklórny festival Východná*

HAVRÁNOK

www.liptovskemuzeum.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 18.00 h

GINO PARADISE BEŠEŇOVÁ

www.besenovanet.sk

Vonkajšie a vnútorné bazény otvorené celoročne denne od 10.00 – 21.00 h

TATRALANDIA

www.tatralandia.aquapark.sk

Celý areál je otvorený celoročne denne od 9.00 – 21.00 h

SLOVENSKÉ MÚZEUM OCHRANY PRÍRODY A JASKYNIARSTVA

www.smopaj.sk

November – Marec

Pondelok – Piatok: 7.30 – 16.00 h

April – Október

Pondelok – Piatok: 7.30 – 17.00 h

Sobota – Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

125

126

81

6.3 TIPY NA TÚRY V ŽILINSKOM KRAJI

Orava a Liptov patria medzi najľakavejšie regióny pre turistiku. Poskytujú priestor na nespočetné množstvo túr v mnohých pohoriach. Vyberáme iba tie, z ktorých možno z vtáčej perspektívy sledovať elektrárne.

V okolí Oravskej priehrady je turisticky najzaujímavejším vrcholom Babia hora (1 723 m n. m.) v pohorí Oravské Beskydy, ktoré lemuje slovensko-poľské pohraničie. Babia hora leží presne na hranici, pričom poľská časť masívu tejto hory tvorí Babiogorski Park Narodowy. Vhodným východiskom pre okruh je Slaná voda neďaleko Oravskej Polhory. Ponúka aj možnosť ubytovania pre pohodlný ranný štart. Trasa vedie po žltej turistickej značke cez Hviezdoslavovu alej k Hviezdoslavovej horám s expozíciou Hájnikova žena. Ďalej pokračuje

až na vrchol Babej hory – najprv lesom a neskôr hôľnym až skalnatým terénom. Počas výstupu sú k dispozícii tri turistické prístrešky pre prípad neočakávaného zhoršenia počasia. Celý čas nad pásmom lesa sú nádherné výhľady na Oravu s Oravskou priehradou a za dobrého počasia vidieť aj Tatry. Na vrchole sa treba pripraviť na masu ľudí, najmä z poľskej strany. Trasa pokračuje po modrej značke hraničnou čiarou pozvoľna nadol. Najprv skalnatým terénom, neskôr kosodrevinou a horskými lúkami až na Malú Babiú horu. Tu sa hrebeňová časť končí a onedlho sa turista ocitá v lese, odkiaľ sa po červenej značke dostane naspäť do východiskového bodu. Celá túra vám zaberie minimálne 7 hodín.

Najkrajší výhľad na Liptov a dominantnú Liptovskú Maru z južnej strany poskytuje nízkotatranská Poludnica. Tento vrchol

DEMÄNOVSKÁ JASKYŇA SLOBODY

www.ssj.sk

Január – Február

Utorok – Nedeľa: 9.30 – 14.30 h

Marec – Máj, Sept. – November

Utorok – Nedeľa: 9.30 – 14.00 h

Jún – August

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

DEMÄNOVSKÁ LAD. JASKYŇA

www.ssj.sk

Jún – August

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

MÚZEUM LIPTOVskej DEDINY

www.liptovskemuzeum.sk

Otvorené celoročne, návštevné

hodiny sa počas roka menia, treba si overiť na webovej stránke.

Fotografie:

- 127 Letný Liptov s kostolom v Liptovských Matiašovciach v pozadí
- 128 Pohľad na Volovec a Ostrý Roháč
- 129 Volovec v odraze Roháčskeho plesa
- 130 Liptovská Mara a masív Baranca
- 131 Horná nádrž PVE Čierny Váh

s nadmorskou výškou 1 549 m n. m. je vzdušnou čiarou vzdialený od centra Liptovského Mikuláša iba cca 7 km. Tak má turista celý Liptov ako na dlani – doslova stojí nad ním. Túra sa začína v obci Iľanovo, prudko stúpa na Bodovú (955 m n. m.) a popod bralá Končitého vrchu na Prednú Poludnicu (1 480 m n. m.) a ďalej na Poludnicu (1 548 m n. m.). Vrchol má ostrý bralnatý charakter s mimoriadnymi výhľadmi na všetky strany. Vráťte sa na Prednú Poludnicu, kde zídte z modrej značky a po žltej začnete zostup do sedla Rakytovica (1 065 m n. m.). Potom máte dve možnosti – buď pokračovať po žltej značke do Závažnej Poruby alebo po zelenej do Liptovského Jána. Prvá možnosť je vhodná pre tých, čo v Iľanove nechali auto, pretože zo Závažnej Poruby sa tam dostanú za chvíľu. Celá túra trvá okolo 6 hodín.

Milovníci skutočného vysokohorského prostredia môžu kvôli výhľadom na Liptovskú Maru prejsť okruh cez Baranec.

Túra má niekoľko variantov podľa kondície, počasia a voľného času. Začína sa v ústí Žiarskej doliny povýše liptovskej obce Žiar neďaleko Liptovského Mikuláša. Po žltej značke začnete strmo stúpať a cez Starú Stávkú (1 299 m n. m.) a Holý vrch (1 723 m n. m.) sa dostanete na Baranec (2 184 m n. m.). Prevýšenie činí skoro 1 300 metrov, čo je poriadna dávka. Avšak hojnou odmenou pre vás sú nádherné výhľady na Liptov už od Holého vrchu. V túre pokračujete po žltej značke cez Smrek (2 072 m n. m.) – má hõlný charakter, kde-tu sa strieda so skalnatým. Takto postupujete až do Žiarskeho sedla (1 917 m n. m.). Následne po zelenej a modrej značke k Žiarskej chate (možnosť občerstvenia) a Žiarskou dolinou späť k východisku. V doline si môžete všimnúť následky storočnej lavíny, ktorá tu padla 25. 3. 2009. Tento variant túry zaberie približne 7 hodín. Komu by sa máliło, môže si túru predĺžiť zo Žiarskeho sedla až na vrchol Plačlivé (2 125 m n. m.) a ďalej do Smutného

sedla (1 965 m n. m.), odtiaľ po modrej zbehnúť nazad do doliny. Treba však rátať s časom aspoň 9 hodín.

Ako skutočnú čerešničku na torte pre milovníkov hõr a technických diel odporúčame cyklotúru na PVE Čierny Váh. Ideálnym východiskom je Kráľova Lehota, kam sa možno dopraviť aj vlakom. Ďalej treba pokračovať smerom na Svarín, odkiaľ vedie asfaltová lesná cesta k hornej nádrži prečerpávacej vodnej elektrárne. Už počas výšlapu sa kde-tu vynorí úchvatný pohľad na Kriváň a tatranské končiare. Skutočná pastva pre oči a závierky fotoaparátov sa vám naskytne pri hornej nádrži. Po dôkladnom prezretí Tatier sa vyberte na bicykli nazad do Svarína a pokračujte k dolnej nádrži. Za návštevu stojí aj lesnícka osada Čierny Váh, uprostred ktorej stojí na vyvýšenine obnovený kostolík a drevená zvonica. Cyklotúra končí návratom do Kráľovej Lehoty a je vhodné rezervovať si na ňu celý deň – ideálne za stáleho jeseňného počasia.

130

131

6.4 ELEKTRÁRNE V ŽILINSKOM KRAJI

V Žilinskom kraji sa nachádzajú mnohé vodné elektrárne, ktoré sú situované na rieke Váh a Čierny Váh a v ústiach vodných nádrží Orava a Liptovská Mara. Pôvodná rieka Váh, charakteristická početnými prítokmi v pomerne úzkom údolí prameniáciami v okolitých zalesnených pohoriach, často prinášala prívalové vody, čím spôsobovala ťažkosti obyvateľstvu. Táto nepriaznivá situácia vyústila do vybudovania celej skupiny elektrární, tzv. vážskej kaskády, namiesto výstavby jednotlivých elektrární. Vážska kaskáda je sústava vodných elektrární na derivačných kanáloch, ktorej charakteristickou črtou je veľmi silná hydraulická väzba medzi jednotlivými vodnými stavbami. Hlavný význam nádrží okrem ochrany pred povodňami spočíva v zabezpečovaní vyšších prietokov vody v priebehu roka pre všetky nižšie položené elektrárne vážskej kaskády, ako aj zaistovaní vody pre priemysel a na zavlažovanie.

Počas rokov **1957 – 1958** bola uvedená do prevádzky aj prvá hornovážska derivačná skupina elektrární **Krpeľany – Sučany**, doplnená v rokoch **1960 – 1961** posledným stupňom tejto skupiny, vodnou elektrárnou **Lipovec**. V rokoch **1962 – 1965** pribudla druhá hornovážska skupina elektrární **Hričov – Mikšová – Považská Bystrica**, ktorá najlepšie spĺňa požiadavky na derivačný typ elektrární so svojim dosahovaným elektrickým výkonom. Táto skupina elektrární zasahuje aj do Trenčianskeho kraja.

Vodná stavba Orava, s objemom 375 mil. m³ a zaplavenou plochou 34,32 km² pri najvyššej hladine 603,00 m n. m., je prvou veľkou vodnou stavbou postavenou na Slovensku. S výstavbou sa začalo v roku 1941. Jedno z dvoch ramien rozsiahlej vodnej plochy nádrže zasahuje až na územie Poľska. Gravitačná betónová priehrada má korunu dlhú 290 metrov vo výške 30 metrov nad terénom. Priehrada a VE sú posta-

ZDROJE

www.zilina.sk
www.slovakia.travel.sk
www.sk.wikipedia.org
www.muzeum.sk
www.ssj.sk
www.hrady.sk
www.venda.sk
www.jasna.sk
www.besenovanet.sk
www.therme.sk
www.spa.sk
www.kupele-lucky.sk
www.tikzilina.eu
www.oravice.aquapark.sk
www.oravamuzeum.sk
www.muzeum.zuberec.sk
www.kysuckemuzeum.sk
www.liptovskemuzeum.sk
www.tatralandia.aquapark.sk
www.smpoj.sk

Fotografie:

- 132 Vodná elektráreň Krpeľany
- 133 Vodná elektráreň Sučany
- 134 Vodná elektráreň Hričov
- 135 Vodná elektráreň Lipovec

Žilina elektrárne

vené na pieskovom podklade, zároveň v prostredí tektonických porúch a agresívnych podzemných vôd, čo si vynútilo starostlivé riešenie ich konštrukcie a stability, pričom k ich zásadným zmenám prichádzalo aj počas výstavby. Nakoniec vzniklo originálne riešenie vylahčenej betónovej gravitačnej priehrady s horizontálnymi predsunutými blokmi so základovou škárou naklonenou proti vode. Vodné dielo bolo uvedené do prevádzky v roku **1953**. Hlavným účelom vodnej stavby je zachytiť vodu v období zvýšených prítokov a zachytenou vodou nadlepšovať prietokové pomery na riekach Orava a Váh v období nízkych prítokov pre energetické a vodohospodárske využitie. V elektrárni sú inštalované dve Kaplanove turbíny s prietokom 50 m³/s. Celkový inštalovaný výkon elektrárne je **21,75 MW**. Pre zmiernenie následkov špičkovej prevádzky bola na vodnej elektrárni Orava v roku **1979** vybudovaná vyrovnávací nádrž s elektrár-

ňou v **Tvrdošíne** s výkonom **6,1 MW** s objemom nádrže 4,1 mil. m³.

V priebehu rokov **1975 – 1976** bola uvedená do prevádzky Prečerpávací vodná elektráreň **Liptovská Mara** s inštalovaným výkonom **198 MW**. Je vybudovaná pod prehradením toku Váhu s nádržou s objemom 345 mil. m³ vody spolu s vyrovnávacou nádržou Bešeňová s objemom 9,1 mil. m³. Vodná stavba pozostáva z akumuláčnej vodnej nádrže Liptovská Mara, vyrovnávacej nádrže Bešeňová, Prečerpávacej vodnej elektrárne Liptovská Mara a Malej vodnej elektrárne (MVE) Bešeňová. Jej hlavnou funkciou je zabezpečovať ročné vyrovnávanie prietokov rieky Váh, a tým doceliť optimálny prietok vody pre všetky hydroenergetické diela umiestnené na Váhu pod MVE Bešeňová.

Spoločným účelom tejto vodnej stavby je: >ochrana pred povodňovými prietokmi, ich zníženie, zachytenie a využitie v priebehu roka

>nadlepšovanie prietokov Váhu a zabezpečenie odberov úžitkovej vody pre priemysel a na zavlažovanie

>výroba elektriny z prietoku, z prečerpávania a poskytovanie podporných služieb

>zabezpečovanie biologického prietoku na rieke Váh

>vytvorenie podmienok pre rekreačno-sportové využitie

>vytvorenie podmienok pre chov rýb

Najväčšia Prečerpávací vodná elektráreň (PVE) na Slovensku je **Čierny Váh** s hornou nádržou vo výške 1 160 m n. m. a užitočným objemom 3,7 mil. m³ vody. Bola uvedená do prevádzky v roku **1981**. Je situovaná na rieke Čierny Váh približne 10 kilometrov nad sútokom s Bielym Váhom nad Kráľovou Lehotou v ochrannom pásme II. stupňa na hranici Národného parku Nízke Tatry. Medzi dolnou a hornou nádržou na južne orientovanom svahu sa nachádza Národná

134

135

85

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame možnosť navštíviť ktorúkoľvek z vodných elektrární v Žilinskom kraji (**Hydrocentrum Čierny Váh** a **Hydrocentrum Považská Bystrica**). Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok v inej vodnej elektrárni, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Pre ďalšie informácie kliknite na www.seas.sk a zarezerwujte si návštevu elektrárne s odborným sprievodom.

Fotografie:

- 136 Vodná elektrárne Orava
- 137 Prečerpávacía vodná elektrárne Liptovská Mara
- 138 Horná nádrž Prečerpávacej vodnej elektrárne Čierny Váh
- 139 Dolná nádrž Prečerpávacej vodnej elektrárne Čierny Váh

Žilina elektrárne

prírodná rezervácia Turková, ktorá má význam hlavne z lesníckeho hľadiska a je súčasťou sústavy území NATURA 2000. Rezerváciou s najvyšším stupňom ochrany nevedie žiadny turistický chodník. PVE Čierny Váh bola vybudovaná v rokoch 1976 – 1983. Má štyri objekty – dolnú nádrž, hornú nádrž, privádzачe a elektrárne. **Dolná nádrž** bola vytvorená prehradením údolia rieky Čierny Váh hrádzou s dĺžkou 375 metrov a s výškou 18,5 m nad terénom. Má celkový objem 5,1 mil. m³ a užitočný objem 3,7 mil. m³ vody, ktorý sa využíva na prečerpávanie. **Horná nádrž** je situovaná na plošine nepravidelného tvaru medzi údolím Bieleho a Čierneho Váhu. Užitočný objem nádrže je 3,7 mil. m³ vody. Pod obvodom dna nádrže je umiestnená kontrolná chodba, do ktorej sú zvedené prípadné priesaky z dna aj zo svahov nádrže. Hydraulické prepojenie hornej a dolnej nádrže je riešené tromi tlakovými

privádzачmi s priemerom 3,8 m, ktoré v údolnej nive pred elektrárnou prechádzajú do potrubia s priemerom 3,6 m. Rozvetvenie privádzачa na privody vody k dvom turbínam a odvod vody z dvoch akumuláčnych čerpadiel je riešené guľovou odbočnicou. Maximálny spád medzi hornou a dolnou nádržou je 434 metrov.

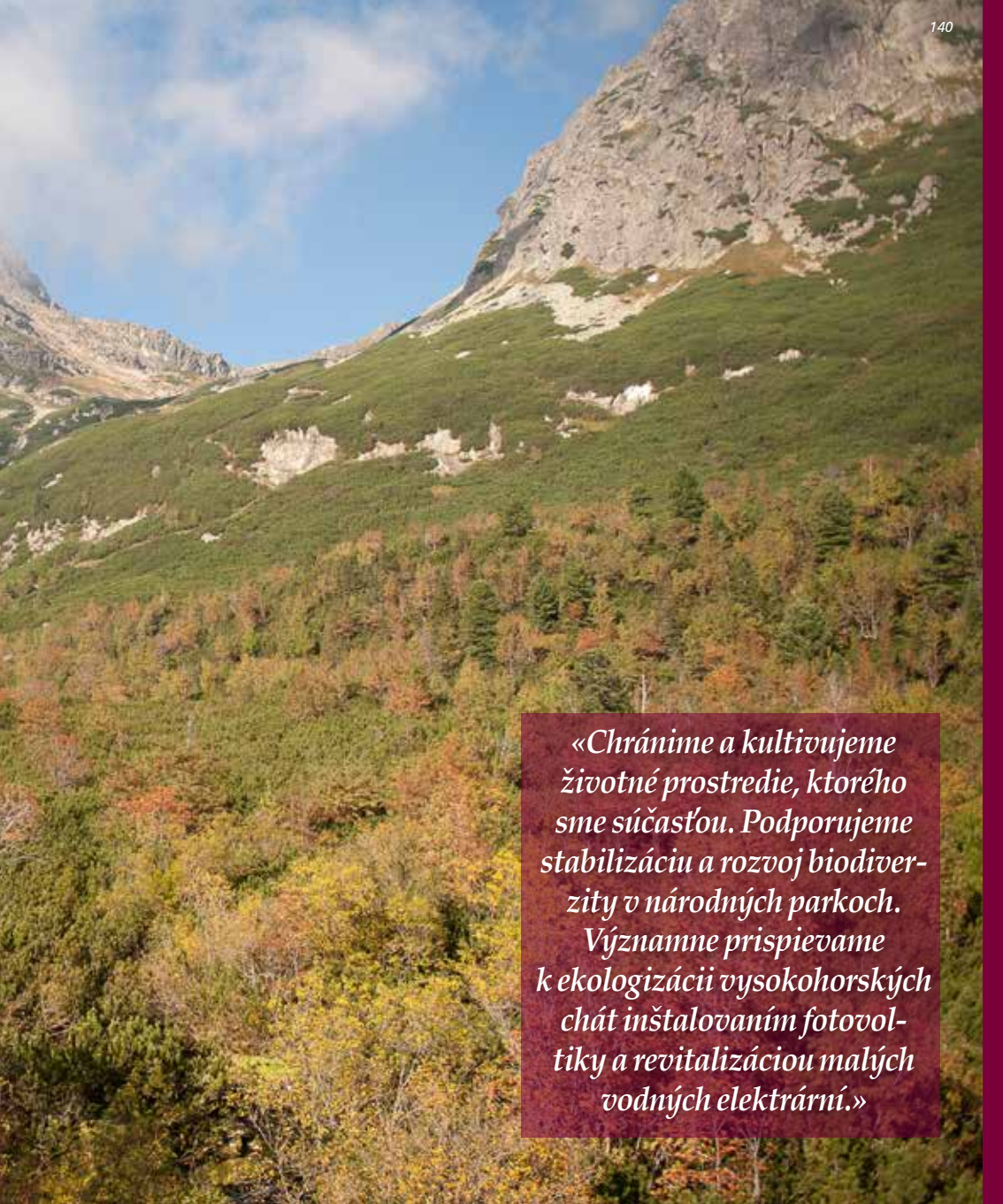
Elektrárne je súčasťou telesa hrádzce dolnej nádrže. V elektrárni je inštalovaných šesť prečerpáčnych turbogenerátorov v trojstrojovom usporiadaní – motorgenerátor, Francisova turbína, akumuláčne čerpadlo. Turbogenerátory sú usporiadané v troch dvojblokoch. Celkový inštalovaný výkon prečerpáčnych turbogenerátorov je **734,6 MW**. Na tretí dvojblok nadväzuje montážny blok, v ktorom je umiestnená prietočná Kaplanova turbína s generátorom s výkonom 0,8 MW. Turbína využíva spád 12 až 21 metrov, maximálny prietok je 8 m³/s. Turbogenerátory umožňujú pre-

vádzku: turbínovú, čerpadlovú a kompenzačnú. Ovládanie turbogenerátorov je plne automatické. Čas nábehu do turbínovej prevádzky a zataženie na plný výkon trvá cca 70 sekúnd, do čerpadlovej prevádzky cca 120 sekúnd. Účinnosť prečerpáčneho cyklu dosahuje 74,5 %. Pri úplnom vyprázdnení hornej nádrže je možné vyrobiť 3 800 MWh elektrickej energie počas 5,5 hod. pri prevádzke šiestich turbín. Načerpanie nádrže trvá 8 hodín pri prevádzke šiestich akumuláčnych čerpadiel. Od roku 2008 sú všetky vodné elektrárne (okrem PVE Čierny Váh a VD Gabčíkovo) v bezobslužnej prevádzke.

*«Chránime a kultivujeme
životné prostredie, ktorého
sme súčasťou. Podporujeme
stabilizáciu a rozvoj biodiver-
zity v národných parkoch.
Významne prispievame
k ekologizácii vysokohorských
chát inštalovaním fotovol-
tiky a revitalizáciou malých
vodných elektrární.»*

Prešov

7. PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Prešovský kraj sa nachádza na severe východného Slovenska. Centrom tohto kraja je tretie najväčšie mesto na Slovensku Prešov, nazývané aj metropola Šariša.

Prvá písomná zmienka o Prešove sa nachádza v listine kráľa Bela IV. z roku 1247. V tom istom storočí v roku 1299 udelil Prešovu kráľ Ondrej III. mestské výsady, čím sa stalo slobodným kráľovským mestom. V 14. a 15. storočí zaznamenal Prešov mimoriadny hospodársky rozkvet, zakladali sa tu cechy ako kožušnícky, kováčsky, krajčírsky či obuvnícky. 15. storočie znamenalo pre mesto, ktoré v tom čase hospodársky prosperovalo, aj rozvoj stavebného ruchu, čo sa odzrkadlilo na honosnej architektúre meštianskych domov. V 16. a 17. storočí jeho vývoj ovplyvnili šíriace sa reformácie a protihabsburské povstania. Mesto postihli aj živelné pohromy, mor, požiare a nasledovalo obdobie úpadku. K oživeniu mesta došlo na prelome 18. a 19. storočia, keď obyvateľstvo Prešova doplnili prisťahovalci z iných miest. Zriadením gréckokatolíckej eparchie

v roku 1816 začali do mesta prichádzať vo väčšom počte Rusíni a koncom 18. storočia došlo aj k vzniku významnej židovskej komunity. Výroba soli mala pre Prešov veľký hospodársky význam, preto bol v 19. storočí zastaraný systém ťaženia soli nahradený modernejším. Prešov je dnes významným hospodárskym a správnym centrom severovýchodného Slovenska. Cez jeho územie vedú dôležité medzinárodné cestné a železničné trate smerom do Poľska a na Ukrajinu. Mesto leží v Košickej kotline na sútoku riek Torysa a Sekčov. Obklopujú ho Slanské vrchy a Šarišská vrchovina.

Prešov sa ako jediné slovenské mesto môže pochváliť tým, že cez jeho historické centrum prechádza 49. rovnobežka. Opál z prešovských praslávených baní nosí na svojej korune aj anglická kráľovná Alžbeta II. Podpis bankára Michala Bosáka na americkej dolárovke patrí tiež prešovskému rodákovi.

V tejto pokojnej metropole severovýchodného Slovenska môžete obdivovať historické skvosty alebo podniknúť výlety do blízkeho okolia. V Prešove si výborne odýchnete.

KONKATEDRÁLA SV. MIKULÁŠA

Výstup na vežu denne do 17.00 h

ŽIDOVSKÁ SYNAGÓGA

www.synagoga-presov.sk

Otvorené celoročne

Utorok – Streda: 11.00 – 15.00 h

Štvrtok – Piatok: 9.00 – 13.00 h

Nedeľa: 14.00 – 16.00 h

SOLIVAR

www.stm-ke.sk

Apríl – Október

Pondelok – Sobota: 9.00 – 16.00 h

November – Marec

Pondelok – Sobota: 9.00 – 14.30 h

7.1 NENECHAJTE SI UJST' V PREŠOVE

Historické centrum Prešova je mestskou pamiatkovou rezerváciou od roku 1950, čo ho zaraďuje medzi najstaršie pamiatkové rezervácie na Slovensku. Centrum mesta tvorí Hlavná ulica, ktorá má formu pretiahnutého šošovkovitého námestia. Ďalšou zaujímavosťou je, že v Prešove sa nachádza až 325 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok. Na Hlavnej ulici si prezrite gréckokatolícky **Kostol sv. Jána Krstiteľa**, ktorý vás zaujme

svojou barokovou výzdobou. Jeho novodobá história je spätá s mučeníkom Pavlom Gojdičom. V interiéri kostola je umiestnená kópia Turínskeho plátna. Takéto kópie sú na svete len 4. Najvýznamnejšou historickou dominantou Prešova a jedinou dochovanou gotickou sakrálnou stavbou v meste je **Konkatedrála sv. Mikuláša**. Tento rímskokatolícky chrám je treťou najväčšou sakrálnou stavbou svojho druhu na Slovensku. Stojí na mieste pôvodného nemeckého kostola. Dnešná podoba

Prešov

kostola, ktorého súčasťou je 71 metrov vysoká veža, je známa od roku 1903. Okrem impozantného zovňajšku zaujme interiérom s cenným barokovým oltárom, gotickými plastikami a maľbami z dielne Majstra Pavla z Levoče. Vzácné sú i 2 organy. Počas letných mesiacov sa pokochajte výhľadmi na mesto z kostolnej veže. Severne od námestia nájdete **Židovskú synagógu**. Táto pozoruhodná stavba bola vybudovaná po veľkom prešovskom požiari v roku 1898 na mieste prvej prešovskej synagógy. Za pomerne strohými neorománsko-maurskými prvkami možno nájsť nádherné ornamentálne maľby a drahocenný svätostánok. Dnes jediná funkčná synagóga v Prešove je považovaná za najkrajšiu na Slovensku. Na nádvorí sa nachádza pamätník obetiam holokaustu. Trochu ďalej od centra, avšak určite hodný návštevy, je pravoslávny **Chrám sv. Alexandra Nevského**. V ruskom slohu s typickými cibulovitými vežičkami bol

dokončený v polovici minulého storočia. Služí ako katedrálny chrám pravoslávneho biskupstva v Prešove a je zariadený podľa pravidiel východného kresťanstva. Taktiež navštívte národnú kultúrnu pamiatku **Solivar**. Je jednou z najvýznamnejších technických pamiatok na Slovensku. Ide o unikátny rozsiahly komplex technických objektov na čerpanie a varenie soli zo solanky zo 17. storočia. Na západnom okraji mesta je vyhľadávaným miestom **Kalvária**. Poskytuje nádherný výhľad na mesto i okolie. Ide o barokový komplex z 18. storočia s **Kostolom sv. Kríža** a 14 kaplnkami, z ktorých najväčšia je **Kaplnka Svätých schodov** (postavených podľa predlohy z Ríma). Kostol je výnimočný vzácnou maliarskou výzdobou stropu a zaujímavým interiérom. Súčasťou komplexu je i podzemná krypta s hrobmi kňazov a cintorín. Na Kalvárii nájdete nezvyčajného modrého anjela aj hrob s nápisom: „Tu je pochovaná jedna hriešna žena.“

Fotografie:

- 140 Dolina Zeleného plesa s Chatou pri Zelenom plese
- 141 Mesto Prešov s dominantnou vežou Konkatedrály sv. Mikuláša
- 142 Neptúnova fontána na Hlavnej ulici pred Konkatedrálou sv. Mikuláša
- 143 Dominanta Prešova s Kapušianskym hradom v pozadí
- 144 Interiér Kostola sv. Jána Krstiteľa, vpravo dole Turínske plátno
- 145 Kalvária
- 146 Konkatedrála sv. Mikuláša

145

146

93

7.2 OKOLIE PREŠOVA

V blízkom okolí Prešova nájdete hneď 2 hrady. Východne od mesta sa nad obcou Kapušany rozprestiera **Kapušan-sky hrad** z 13. storočia. Zrúcanina hradu sa stáva častým turistickým cieľom nielen vďaka historickej hodnote, ale aj kvôli neopakovateľnej prírode. Hrad pozostáva z predhradia a horného hradu. Severne od Prešova pri mestečku Veľký Šariš stojí **Šarišský hrad**, jeden z najväčších hradných komplexov na Slovensku. Prvá písomná zmienka o hrade pochádza z roku 1245. Bol historickým centrom regiónu Šariš. V súčasnosti prebiehajú iniciatívy na záchranu a zatraktívnenie tejto zrúcaniny. Asi 30 kilometrov juhovýchodne od Prešova pri obci Červenica navštívte svetovú raritu **Dubnícke opálové bane**, kde bol v roku 1771 nájdený najväčší známy kus opálu na svete, Harlequin. Dubnícke ložiská drahého opálu sú výnimočným fenoménom z celosvetového hľadiska. Nikde na svete nebol drahý opál ťaže-

ný banským spôsobom v takom veľkom rozsahu a tak dávno.

Vo vašom itinerári by nemal v žiadnom prípade chýbať **Bardejov**, ktorý leží len 40 km severne od Prešova. Toto historické a kúpeľné mesto je pre svoje zachovalé stredoveké centrum od roku 2000 zapísané medzi lokality v Zozname svetového dedičstva UNESCO. Najvzácnejšou zo stredovekých stavieb je monumentálna **Bazilika svätého Egídia**, ktorá z architektonického hľadiska patrí medzi najvýznamnejšie národné pamiatky na Slovensku. 11 gotických krídlových oltárov s tabuľovými maľbami ju radí k európskym unikátom. Osobitnú pozornosť upúta obdĺžnikové námestie lemované z troch strán meštianskymi domami, ktoré nesú znaky gotickej a renesančnej architektúry. K vzácnym pamiatkam patrí aj **mestská radnica**, ktorú v roku 1505 začal stavať Majster Alexander. Po prehliadke mesta sa môžete zrelaxovať v kúpeľoch, ktoré sú vyhľadávané pre minerálne

BAZILIKA SVÄTÉHO EGÍDIA BARDEJOV

www.bardejov.rimkat.sk

Otvorené celoročne

Pondelok – Piatok: 9.30 – 16.00 h

Sobota: 10.00 – 15.00 h

Nedeľa: 11.30 – 15.00 h

MESTSKÁ RADNICA BARDEJOV

www.muzeumbardejov.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 8.30 – 16.30 h

Október – Apríl

Utorok – Nedeľa: 8.30 – 16.00 h

KOSTOL SV. FRANTIŠKA Z ASSISI V HERVARTOVE

Nie sú stanovené otváracie hodiny, treba kontaktovať farský úrad
054/479 32 39 alebo obecný úrad
054/472 37 60.

Fotografie:

147 *Lubovniansky hrad*

148 *Radničné námestie v Bardejove*

149 *Červený kláštor*

150 *Drevený kostolík v skanzene
v Bardejove*

Prešov región

vody. Zarádajú sa medzi najvýznamnejšie kúpele v Európe.

K pozoruhodným pamätihodnostiam Prešovského kraja patria drevené kostolíky, pri stavbe ktorých nebol použitý ani jeden klinec. Blízko Bardejova sa nachádza rímskokatolícky kostolík v **Hervartove**. Pochádza z konca 15. storočia a je zasvätený sv. Františkovi z Assisi. Je najstarší a najzachovalejší drevený kostolík na Slovensku. V roku 2008 bol zapísaný spolu s ďalšími siedmimi drevenými kostolmi do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Tri z nich nájdete v Prešovskom kraji, v dedinkách **Bodružal** a **Ladomirová**, v okrese Svidník a v Kežmarku. Zvyšné štyri kostolíky zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO sa nachádzajú v Žilinskom (Tvrdošín, Leštiny), Banskobystrickom (Hronek) a Košickom kraji (Ruské Bystré).

Z Bardejova si odskočte do **Starej Ľubovne**, v ktorej navštívite **Lubovnian-sky hrad** vypínajúci sa nad mestom.

Pod hradom sa zastavte v skanzene, ktorý približuje návštevníkom život na dedine v minulosti. Patrí k najmladším na Slovensku, v súčasnosti ho tvorí 25 objektov. Dominantou tohto múzea ľudovej architektúry je zrubový gréckokatolícky kostolík. Neďaleko Starej Ľubovne sa nachádzajú kúpele **Vyšné Ružbachy** s liečivou termálnou vodou. Z kúpeľov poputujte do Národného parku **Pieniny**. Turisticky najnavštevovanejšími sú Tri koruny a Sokolica na poľskej strane a krásny Príelom Dunajca na slovenskej strane. Príelom Dunajca je najhodnotnejšie územie Pienin s hlbokými kaňonmi, meandrami zakliesnenými hlboko do skál, skalnými výtormi a neprístupnými bralami. Mimoriadne atraktívny je splav Dunajca na drevených pltiach s originálnou goralskou muzikou. V Pieninskom národnom parku určite navštívte aj gotický **Červený kláštor** s Kostolom sv. Antona Pustovníka. Prijemnou zastávkou a miestom na prechádzku je mesto **Kežmarok**.

LUBOVNIANSKY HRAD A SKANZEN

www.muzeumsl.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 18.00 h

Apríl a Október

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

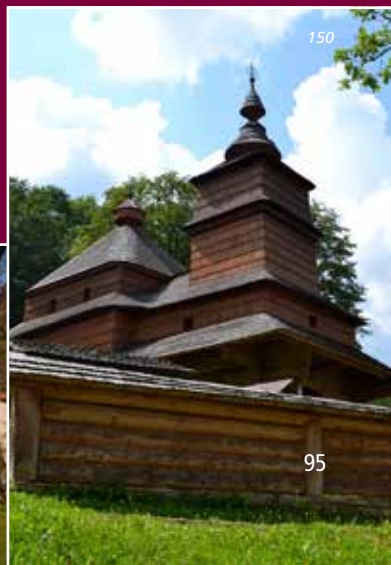
November – Marec

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 15.00 h

Skansen len pre vopred prihlásené skupiny nad 30 osôb

149

150

95

Drevený evanjelický artikulárny **Kostol Najsvätejšej Trojice** v Kežmarku je od roku 2008 zapísaný v Zozname svetového dedičstva UNESCO. Historické jadro Kežmarku bolo v roku 1950 vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu, ktorých je 18 na Slovensku. Hlavné námestie lemujú krásne meštianske domy, na jeho severnom konci sa nachádza radnica. Za povšimnutie stojí neskorogotická **Bazilika Povýšenia svätého Kríža**, ktorá patrí svojimi rozmermi medzi najväčšie na Spiši. Renesančná zvonica v areáli baziliky je považovaná za najstaršiu na Slovensku. Oplatí sa navštíviť aj gotický **Kežmarský hrad** z 15. storočia. Z Kežmarku je

nádherný výhľad na Tatry – najvyššie slovenské pohorie, ktorým sú venované nasledovné dve kapitoly.

Popri nespočetných túrach v prekrásnom prostredí Tatier nevynechajte prehliadku **Belianskej jaskyne**, najväčšej a jedinej sprístupnenej vysokohorskej kvapľovej jaskyne v Tatranskom národnom parku. Na peší výstup k vchodu si vyhradte pol hodinu. Vo vnútri jaskyne môžete obdivovať nástenné vodopády (Vysoký dóm, Zbojnícka komora) a pagodovité stalagmity (Palmová sieň). Zvláštno naklonený, 2 metre vysoký a 1 meter široký stalagmit v Zrútenom dome sa podobá šikmej veži v Píse.

KÚPELE VYŠNÉ RUŽBACHY

www.vodnesvety.sk

Vodný svet otvorený celoročne

Pondelok – Štvrtok: 13.00 – 21.00 h

Piatok – Nedela: 10.00 – 21.00 h

ČERVENÝ KLÁŠTOR

www.muzeumcervenyklastor.sk

Január, Február, November, December

Pondelok – Nedela: 10.00 – 16.00 h

Marec, Apríl, September, Október

Pondelok – Nedela: 9.00 – 17.00 h

Máj – August

Pondelok – Nedela: 8.00 – 19.00 h

Fotografie:

- 151 Spišský hrad a Spišská Kapitula
- 152 Splav Dunajca v Národnom parku Pieniny
- 153 Kežmarský hrad
- 154 Levočská radnica
- 155 Chrám sv. Jakuba v Levoči

Prešov ^{región}

Cestou z Tatier sa zastavte na **Spišskom hrade**, ktorý je na Zozname svetového dedičstva UNESCO od roku 1993. Je to najväčší hradný komplex na Slovensku a jeden z najväčších v Európe. Tvorí dominantu širokého okolia na hlavnom cestnom ťahu spájajúcom východoslovenské regióny Spiš a Šariš. Dejiny Spišského hradu sa začali písať v 11. až 12. storočí. V 13. storočí vznikla dnešná kruhová veža, románsky palác a iné časti horného hradu, ktorý je najcennejšou časťou komplexu. Nachádzajú sa tu pôvodné gotické a renesančné obytné budovy majiteľov a užívateľov hradu, z ktorých sú dnes vyhladkové plochy s nádherným výhľadom do šireho okolia. Za gotickou kaplnkou z 15. storočia sa nachádza najcennejšia časť hradu, mohutný, pôvodne trojpodlažný románsky palác. Spišský hrad je zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO spolu s ďalšími lokalitami na Spiši: Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, Žehra a Levoča. **Spišské Podhradie** sa od počiatku vyvíjalo ako

poddanská obec Spišského hradu. Po stáročia to bolo mestečko remeselníkov a poľnohospodárov. Na katastrálnom území Spišského Podhradia sa nachádza niekoľko prírodných pamiatok – travertínových kôp. Najznámejšou z nich je **Dreveník**. Súčasťou Spišského Podhradia je **Spišská Kapitula**, prezývaná aj slovenský Vatikán. Od roku 1956 je toto duchovné centrum Spiša mestskou pamiatkovou rezerváciou, v ktorej má sídlo spišské biskupstvo. Najväčšou historickou pamiatkou je románska **Katedrála svätého Martina** z 13. storočia. K pamätihodnostiam Spišskej Kapituly patrí aj hodinová veža. Nevynechajte ani návštevu obce **Žehra**, ktorú môžete spojiť s prehladkou vzácneho neskororománskeho **Kostola Ducha Svätého** s unikátnymi nástennými maľbami (národná kultúrna pamiatka). Pri vašich potulkách myslíte na návštevu historického mesta **Levoča**, ktoré figuruje na Zozname svetového dedičstva UNESCO od roku 2009. V meste sa nachádza

više 330 pamiatkových objektov. Historické jadro je obklopené mohutnými mestskými hradbami. Dominantou Levoče je národná kultúrna pamiatka **Chrám sv. Jakuba**. Jeho štíhla veža je výrazným prvkom siluety mesta. Turisti z celého sveta obdivujú 11 gotických a renesančných oltárov nachádzajúcich sa v jeho interiéri. Najväčším je hlavný gotický krídlový oltár pochádzajúci z dielne Majstra Pavla z Levoče. Oltár je vyrezaný z lipového dreva a je najvyšším gotickým oltárom na celom svete. Takisto sa nechajte uniesť čarom ďalších umelecky i historicky veľmi cenných kultúrnych pamiatok mesta, ktorými sú mestská radnica, veľký župný dom, bývalý mestský hostinec a divadlo, Krupekov dom so vzácnymi renesančnými fasádovými maľbami a ďalšie pamiatky. >>>

7.3 TIPY NA TÚRY V PREŠOVSKOM KRAJI

Odporúčame hlavne túry vo Vysokých Tatrách spojené s návštevami vysokohorských chát, ktoré poskytujú občerstvenie a úkryt pred prípadnou nepriazňou počasia. Vysokohorské sedlá sú taktiež magnetom pre turistu. Pri plánovaní túr je vhodné tieto dve „atrakcie“ spojiť v rámci jednej túry, napríklad zo Starého Smokovca cez Hrebienok na Zamkovského chatu, odtiaľ pokračovať Malou Studenou dolinou na Téryho chatu. Keď sa občerstvíte, môžete pokračovať do Kotliny pod Sedielkom, kde zmeníte zelenú značku za žltú a postupujete do Priechneho sedla. Jeho prechod je náročný, a preto je aj náležite zaistený technickými pomôckami (reťaze a kramle). Zo sedla vás čaká už iba zostup okolo Sivého plesa popod Javorovú galériu k Starolesnianskemu plesu a Sesterskému plesu. To už ste len na skok od Zbojníckej chaty, kde na vás opäť čaká

občerstvenie a nájdete tu prípadný úkryt. Od chaty vedie modrá značka Veľkou Studenou dolinou až k rázcestiu Nad Reinerovou chatou, odkiaľ pokračujete ďalej na Hrebienok a dolu do Starého Smokovca. Táto túra je mimoriadne fyzicky náročná, trvá takmer 9 hodín a najlepšie je začať ju už okolo 6.00 h, aby ste najneskôr do 14.00 h boli na Zbojníckej chate. Vtedy sa totiž zvykne v Tatrách meniť počasie. Túto trasu si užijete bez veľkého počtu ľudí aj za pekného letného počasia – stretnete ich až na Zbojníckej chate.

Podobne náročná je aj druhá odporúčaná trasa, ktorá vás zavedie na ďalšiu horskú chatu, avšak už nie do vysokohorského sedla, ale rovno na štít – a to Jahňací (2 230 m n. m.), ktorý sa týči nad Dolinou Zeleného plesa. Trasa vedie z Kežmarskej Bielej vody, kam sa možno dopraviť autom (parkovanie na platenom, avšak nestráženom parkovisku) alebo autobusom zo Starého Smokovca, resp. Tatranskej Lomnice.

ARTIKULÁRNY KOSTOL NAJSVÄTEJŠEJ TROJICE KEŽMAROK

www.ecavkk.sk

Máj – Október

Pondelok – Sobota: 9.00 – 12.00,
14.00 – 17.00 h

November – Apríl

Utorok a Piatok: 10.00 – 12.00,
14.00 – 16.00 h

KEŽMARSKÝ HRAD

www.kezmarok.com

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h
Október – Apríl

Pondelok – Piatok: 8.00 – 15.00 h

BELIANSKA JASKYŇA

www.ssj.sk

Január – Máj a Sept. – November

Utorok – Nedeľa: 9.30 – 14.00 h

Jún – August

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

Fotografie:

156 *Panoráma Vysokých Tatier*

157 *Velické pleso so Sliezskym domom*

158 *Hrebeň Belianskych Tatier
s dedinkou Ždiar*

159 *Zimný hrebeň Belianskych Tatier,
v popredí Jahňací štít*

156

98

157

Prešov turistika

Žltá značka vás prevedie Dolinou Bielej vody okolo Šalviového prameňa a Kovalčíkovou poľanou do Doliny Zeleného plesa. Na jej konci je Chata pri Zelenom plese (1 551 m n. m.). Odtiaľ prudko stúpate cez mohutný skalný prah do Červenej dolinky a hore na Jahňací štít. Cestou nazad idete tou istou trasou a po zostupe vďaka vyžijete služby chaty. Ďalej odporúčame pokračovať po červenej značke k Veľkému Bielemu plesu s nádhernými výhľadmi na Kežmarské štíty či Lomnický štít. Rovnako tak na druhú stranu na Belianske Tatry, ktorých charakter je výrazne iný. Šedú žulu vystrieda biely vápenec. Na záver po modrej značke zostúpíte k Šalvióvému prameňu a ďalej po žltej nazad do východiska túry. Táto túra trvá odhadom minimálne 9 hodín a treba jej začiatok naplánovať zavčasu, podobne ako túru cez Priečne sedlo.

Pre skutočných fajnšmekrov, ktorí hľadajú pokoj od davov a neprekáža

im mimoriadna dĺžka trasy so skorým ranným nástupom, máme špeciálne odporúčanie – najkrajšiu ľadovcovú dolinu v Tatrách – Bielovodskú. Začiatok túry je v Lysej Poľane pri hraniciach s Poľskom. Dostať sa tam zavčas rána je logistický oriešok. Ak ho však prekonáte, máte napoly vyhrané. Bielovodská dolina je na tatranské pomery mimoriadne dlhá (cca 12 km). Poskytuje netradičné pohľady na tradičné kopce, ako napr. Vysoká. Úchvatný je najmä les v hornej časti doliny. Krásne scenérie, akoby vytrhnuté z Tolkienovho sveta, vytvára mohutný masív Mlynára. Záver doliny tvorí strmý prah s prevýšením takmer 300 metrov. V najvyššej partii hučí Hviezdoslavov vodopád. Následne sa turista prehupne do Litvorovej doliny, ktorá má charakter alpínskych lúk. Mimoriadne príjemné je najmä okolie Litvorového plesa. Cez ďalší prah sa dostanete k Zamrznutému plesu, kde vegetácia končí a začínajú skaly. Do sedla Pol-

ský hrebeň sa dostanete po chodníku, odtiaľ zostúpíte po zelenej značke Veľickou dolinou okolo Dlhého plesa do časti zvannej Kvetnica, kde v prvej polovici leta máte možnosť vychutnávať krásnu horskú kvetenu, nezriedka sledovať svište aj kamzíky. Na ceste z Kvetnice musíte prekonať ešte jeden skalný prah, aby ste sa dostali k Sliezskeho domu pri Veľickom plese. Tento horský hotel je prvým miestom, kde je možné ukryť sa a občerstviť od začiatku túry. Zostup zo Sliezskeho domu má rôzne varianty. Buď budete pokračovať zelenou a žltou značkou do Starého Smokovca alebo po červenej na rázcestie Pod Slavkovským štítom a odtiaľ zas modrou do Starého Smokovca alebo len po zelenej priamo cez Veľký most do Tatranskej Polianky. My vám odporúčame prvú možnosť. Vtedy túra trvá okolo 8 hodín čistej chôdze. Z dôvodu odľahlosti, dĺžky a fyzickej náročnosti je vhodná iba pre trébovaných turistov.

7. 4 TATRANSKÝ NÁRODNÝ PARK A SPOLOČNÉ PROJEKTY

Každá veľká spoločnosť by mala niesť zodpovednosť nielen za rozvoj svojho podnikania, ale aj prostredia, v ktorom pôsobí. Energia pre krajinu odráža politiku sociálnej a environmentálnej zodpovednosti SE. V rámci nej program Energia pre prírodu priniesol niekoľko zaujímavých projektov. Myšlienka podpory biodiverzity sa zrodila v roku 2007. Slovenské elektrárne podpísali environmentálne partnerstvo so slovenskými národnými parkmi pri príležitosti Dňa národných parkov. Odvtedy sa spolupráca s najväčším národným parkom na Slovensku rozširuje a spoločne so zoológmi a vedením Správy Tatranského národného parku (TANAP) sa zameria-

vajú na podporu, stabilizáciu a ochranu najviac ohrozených živočíchov v slovenských veľhorách.

V rámci pilotných projektov sa Slovenské elektrárne ako partneri Správy TANAPu podieľali pri zabezpečovaní ochrany **kamzíka vrchovského tatranského** a vďaka podpore SE sa podarilo preniesť aj 14 jedincov svišťa vrchovského do Belianskych Tatier z oblastí, kde je jeho populačná hustota zatiaľ dostatočne vysoká. Pracovníci Správy TANAPu zaznamenali začiatkom tejto dekády práve v oblasti Belianskych Tatier výrazný pokles jeho počtenosti a podnikli tento krok s cieľom zabrániť jeho úplnému vymiznutiu. Posledný svišť tu bol naposledy evidovaný v lete 2006. V roku 2008 rozprestrel SE ochranné

SPIŠSKÝ HRAD

www.snm.sk

Máj – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 19.00 h

Október

Pondelok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

KATEDRÁLA SVÄTÉHO MARTINA SPIŠSKÁ KAPITULA

www.levoca.sk/muzea

Máj – Október

Pondelok – Sobota: 10.00 – 17.30 h

Nedeľa: 11.00 – 17.30 h

November – Apríl

Pondelok – Piatok: 9.00 – 15.00 h

KOSTOL DUCHA SVÄTÉHO ŽEHRA

www.levoca.sk/muzea

Otvorené celoročne

Pondelok – Piatok: 10.00 – 16.00 h

Sobota – Nedeľa: 13.00 – 16.00 h

Fotografie:

160 Rys ostrovid

161 Kamzík vrchovský tatranský

162 Svišť vrchovský tatranský

163 Orol skalný

164 Vlk dravý

Prešov ^{región}

kridla aj **nad sokolom sťahovavým**. Súčasťou projektu bola montáž videokamery do sokolieho hniezda. Okrem zisťovania etológie tohto druhu malo pozorovanie súčasne slúžiť na ochranu hniezda pred prípadným vykradnutím zo strany nezodpovedných návštevníkov národného parku. Záznam sa priebežne ukladal na pevný disk. Signál bol okrem internetovej siete prenášaný aj do Múzea TANAPu v Tatranskej Lomnici, ktoré spravujú Štátne lesy TANAPu, kde mohli návštevníci sledovať hniezdo na veľkoplšnej obrazovke. Pozorovanie rodinky sokolov malo na internete aj v múzeu veľký ohlas a splnilo i vzdelávací a enviroedukačný zámer projektu. Výsledkom je množstvo obrazového materiálu z kamery, ktorý slúži na vyhodnotenie správania sa (etológie) tohto druhu v predmetnej lokalite.

V ďalšom roku sa Slovenské elektrárne sústredili na výsadbu **pstruha potočného** do tatranských tokov. V rámci projektu pracovníci SE a Štátnych lesov

TANAPu vysadili v máji niekoľko tisíc násad pstruhov do Studeného potoka na Orave, do Chotárneho potoka v Tatranskej Lomnici a do Ždiarskeho potoka Biela. Ždiarsky potok Biela bol aj miestom, kde sa v septembri stretla skupinka asi tridsiatich nadšencov zo Slovenských elektrární a v rámci akcie Čisté hory pomohla vlastnými rukami pri kultivácii tohto vysokohorského potoka. Odvtedy sa zamestnanci SE každoročne zúčastňujú tejto dobrovoľníckej akcie – posezónneho čistenia vysokohorských chodníkov a dolín, aby pomohli prírode po náročnej sezóne pripraviť sa na zimný odpočinok, pokiaľ možno v tých najčistejších podmienkach.

SE rozprestrela ochranné kridla aj nad kráľmi tatranskej oblohy, ktorými sú **orol skalný** a **orol kriklavý**. Od začiatku projektu sa oba druhy pravidelne monitorujú a predovšetkým strážia ich hniezda. Kontrolujú sa mláďatá a v prípade potreby pomáhajú strážcovia národného parku ich aj opraviť. Na stráže-

nie sa využívajú opäť kamery a rovnako ako pri sokolovi, aj tu je zabezpečený on-line prenos. Verejnosť tak môže sledovať hniezdenie orla, rast a vývin orľáčat, preperenie, ale aj potravnú ponuku a kŕmenie rodičmi. Kamerový systém slúži aj ako ochrana hniezda pred jeho prípadným vykradnutím.

SE prišli v roku 2013 s novinkou a v spolupráci so Správou TANAPu priniesli širokej verejnosti on-line sledovanie orla kriklavého na jeho ceste na zimovisko do Afriky. Orol, ktorému zamestnanci vybrali meno Arnold, mal na tele umiestnenú vysielачku, z ktorej pravidelne prijímali signál strážcovia TANAPu. Sledovali jeho trasu letu, dobu zdržania sa na zimovisku (Botswana, Národný park Chobe, delta rieky Okavango) a jeho cestu späť na Slovensko a samozrejme následne aj hľadanie partnerky a výchovu mláďat.

V posledných rokoch pribudol k dlhodobému projektu rozvoja biodiverzity a ochrany najzázračnejších druhov živo-

163

164

101

číchov v našich veľhorách aj monitoring a zisťovanie početnosti vzácnych šelmy – **rysa ostrovida a vlka dravého**.

Sleduje sa migrácia, snahou je vytvoriť monitorovací systém na zistenie veľkosti domovských okrskov. Skúma sa veľkosť populácie, reprodukcia. Vďaka fyzickému stopovaniu a zakúpeným fotopasciam majú pracovníci Správy TANAP-u možnosť prehlbovať si poznatky z ekológie a etológie týchto druhov. Stretnúť rysa v typicky tatranskej doline je vzácné. Okrem obdobia párenia a výchovy mláďat žije samotárskym spôsobom života. Z tohto dôvodu je ťažké zmonitorovať presné počty tejto šelmy.

Vlk dravý dokáže za noc prekonať veľké vzdialenosti. Pohyb svoiriek a ich presuny v rámci jednotlivých oblastí je možné pozorovať a porovnávať na základe počtu zanechaných kadáverov raticovej zveri a na „vlčích chodníkoch“, kde zanechávajú stopy a trus. Početnosť vlka značne kolíše, ich stavy sú zdecimované

najmä po zime, po dobe lovu. Na území národného parku operujú 4 svorky vlkov (20 – 25 jedincov).

Výnimočnosť celého projektu bola ocenená **historicky prvým víťazstvom** Slovenských elektrární v medzinárodnej súťaži európskych firiem na ochranu životného prostredia. V kategórii Podnikanie a biodiverzita sa SE stali víťazom nielen vďaka pozitívnym výsledkom, ale aj pridanej hodnote, ktorú tvoria ich zamestnanci. Pravidelne sa zúčastňujú na posezónnom čistení Vysokých Tatier (podujatie Čisté hory), pomáhali pri výsadbe pstruha potočného do tatranských potokov a na jeseň 2009 si obuli gumáky a vyčistili dva kilometre Ždiarskeho potoka Biela.

O podpore SE sa verejnosť dozvedá i z náučných tabúl, ktoré sú umiestnené na vysokohorských chodníkoch či v dolinách. Informujú turistov o spoločných aktivitách a programe Energia pre prírodu.

CHRÁM SV. JAKUBA LEVOČA

www.levoca.sk/muzea

November – Veľká noc

Utorok – Sobota: 8.30 – 16.00 h

Veľká noc – Jún, September – Október

Pondelok: 11.30 – 16.00 h

Utorok – Sobota: 8.30 – 16.00 h

Nedeľa: 13.00 – 16.00 h

Júl – August

Pondelok: 11.00 – 17.00 h

Utorok – Sobota: 9.00 – 17.00 h

Nedeľa: 13.00 – 17.00 h

MESTSKÁ RADNICA LEVOČA

www.levoca.sk/muzea

Otvorené celoročne denne

9.00 – 17.00 h

Vstupenka platí aj do Domu Majstra Pavla.

Fotografie:

165 *Téryho chata pri jednom z piatich Spišských plies*

166 *Fotovoltické panely na Téryho chate*

167 *Chata pri Zelenom plese s majestátnou Jastrabou vežou*

168 *Vodopády Studeného potoka*

Prešov ^{región}

SE podporujú i ďalší významný projekt **ekologizácie vysokohorských chát**, s ktorým chcú určite bodovať v budúcich ročníkoch medzinárodnej súťaže EBEA – Európske ocenenie pre podnikateľov za ochranu životného prostredia. Po konzultácii s organizáciami, ktoré sa zaoberajú ochranou životného prostredia, SE identifikovali vhodné vysokohorské chaty, analyzovali aktuálnu situáciu a potreby, vypracovali komplexný energetický audit a identifikovali možnosti riešenia. Následne navrhli spoločne so Slovenskou technickou univerzitou v Bratislave najvhodnejšie technické riešenie. Vzhľadom na podmienky v našich najväčších veľhorách voľba padla na fotovoltaické systémy a obnovy malých vodných elektrární.

SE vypracovali v uplynulých dvoch rokoch energetické štúdie už na troch vysokohorských chatách a postupne zrealizovali fotovoltaickú ostrovnú elektráreň na dvoch chatách a na jednej

revitalizovali malú vodnú elektráreň (MVE). Kombinácia lokálneho zdroja bez potreby napojenia na verejnú sieť a negatívnych dopadov na životné prostredie bola vhodným variantom na zásobovanie vysokohorských chát elektrinou (Téryho chata, Zbojnická chata a Chata pri Zelenom plese).

Fotovoltaický systém na Téryho chate bol navrhnutý pre plne autonómnu prevádzku s akumuláciou elektrickej energie, čo umožňuje v prípade nedostatočného slnečného svitu čerpať energiu na prevádzku z akumulátorov až 5 dní. Približne 2,5 tony materiálu potrebného na komplexnú rekonštrukciu bolo nutné dopraviť na chatu vrtuľníkom. Na spolupráci sa podieľali vysokohorskí nosiči, Klub slovenských turistov a dobrovoľníci. Na **Zbojnicku chatu** sa preniesol funkčný, ale nedostačujúci pôvodný systém z Téryho chaty, ktorý je naopak vhodný svojím inštalovaným výkonom práve pre túto chatu. Okrem

toho bolo nutné vykonať aj úpravy, resp. doplniť a zrekonštruovať elektroinštaláciu na Zbojníckej chate, dokúpiť batérie a meniče. Umiestnenie systému fotovoltaických panelov v oboch prípadoch zohľadňuje architektonické a estetické začlenenie na dotknutom území, rešpektujúc požiadavky piateho stupňa ochrany prírody, klimatické a poveternostné podmienky. Prebytok energie vyrobenej na Téryho chate je náležitým spôsobom využívaný a prepojený na maják, ktorý je umiestnený na streche. V nepriaznivom počasí zaručuje bezpečný návrat na chatu turistom, horolezcom aj personálu.

Revitalizácia malej vodnej elektrárne na Chate pri Zelenom Plese znamenala ďalšiu výrobu čistej zelenej energie pomocou obnoviteľného zdroja, tým aj čiastočné vylúčenie výroby elektriny pomocou dieselaagregátu. Skupina dobrovoľníkov z radov zamestnancov SE realizovala tento projekt počas nie-

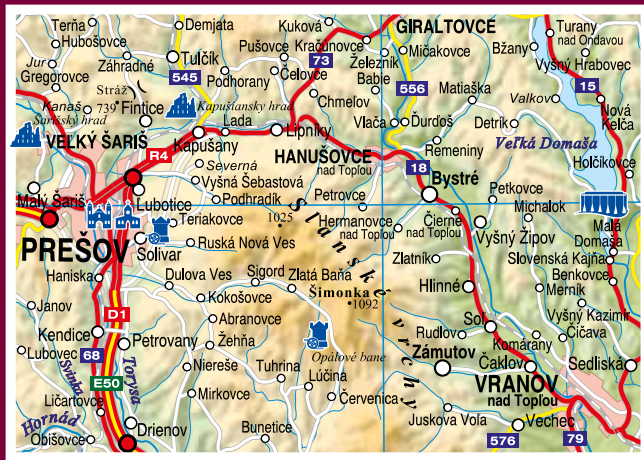

167

168

103

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť v Prešovskom kraji **Vodnú elektrárňu Domaša**. Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok na inej elektrárni, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Pre ďalšie informácie kliknite na www.seas.sk a rezervujte si návštevu elektrárne s odborným sprievodom.

kolkých víkendov. Pod dohľadom odborníkov z útvaru prevádzky a údržby vodných elektrární zamestnanci vykonávali prípravné práce, čiastočnú elektroinštaláciu, odkopávanie a izolovanie privádzacieho potrubia atď. Okrem toho bolo nutné aj osadenie zaistovacieho ventilu na výtokovej strane a zabezpečiť najdôležitejšiu časť, a sice osadenie a sfunkčnenie samotnej turbíny. Turbína typu Banki svojou miniatúrnou veľkosťou zabezpečuje stály výkon 1,2 kW, ktorý následne dobíja batérie na najnutnejšie pokrytie spotreby elektriny počas dňa.

Fotografie:

169 Vodná elektrárň Domaša

170 Jesenné hmly nad vodami Domaše

171 Vodná nádrž Domaša

172 Jesenné farby pri vodnej nádrži Domaša

Prešov ^velektrárne

7. 5 ELEKTRÁRNE

V PREŠOVSKOM KRAJI

V Prešovskom kraji sa nachádza **Vodná elektráreň Domaša**. Je súčasťou vodnej stavby Domaša, s jej výstavbou sa začalo v roku 1962. Vodná stavba Domaša zabezpečuje akumuláciu vody pri vyšších prietokoch, energetické využitie, závlahy, povodňovú ochranu, chov rýb a rekreáciu. Akumulačná nádrž bola vytvorená prehradením údolia rieky Ondavy sypanou hrádzou s návodným tesnením a siaha od vodnej stavby Domaša až po Turany, pričom historické a pamiatkovo chránené kostoly v okolí zostali zachované. Odtok z akumuláčnej nádrže sa využíva v podpriehradovej elektrárni v špičkovom režime. Celkový objem nádrže Domaša je 178,3 mil. m³.

Vodná elektráreň Domaša bola uvedená do prevádzky v roku **1966**. Je to podpriehradová akumuláčna elektráreň s dvoma Kaplanovými turbínami s inštalovaným výkonom **12,4 MW**. ■

*«Projekt spoluspaľovania
biomasy je v súlade
s cieľom stanoveným
Európskou úniou,
ktorý má zvýšiť
podiel obnoviteľných
zdrojov pri výrobe
elektrickej energie
na 20 % do roku 2020.»*

8. KOŠICKÝ SAMOSPRAVNÝ KRAJ

Mesto Košice, druhé najväčšie mesto SR s takmer štvrtí miliónom obyvateľov, sa nachádza vo východnej časti Slovenska neďaleko hraníc s Maďarskom, Ukrajinou a Poľskom. Výhodná poloha urobila v minulosti z Košíc dôležitý bod na obchodných cestách. Dnes sú kľúčovou hospodárskou aglomeráciou, ale aj križovatkou dopravných trás, k čomu prispieva železničný uzol a medzinárodné letisko. Košice sú prvým európskym mestom, ktoré získalo vlastnú erbovú listinu. V roku 1369 ju panovník Ľudovít Veľký udelil po prvýkrát právnickej osobe – mestu Košice, ktoré si v období od roku 1347 až do začiatku 18. storočia zachovalo postavenie druhého mesta Uhorska po Budíne. V roku 1657 bola v meste zriadená univerzi-

ta, ktorá po zmene na kráľovskú a neskôr na právnickú akadémiu pôsobila v Košiciach do roku 1921. Ďalšie prvenstvo sa spája s Medzinárodným maratónom mieru od roku 1924, ktorý je najstarším európskym a druhým najstarším svetovým maratónom. Historické centrum Košíc je najväčšou mestskou pamiatkovou rezerváciou v Slovenskej republike a dominuje mu Dóm sv. Alžbety – najvýchodnejšia gotická katedrála v Európe. V Košiciach bola takisto založená najstaršia stredná škola v strednej Európe – Stredná priemyselná škola strojnica v roku 1872. Mesto je sídlom Ústavného súdu Slovenskej republiky a fakúlt Technickej univerzity Košice a Univerzity P. J. Šafárika, ktoré poskytujú spolu s Univerzitou veterinárneho lekárstva a farmácie najvyšší stupeň vzdelávania.

DÓM SVÄTEJ ALŽBETY

www.slovakia.travel.sk

Otvorené celoročne denne
od 9.00 – 17.00 h

URBANOVA VEŽA

www.vsmuzeum.sk

Otvorené celoročne
Utorok – Nedeľa: 10.00 – 18.00 h

8.1 NENECHAJTE SI UJST V KOŠICIACH

Kdekoľvek v centre Košíc budete, nachádzate sa len kúsok od nádherného dedičstva. Kompaktné historické centrum ponúka pamiatky, ktoré hneď upútajú vašu pozornosť svojou impozantnosťou, ale aj také, ktoré sa skrývajú v tieni a musíte ich hľadať. Každý si tu nájde to svoje. História, legendy, úžasné príbehy a stále niečo zaujímavé na každom rohu – to sú Košice, ktoré budete milovať na prvý

pohľad! Umelecky a historicky najhodnotnejšie objekty sa nachádzajú okolo pôvodného stredovekého námestia – dnes **Hlavnej ulice**, ktorej dominuje **Dóm sv. Alžbety** postavený v slohu vrcholnej gotiky na viacero etáp v rokoch 1378 – 1470. Pôvodne to mala byť stavba bazilikálneho typu s piatimi loďami, polygonálnymi absidami a dvoma vežami na západnej strane. Vzorom pre túto stavbu bol Kostol sv. Viktora v Xantene pri Rýne. Dnešný výzor Dómu sv. Alžbe-

Fotografie:

- 173 *Teplná elektrárň Vojany, pohľad na hlbinný zásobník a dve silé s vápencom používaným v technológii odsirenia spalin blokov 1 a 2*
- 174 *Štátne divadlo Košice, vpravo Premonštrátny kostol, pohľad z veže Dómu sv. Alžbety*
- 175 *Spievajúca fontána na Hlavnom námestí, v pozadí Dóm sv. Alžbety*
- 176 *Radnica*
- 177 *Premonštrátny kostol na Hlavnej ulici*
- 178 *Dominikánsky kostol*
- 179 *Veža Dómu sv. Alžbety*

región Košice

ty si zachováva päťlôdovú dispozíciu s krížením hlavnej a priečnej lode a s polygonálnym presbytériom. Dóm sv. Alžbety ukrýva vzácny interiér. Spomedzi diel zasluhujúcich zvláštnu pozornosť stojí za zmienku hlavný oltár sv. Alžbety, zavesená plastika Immaculaty, neskorogotický krídlový oltár Navštívenia Panny Márie, kamenný epitaf rodiny Reinerovej a drevená plastika Panny Márie.

Medzi pamätihodnosti hodné návštevy ďalej patria **Kaplnka sv. Michala**, **Urbanova veža**, **Štátne divadlo Košice** a mnohé ďalšie budovy nachádzajúce sa na Hlavnej ulici. V Urbanovej veži v súčasnosti sídli **Múzeum voskových figurín**, jediné na Slovensku. Nájdete tu 23 figurín historických osobností, ktoré pochádzali z regiónu alebo k nemu mali nejaký vzťah a preslávili tento región vo svete. Ak uprednostňujete spoznávanie pamiatok so sprievodcom, máte možnosť zúčastniť sa na

prehliadkach organizovaných Návštevníckym centrom Košice. V ponuke sú zaradené aj tematické prehliadky: „Židovské Košice“, „Stredoveké Košice“, „Po stopách Sándora Máraiho“ a „Dóm sv. Alžbety“.

178

179

111

8.2 OKOLIE KOŠÍC

V mestskej časti Košice-Sever patria medzi najčastejšie vyhľadávané miesta na oddych, šport a zábavu **Bankov** a **Alpinka**, kam sa dopravíte aj autobusovou dopravou. Na Alpinku okrem toho premáva **detská železnica** s počiatočnou stanicou Čermeľ. V areáli sa nachádza aj 9-jamkové golfové ihrisko. Len 9 kilometrov vzdialené rekreačno-sportové stredisko **Jahodná** je vyhľadávané predovšetkým v zime pre výborné podmienky na lyžovanie. Na horskej trase medzi Jahodnou a Kojšovou hoľou sa môžete ubytovať na **vysokehorskej chate Lajoška** a podniknúť výlety do okolia. Je navštevovaná nielen pešími turistami, ale aj cyklistami. V blízkosti Košíc sa zastavte v zoologickej záhrade v **Kavečanoch**. Je jednou zo štyroch zoologických záhrad na Slovensku a je zameraná v prevažnej miere na euroázijskú faunu. Kavečany sú aj výborným miestom pre zimné športy. Nájdete tu upravené terény na zjazdové a bežecké

lyžovanie pre začiatočníkov i pokročilých. Dokonca sem premáva mestská hromadná doprava.

Pri výletoch do okolia Košíc nesmiete vynechať obec Herľany vzdialenú približne 28 kilometrov východným smerom. Bola známa už v 17. storočí svojimi minerálnymi prameňmi, vďaka ktorým vznikli kúpele. Keďže v roku 1870 minerálne pramene nestačili kryť spotrebu minerálnych vôd, začal sa hľbiť vrt, ktorého výsledkom bol svetový unikát – **Herľanský gejzír**. Kúpeľný ráz obce zanikol po roku 1945, avšak prírodný studený gejzír, ktorý je svetovou raritou, si už takmer 130 rokov zachováva jedinečnosť. Východne od Košíc sa zastavte vo Veľkých Kapušanoch, kde sa v septembri koná **Beh kapušianskou pláňavou**. Tieto tradičné preteký podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre šport ako sponzor všetkých doterajších ročníkov. V roku 2013 bol zorganizovaný už v poradí 15. ročník tejto obľúbenej bežeckej

DETSKÁ ŽELEZNICA ČERMEĽ

www.detskazeleznica.sk

Premáva od mája do októbra.

Cestovný poriadok si treba pozrieť na webovej stránke.

KAVEČANY ZOO

www.zookosice.sk

Január, Február, November, December

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

Marec a Október

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 17.00 h

Apríl – September

Pondelok – Nedeľa: 9.00 – 19.00 h

JASOVSKÁ JASKYŇA

www.ssj.sk

Apríl, Máj, September, Október

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 14.30 h

Jún – August

Utorok – Nedeľa: 9.00 – 16.00 h

112

130

131

Košice región

súfaže, ktorá patrí k jednej z najvýznamnejších športovo-spoločenských udalostí v regióne. Trasa je dlhá 15 kilometrov a začína aj končí na kraji mesta Veľké Kapušany, pričom vedie okolo Elektrární Vojany.

Neďaleko Veľkých Kapušian nájdete aj prírodnú rezerváciu Ortoz s piatym stupňom ochrany. Predstavuje jedno z najbohatších nálezísk lekná bieleho na Východoslovenskej nížine. Má charakter mŕtveho ramena s otvorenou vodnou plochou, pôvodnou vodnou a močiarňou vegetáciou a zachovalými brehovými porastmi. Slovenské elektrárne tu podporili vybudovanie náučného chodníka s informačnou tabuľou v rámci programu Energia pre prírodu.

Západne od Košíc zabľúďte do nádhornej **Jasovskej jaskyne**. Je známa výskytom bohatej kalcitovej sintrovej výplne, pozoruhodnými skalnými útvarmi a širokým druhovým zastúpením netopierov. V rámci jaskýň Slovenského a Aggteleškého krasu je zaradená do

Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Kláštor v obci je najkrajšia neskorobaroková stavba na Slovensku. Cestou do Zádielskej tiesňavy sa môžete pochovať výhľadom na okolie zo zručaní **Turnianskeho hradu** zo 14. storočia, ktorý sa týči nad obcou Turňa nad Bodvou. **Zádielska tiesňava** je monumentálny krasový kaňon s hĺbkou takmer 400 metrov a dĺžkou 3 kilometre. Najužšie miesto má len 10 metrov. Pre svoju jedinečnú flóru, faunu a prírodné scenérie bola vyhlásená za národnú prírodnú pamiatku. Pozornosť vzbudzuje najmä 105 metrov vysoká ihlanovitá skala nazvaná Cukrová homoľa. V susednej **Hájskej doline** sa popasiete očami na nádherných vodopádoch.

Cestou zo Zádielskej tiesňavy smerom na Rožňavu vás svojou jedinečnosťou upúta hrad **Krásna Hôrka**, ktorý žiaľ v roku 2011 vyhorel a momentálne je v rekonštrukcii. Obdivovať však môžete **kaštieľ v Betliari** s príľahlým parkom. Kaštieľ pochádza z 18. storočia a jeho

Fotografie:

- 180 *Jasovská jaskyňa*
- 181 *Vodopád v Hájskej doline*
- 182 *Hrad Krásna Hôrka pred rozsiahlym požiarom v roku 2011*
- 183 *Interiér gotického kostola v Štítniku*

182

183

183

KAŠTIEĽ V BETLIARI

www.betliar.eu

Máj, September

Utorok – Nedela: 9.30 – 17.30 h

Jún – August

Pondelok – Nedela: 9.30 – 17.30 h

Apríl, Október

Utorok – Nedela: 9.30 – 15.30 h

November – Marec

Utorok – Nedela: 9.30 – 14.00 h

EVANJELICKÝ KOSTOL ŠTÍTNIK

Otvorený na požiadanie,

kontaktovať farský úrad

058/793 13 42

GOMBASECKÁ JASKYŇA

www.ssj.sk

Apríl, Máj, September, Október

Utorok – Nedela: 10.00 – 14.30 h

Jún – August

Utorok – Nedela: 9.00 – 16.00 h

majitelia, rod Andrássy, vlastnili aj Krásnu Hôrku. Pri prehliadke kultúrnych pamiatok sa presuňte do obce **Štítник**, kde vás nadchne gotický evanjelický kostol s najstarším organom v strednej Európe z roku 1491. Na stenách chrámu sa zachovalo mnoho unikátnych gotických fresiek, z ktorých najstaršie sú z konca 14. storočia a predstavujú vôbec najrozsiahlejší súbor stredovekej nástennej maľby u nás. Podobné fresky v menšom rozsahu nájdete aj v nádherných gotických kostolíkoch v obciach Kocelovce, Ochtiná či Chyzné. V Košickom kraji sa nachádzajú dva národné parky – **Slovenský kras** a **Slo-**

venský raj. Slovenský kras je známy kvôli svojim skalným útvarom, veľkému počtu jaskýň a priepastí a patrí medzi najväčšie krasové oblasti v strednej Európe. Navštívte niektorú z jaskýň, ktoré sú vskutku unikátne. **Gombasecká jaskyňa** sa vyznačuje najmä výskytom sintrových brčiek – tenkých trubicovitých stalaktitových útvarov. **Ochtinská aragonitová jaskyňa** predstavuje jedinečný prírodný fenomén, ktorý charakterizuje bohatosť a rôznorodosť aragonitovej výplne. Sprístupnených jaskýň tohto typu je na svete len veľmi málo a jej výzdoba je unikátna v celosvetovom meradle.

114

185

186

región Košice

Domica je najznámejšou a najdlhšou jaskyňou Národného parku Slovenský kras. Spolu s maďarskou jaskyňou **Baradla** vytvárajú unikátny jaskynný komplex, ktorý sa nachádza na území dvoch štátov – Slovenskej republiky a Maďarskej republiky. Súčasťou prehliadkovej trasy je aj atraktívna plavba po podzemnej rieke Styx, počas ktorej môžete obdivovať nespočetné množstvo sintrových útvarov, z ktorých zrejme najviac vynikajú Rímske kúpele v Majkovom dome. Okrem toho je jaskyňa aj významným archeologickým náleziskom, pretože v nej žil praveký človek v mladšej dobe kamennej – neolite.

Z Národného parku Slovenský kras nasmerujte svoje kroky do romantického **Slovenského raja**. Predstavuje členité krasové územie s množstvom roklín, tiesňav, úzkych dolín a kaňonov so zachovanými planinami. Jeho územie sprístupňuje vyše 300 kilometrov značkových turistických chodníkov. Prechod tiesňavami umožňujú zbudované

technické zariadenia – rebríky, mostíky, lavičky, stúpačky či reťaze. V Slovenskom raji určite navštívte **Tomášovský výhľad**, ktorý sa nachádza v jeho severnej časti. Najrýchlejšie sa tam dostanete z Čingova a Spišských Tomášoviec. Z tohto skalného previsu ležiaceho 680 m n. m. je nádherný výhľad na dolinu Bieleho potoka, Prielom Hornádu a za dobrého počasia aj na Vysoké Tatry. Popri Čingove a Podlesku je ďalším známym strediskom na severe Slovenského raja **Kláštorská**, kam vedie množstvo turistických chodníkov. Dostanete sa sem prakticky z každej časti Slovenského raja, najmä cez nádherné rokliny **Suchá Belá**, **Kysel'** a **Prielom Hornádu**. Na Kláštorsku sa nachádzajú zrúcaniny kartuziánskeho kláštora z 13. storočia. Do južnej časti Slovenského raja sa dostanete z malebnej obce **Dedinky** zasadené pri priehrade Palcmanová Maša, ktorá patrí medzi najchladnejšie na Slovensku, a ktorá je zároveň hornou nádržou Prečerpávacej vodnej elektrárne Dobšiná.

Nad Dedinkami je planina **Geravy**, na ktorú sa môžete vyviezť sedačkovou lanovkou. Neďaleko Dediniek sa nachádza stredisko zimných športov v obci **Mlyny**. Len 13 kilometrov od Dediniek leží nádherná **Dobšinská ľadová jaskyňa** vyhlásená za národnú prírodnú pamiatku a v roku 1995 zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Svojím charakterom zaľadnenia patrí medzi najvýznamnejšie na svete.

Fotografie:

- 184 Kaštieľ v Betliari
- 185 Ochtinská aragonitová jaskyňa
- 186 Gombasecká jaskyňa
- 187 Dobšinská ľadová jaskyňa, výzdoba vo Veľkej sieni
- 188 Tiesňava Malý Kysel', Slovenský raj

OCHTINSKÁ ARAGONITOVÁ JASKYŇA

www.ssj.sk

Apríl, Máj, September, Október

Utorok – Nedela: 9.30 – 14.00 h

Jún – August

Utorok – Nedela: 9.00 – 16.00 h

DOMICA

www.ssj.sk

Február – Máj, Sept. – December

Utorok – Nedela: 9.30 – 14.00 h

Jún – August

Utorok – Nedela: 9.00 – 16.00 h

DOBŠINSKÁ ĽADOVÁ JASKYŇA

www.ssj.sk

Jún – August

Utorok – Nedela: 9.00 – 16.00 h

8.3 TIPY NA TÚRY V KOŠICKOM KRAJI

Hoci Slovenský raj ponúka svoje najznámejšie krásy vo svojej severnej časti, navštívte aj jeho južnú časť. Z obce Dedinky pri vodnej nádrži Palcmanská Maša možno absolvovať nenáročný okruh cez Zejmarskú roklinu, Geravy, Malé Zajfy a Stratenskú pílu. Spoznáte tak roklinu, planinu aj lesnú trasu. Komu by necelé 4 hodiny chôdze nestačili, môže od rázcestia Veľké a Malé Zajfy pokračovať po žltej značke k Občasnému prameňu a ďalej cez Havraníu skalú do Stratenského kaňonu, od-

kiaľ sa môže po červenej značke vydať do Stratenej a späť do východiska. Táto túra trvá asi 6 hodín.

Príjemná celodenná túra začína na železničnej stanici Ružín. Po žltej turisticko-vej značke stúpate na výrazný bralnatý vrch Sivec (781 m n. m.), ktorý je približne 450 metrov nad hladinou vodnej nádrže Ružín a poskytuje majestátny kruhový výhľad na vodnú nádrž aj okolité kopce (Volovské vrchy a Čierna hora). Odtiaľ sa vrátite a pomaly zostúpate po žltej značke rovnakou cestou až na rázcestie Priehyba pod Sivcom, odkiaľ budete pokračovať po zelenej

190

116

191

turistika Košice

značke na Gaľovú. Potom po modrej značke traverzujete lesom Spálený vrch a popri potoku Malý Ružinok sa vráťte späť do východiska. Túra zaberie asi 6 hodín chôdze. Kto by chcel ušetriť jednu až dve hodiny, môže sa zo Sívca vrátiť rovňakou trasou nazad.

V Národnom parku Slovenský kras sa vydajte na túru, ktorá vedie z obce Zádiel po červenej značke cez bralnatú Zádielsku dolinu s charakterom tiesňavy. Na konci doliny treba odbočiť na modrú, ktorá vás ostrým stúpaním dovedie na planinu. Ďalej potom už kráčate len mierne zvlneným terénom – všimnite si rôzne prejavy krasovej činnosti a najmä z okrajov planiny sú krásne výhľady na okolie. Modrá značka vás nakoniec dovedie až na Turniansky hrad, odkiaľ sa možno dostať do Turne nad Bodvou (modrá značka) alebo do obce Háj (žltá značka). Na túto túru si rezervujte 5 hodín. Kto si na výhľadových miestach rád poleñoší, strávi tu aj celý deň.

Fotografie:

189 Dobšinská ľadová jaskyňa, Tunel pod veľkou oponou

190 Vodná nádrž Palcmanská Maša pri obci Dedinky

191 Turniansky hrad

192 Zádielska tiesňava

193 Tiesňava Veľký Sokol, Slovenský raj

ZDROJE

www.kosice.sk
www.visitkosice.eu
www.tourist-channel.sk
www.ssj.sk
www.slovenskyraj.sk
www.sk.wikipedia.org
www.slovakia.travel.sk
www.vsmuzeum.sk
www.detskazeleznica.sk
www.zookosice.sk
www.betliar.eu

8.4 ELEKTRÁRNE V KOŠICKOM KRAJI

Približne 60 km východne od Košíc sa nachádza tepelná elektráreň Vojany v okrese Michalovce. Pozostáva z dvoch energetických výrobní: čiernouhoľnej Elektrárne Vojany I (EVO I – 4 x 110 MW) a Elektrárne Vojany II na palivo zemný plyn (EVO II – 4 x 110 MW), ktorá je mimo prevádzky. Výhodná poloha v blízkosti ukrajinských hraníc, maximálne skrátenie širokorozchodnej trate polantracitového uhlia z Donecko-Kuzneckej ťažobnej oblasti a možnosť odberu chladiacej vody z Laborca boli najdôležitejšími hľadiskami pre rozhodnutie

o výstavbe tejto tepelnej elektrárne. Elektrárne Vojany zabezpečujú dodávkou bábovej elektrickej energie spoľahlivosť prenosovej sústavy východného Slovenska a taktiež poskytujú pre elektrizačnú sústavu podporné služby potrebné na udržanie kvalitatívnych ukazovateľov sústavy. Obzvlášť významnú úlohu v tom majú bloky č. 5 a 6 EVO I svojím regulačným rozsahom 50 – 110 MW. EVO I a EVO II predstavujú svojím inštalovaným výkonom **880 MWe** približne 15 % inštalovaného výkonu akciovej spoločnosti Slovenské elektrárne.

195

196

elektrárne Košice

EVO II je regulačná elektrárňa, ktorej výrobné bloky sa v minulosti zaradováli do prevádzky v prípade plánovaných alebo neplánovaných výpadkov na iných zdrojoch. V súčasnosti sa plynové bloky EVO II neprevádzkujú z dôvodu vysokých nákladov na výrobu elektrickej energie. Od roku 2009 sa na 5. a 6. bloku EVO I pridáva do paliva biomasa – drevná štiepka. Do portfólia výrobní je možné od roku 2011 započítať aj fotovoltaickú elektrárňu, čím závod prispieva k výrobe elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Fotovoltaická elektrárňa sa nachádza v areáli tepelnej elektrárne Vojany. Na pozemku s rozlohou takmer 3 hektáre je umiestnených 3 402 panelov, každý s výkonom 280 Wp. Celkový inštalovaný výkon je rovnaký ako v prípade Mochoviec, t. j. 0,95 MWp (MW peak – výkon solárneho panela pri štandardizovanej hustote žiarenia 1 kW/m²). Treba však uviesť, že pre severnejšiu polohu Vojan je celková ročná výroba nižšia ako v Mochovciach.

Okrem tepelnej elektrárne Vojany sa v Košickom kraji nachádza aj niekoľko vodných elektrární patriacich do portfólia Slovenských elektrární. **Prečerpávací vodná elektrárňa Ružín** prechádzala dvoma etapami počas výstavby a uvedenia do trvalej prevádzky. V prvej etape bola postavená priehrada na rieke Hornád s objemom 51,95 mil. m³. V druhej etape bola vybudovaná elektrárňa a vyrovnávací nádrž s objemom 4,55 mil. m³. Vodná stavba zabezpečuje úžitkovú vodu pre priemysel, výrobu špičkovej elektriny, povodňovú ochranu a využíva sa aj na rekreácie. PVE Ružín bola uvedená do prevádzky v roku **1972**. Na vyrovnávacej nádrži tejto vodnej stavby je vybudovaná **Malá vodná elektrárňa Ružín II**, ktorá spustila výrobu elektriny v roku **1974**. Ďalšia **MVE Krompachy** prevádzkuje na rieke Hornád od roku **1931**. Táto MVE prešla do správy vtedajšieho odštiepného závodu Dobšiná v roku 1976.

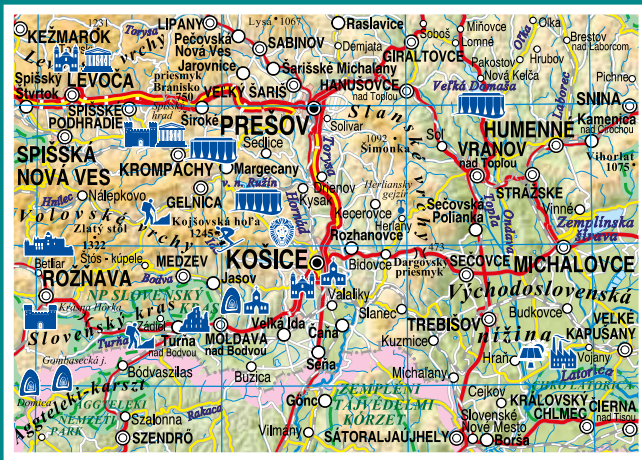
Fotografie:

- 194 Pohľad na Elektrárne Vojany EVO II na zemný plyn*
- 195 Skládka biomasy – pohľad na závitový podávač, ktorý dávkuje štiepku na dopravný pás*
- 196 Elektrárne Vojany EVO I, bloky č. 5 a 6 s kotlami s cirkulujúcou fluidnou vrstvou*
- 197 Fotovoltaické panely v Elektrárnach Vojany*
- 198 Skládka čierneho uhlia so železničnou vlečkou*

NAVŠTÍVTE ELEKTRÁRNE

Okrem všetkých odporúčaných tipov pridávame ešte možnosť navštíviť tepelnú elektrárňu Vojany a ktorúkoľvek z vodných elektrární v Košickom kraji (Hydrocentrum Dobšiná). Výrobu elektriny si môžete pozrieť zblízka nielen počas Dňa otvorenej elektrárne /Open plant/, ktorý SE organizujú každý rok, ale kedykoľvek počas pracovného týždňa. Pre ďalšie informácie kliknite na www.seas.sk a zarezerwujte si návštevu elektrárne s odborným sprievodom.

Z dôvodu prehľadnosti je umiestnenie všetkých vodných elektrární na mape na strane 136.

Fotografie:

- 199 Prečerpávacía vodná elektrárňu Dobšiná
- 200 Pôvodný ovládací panel Malej vodnej elektrárne Rakovec z roku 1912
- 201 Priehradný múr Vodnej nádrže Pálcmanová Maša
- 202 Prečerpávacía vodná elektrárňu Ružín

elektrárne Košice

Výstavba **Vodnej stavby Dobšiná** začala postupne v roku 1948 budovaním privádzača z akumuláčnej nádrže Palcmanová Maša na rieke Hnilec do vodnej elektrárne vo Vlčej doline. Následne sa budovala priehrada a elektrárňou vo Vlčej doline a priehrada Palcmanová Maša. Elektrárňou bola uvedená do prevádzky v rokoch **1953 – 1954**. Počas rokov 1957 – 1960 sa vybuďovala vyrovnávací nádrž pod Dobšinou na Dobšinskom potoku. **PVE Dobšiná** bola budovaná ako prvá prečerpávací elektrárňou na Slovensku. Prostredníctvom vodnej stavby využíva rieku Hnilec a prevádza vodu z povodia Hnilca do povodia rieky Slaná. Využitie vodnej stavby je viacúčelové. Okrem výroby elektriny slúži na vyrovnávanie príetokov Hnilca (nádrž Palcmanová Maša) a tiež sa využíva na rekreačné účely. Celkový objem nádrže je 10,4 mil. m³, z toho zásobný 9,7 mil. m³. Záchytná nádrž pri PVE Dobšiná vo Vlčej doline

je určená na energetické využitie a ako zásobárňou vody na spätné prečerpávanie do akumuláčnej nádrže Palcmanová Maša. Vodu, ktorá z nej odteká do Dobšinského potoka, využíva turbínová prevádzka. Celkový objem záchytné nádrže je 184,7 tis. m³. Na vyrovnávanie príetoku v Dobšinskom potoku bola pre špičkovú prevádzku PVE Dobšiná vo Vlčej doline vybudovaná ďalšia vodná nádrž. **Malá vodná elektrárňou Dobšiná II** využíva príetok vody pod PVE Dobšiná a spád medzi nádržou vo Vlčej doline a Dobšinským potokom od roku **1994**. V januári **2014** bola uvedená do prevádzky **Malá vodná elektrárňou Dobšiná III**, ktorá energeticky dopĺňa celú Vodnú stavbu Dobšiná. Prevádzka MVE je bezobslužná a ovládaná z PVE Dobšiná. V Košickom kraji sa nachádzajú aj ďalšie malé vodné elektrárne. **MVE Rakovec** bola uvedená do prevádzky v roku **1912**. Vybudovali ju Mediarme, účastinná spoločnosť v Dob-

šinej, spolu s vodným dielom na rieke Hnilec. Malá vodná elektrárňou Rakovec je najstaršou elektrárňou akciovej spoločnosti Slovenské elektrárne. Celé základné technologické zariadenie (turbíny, generátor) je pôvodné z roku 1912. V súčasnosti nie je malá vodná elektrárňou prevádzkovaná pre závažné poruchy hate a vtokového objektu, ktoré však nie sú vo vlastníctve SE. V roku 1961 bola prevzatá do správy odštepného závodu Dobšiná, dnes Hydrocentrum Dobšiná. **Malá vodná elektrárňou Švedlár** bola vybudovaná v roku **1939** v objekte píly na rieke Hnilec. Po roku 1948 v rámci koncentrácie priemyslu a likvidácie súkromného podnikania bola ako väčšina malých vodných elektrární vyradená v tom období z prevádzky. SE túto MVE prevzali a po rekonštrukcii obnovili jej prevádzku v roku 1992. Malá vodná elektrárňou Švedlár je zaevidovaná Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky ako národná kultúrna pamiatka. ■

«Spoločenská zodpovednosť podnikania nie je len doplnkovým nástrojom riadenia spoločnosti Slovenské elektrárne, ale je neoddeliteľnou súčasťou charakteru a kultúry manažovania v skupine Enel.»

Banská Bystrica

9. BANSKOBYSTRICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Rozlohou je najväčším slovenským krajom, ktorý sa nachádza na juhu stredného Slovenska. Jeho sídlo leží v meste Banská Bystrica. Toto šieste najväčšie mesto na Slovensku sa nachádza 220 kilometrov východne od Bratislavy. Je situované vo Zvolenskej kotline v údolí rieky Hron medzi Kremnickými a Starohorskými vrchmi a Poľanou. Stredové centrum mesta bolo v roku 1955 vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. História mesta sa začala písať v 13. storočí. Význam pôvodne slovenskej osady Bystrice stúpala natoľko, že ju kráľ Belo IV. v roku 1255 povýšil na mesto. Udelil jej práva na ťažbu surovín a takisto mestské práva. Ťažila sa tu hlavne meď, železo a striebro. Týmto krokom chcel prilákať hlavne remeselníkov z Rímskej ríše. Do mesta sa tak koncom 13. storočia nastahovali Nemci. Banská Bystrica sa vďaka prisťahovalcom rozvíjala.

V 15. storočí tu vznikla spoločnosť Ungarischer Handel (Uhorský obchod), ktorá sa v 16. storočí stala jednou z najväčších a najmodernejších ťažobných spoločností tej doby. Prispela k výraznému rozvoju baníctva, hutníctva i dopravy, ktorý zasiahol celú sféru stredovekého života. Úspešný postup osmanských vojsk uhorským územím donútil v 16. storočí mesto opevniť, vznikli kamenné hradby. Po vyčerpaní zásob meď sa výroba preorientovala na spracovanie dreva a výrobu papiera. Ďalší impulz pre rozvoj mesta predstavovala priemyselná revolúcia. V polovici 19. storočia sa stala Banská Bystrica za pôsobenia prvého predsedu Matice slovenskej strediskom snáh slovenských podnikateľov a inteligencie, miestom rozvoja slovenského školstva a kultúry. Mesto naďalej zostalo obchodným a peňažným centrom a dobudovaním železničnej trate Zvolen – Vrútky a Banská Bystrica – Červená Skala vzrástol jeho význam aj ako dopravného uzla.

9.1 NENECHAJTE SI UJŠŤ V BANSKEJ BYSTRICI

Medzi najcennejšie pamätihodnosti patrí areál **Mestského hradu (Barbakanu)**, vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku, **Kostol Nanebovzatia Panny Márie, stará radnica, Matejov dom** a zvyšky mestského opevnenia. Srdcom mesta je veľké, obdĺžnikové námestie Slovenského národného povstania s mariánskym stĺpom a šikmou Hodinovou vežou.

Námestie ohraničujú honosné meštianske domy, z ktorých najvýznamnejšie sú **Beniczkého** a **Thurzov dom**. Nachádza sa tu Katedrála svätého Františka Xaverského, ako aj biskupský palác. Pešia zóna z námestia pokračuje na Dolnú ulicu, kde je Kostol sv. Alžbety a Bethlenov dom, v ktorom vyhlásili sedmohradské knieža Bethlena za uhorského kráľa. Medzi modernejšie stavby patrí Pamätník SNP.

THURZOV DOM A MATEJOV DOM

www.stredoslovenske.muzeum.sk

Jún – September

Pondelok – Piatok: 9.00 – 17.00 h

Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

Október – Máj

Pondelok – Piatok: 8.00 – 16.00 h

Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

HARMANECKÁ JASKYŇA

www.ssj.sk

Jún

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 16.00 h

Júl – August

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 17.00 h

September – Október

Utorok – Nedeľa: 10.00 – 14.30 h

Fotografie:

203 *Náučným chodníkom Ipel po malebnej kokavskej krajine*

204 *Mestský hrad v Banskej Bystrici*

205 *Kostol Nanebovzatia Panny Márie*

206 *Námestie SNP z Hodinovej veže*

207 *Hodinová veža a Chrám*

sv. Františka Xaverského

208 *Kostol Premenenia Pána v Španej Doline*

209 *Národný park Muránska planina s vrchom Cigánka 935 m n. m.*

región Banská Bystrica

9. 2 OKOLIE BANSKEJ BYSTRICE

Pôvabná **Špania dolina**, známa aj vďaka paličkovanej čipke, sa nachádza na rozhraní Nízkych Tatier a Veľkej Fatry. Je vzdialená 11 km na sever od Banskej Bystrice. Pre svoje bohaté náleziská medenej rudy bola kedysi preslávená po celej Európe a dnes ponúka krásne a ničím nerušené horské prostredie. Je vyhlásená za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. V blízkosti sa nachádza aj **Harmanecká jaskyňa**. Ku vchodu do jaskyne sa návštevník dostane po serpentinovom chodníku. Výstup trvá približne 40 minút. V jaskyni vás upútajú mohutné pagodovité stalagmity, nástenné vodopády i sintrové jazierka. Ak sa vydáte z Banskej Bystrice smerom na Brezno, určite sa zastavte na hrade **Slovenská Ľupča**, ktorý sa vypína na kopci neďaleko hlavnej cesty. Neobídte ani neďalekú malebnú dedinku Medzibrod, kde sa každoročne konajú celonárodné majstrovstvá v pečení harule, tradičnej slovenskej pochúťky.

Ak hľadáte nedotknutú prírodu, potom je **Muránska planina** pre vás to pravé miesto na oddych. Národný park s divokou horskou krasovou krajinou a minimálnymi zásahmi človeka nájdete na rozhraní stredného a východného Slovenska. Na vysokom brale stoja legendami opradené zrúcaniny hradu Muráň. Na území národného parku sa nachádza množstvo krasových prameňov, viac ako 300 jaskýň a 15 priepastí. Východiskom pre turistiku sú obce Tisovec, Muráň a Červená Skala. Smerom na Zvolen v žiadnom prípade nevynechajte drevený **artikulárny kostol v Hronseku**, ktorý je v Zozname svetového dedičstva UNESCO od roku 2008. Unikátne drevené kostoly sú skvostom slovenskej ľudovej tvorby. Zvláštnosťou je, že sú postavené výlučne z dreva a pri ich stavbe nebol použitý ani jeden klinec. Kostol bol dostavaný v roku 1726. Jeho kapacita dosahuje až 1 100 miest na sedenie. Je to jediný kostol na Slovensku, ktorý disponuje škandinávskymi architektonickými prv-

kami. Taktiež je jediným dreveným kostolom svojho druhu na Horehroní. Cestou z Hronseku do Zvolena sa môžete zastaviť v dvoch kúpeľných mestách – **Kováčovej** a **Sliači**. V Kováčovej sa liečia choroby pohybového a tráviaceho ústrojenstva, nervového pôvodu, obličiek a látkovej výmeny. V Sliači úspešne liečia stavy po operáciách srdca a chyby srdcových chlopní. Vo Zvolene vám odporúčame navštíviť **Zvolenský zámok**. Nachádza sa na vyvýšenej terase na južnom konci Námestia SNP. Architektúra Zvolenského zámku bola vyvrcholením umeleckých snáh 14. storočia. Anjouovci si na jeho stavbu povolali skúsených európskych staviteľov a kamenárov.

Zo Zvolena sa vydajte do obce Kriváň, tam odbočte na Hriňovú a pokračujte do **Kokavy nad Rimavicou**. V auguste si odskočte na jeden z najväčších a najznámejších folklórnych festivalov v tejto lokalite – **Koliesko**, ktorý podporujú Slovenské elektrárne v rámci programu Energia pre kultúru. V oblasti Kokavy prispeli finančne Slovenské elektrárne aj na ďalší projekt. V rámci programu Energia pre prírodu bol vybudovaný **náučný chodník (NCH) Ipel'**. Vznikol s cieľom informovania verejnosti o rôznych pozoruhodnostiach na území, ako aj z dôvodu prezentácie činnosti Slovenských elektrární. Zohráva významnú úlohu v prírodovednom a environmentálnom vzdelávaní mladšej, ale i staršej generácie. Aktivizuje k účasti na ochrane prírody, usmerňuje pohyb návštevníkov na území a poskytuje možnosti pre rozvoj rôznych odvetví turizmu (najmä pešej turistiky, cykloturistiky a lyžiarskej turistiky). Podporuje cestovný ruch, čím

pozitívne ovplyvňuje aj celkový rozvoj a prosperitu hlavne v málo rozvinutých regiónoch. **NCH Ipel' má 12 zastávk a 3 informačné centrá**. Dĺžka pešej a lyžiarskej trasy z rekreačného strediska Kokava-Háj – Lína – Šoltýska – Ďubákovo je cca 7,2 km. Súčasne rátajte s prevýšením 290 metrov, pričom najnižší bod je chata Strojár v rekreačnom stredisku Kokava-Háj (610 m n. m.) a najvyšší na Sklenom vrchu (cca 900 m n. m.). V prípade, že sa vydáte na túru z penziónu Family na Línii, respektíve od Chaty Ipel' (cca 750 m n. m.), je prevýšenie len 150 metrov. Samotná trasa začína v doline Hájskeho potoka, kam sa možno dostať autom alebo na bicykli. Dolinu prechádza aj červeno značený turistický chodník. Náučný chodník ďalej vedie obcami **Ďubákovo a Šoltýska**, ktoré sa nachádzajú v Stolických vrchoch. Zaujímavé sú výčnievajúce skalné útvary nad cestou pred Ďubákovom (až po hrebeň), kamenné sutinové svahy na hre-

HRAD SLOVENSKÁ LUPČA

www.slovenskalupca.sk

Júl – August

Utorok – Nedela: 10.00 – 16.00 h

ARTIKULÁRNY KOSTOL V HRONSEKU

Otvorené celoročne denne

10.00 – 17.00 h, treba kontaktovať farský úrad
048/418 81 65

KÚPELE KOVÁČOVÁ

www.kupelekovacova.sk

Otvorené celoročne denne

od 10.00 – 11.30 a 12.00 – 20.00 h

KÚPELE SLIAC

www.sliac.sk

Máj – September

Pondelok – Streda, Piatok – Nedela:
10.00 – 18.00 h

ZVOLENSKÝ ZÁMOK

www.sng.sk

Máj – September

Utorok – Nedela: 10.00 – 17.30 h

Október – Apríl

Streda – Nedela: 10.00 – 17.30 h

región Banská Bystrica

beni Jaseniny alebo Pilárikova skala východne od Ďubákova. Najvyššou kótou je **Jasenina** (995 m n. m.) ležiaca juhozápadne od Ďubákova. V chránenom areáli Jasenina nájdete aj množstvo chránených druhov rastlín, z ktorých najzaujímavejšia je „mäsožravá“ rosička okrúhlistá, ale aj ďalšie vzácne druhy, ktoré sú zaradené do červeného zoznamu ohrozených druhov. V širšej oblasti žije **21 chránených druhov cicavcov** (napr. aj rys ostrovid, vydra riečna, medveď hnedý), **107 chránených druhov vtákov** (hniezdi tu aj viaceré dravce), **9 chránených druhov plazov a 8 chránených druhov obojživelníkov**. Rozptýlené a stále obývané lazničky usadlosti, ktoré vznikali počas valaskej kolonizácie v 15. storočí, podporujú výrazný kolorit tohto územia. Pri pohľade zblízka v obciach zaujmú najmä rázovité drevenice. Chotáre vo vyšších polohách poskytujú krásne panoramatické výhľady na lazničku krajinu a na bližšie i vzdiale-

nejšie pohoria. Z južných svahov masívu Jaseniny vidno až pohoria v Maďarsku (aj Matru) a zo severných úbočí vidno ponad Nízke Tatry až na vysokotatranské štíty. Oblasť patrí do gemerského regiónu cestovného ruchu s celoštátnym významom. V zimnom období sa územie využíva predovšetkým na nenáročné zjazdové lyžovanie a na veľmi dobrej rekreačnej úrovni môžete pestovať lyžiarsku turistiku v celej hôľnej oblasti. V okolí Ďubákova sa konajú aj preteky psích záprahov. Letná turistika je viazaná na jestvujúce ubytovacie zariadenia a na turisticky značkové trasy. Veľmi atraktívne sú však aj neznačkové trasy (poľné cesty) idúce po hôľných chrbtoch lazničky krajiny s krásnymi diaľkovými výhľadmi. Svojimi prírodnými danosťami je územie dlhodobo predurčené pre rozvoj letného a zimného cestovného ruchu. Perspektívne sa uvažuje o vybudovaní viacerých športovísk, vlekov, ako aj ubytovacích kapacít.

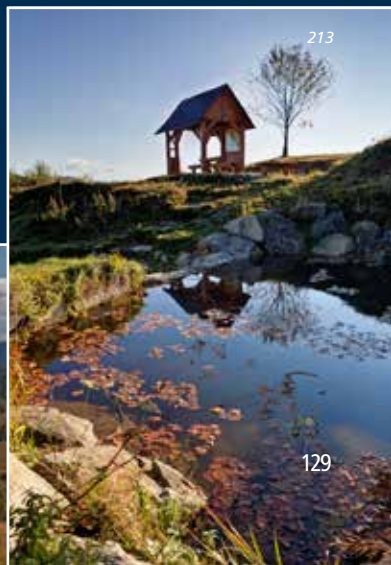

Fotografie:

- 210 *Folklorný súbor čaká na vystúpenie na festivale Koliesko*
- 211 *Folklorný festival Koliesko – remeselnícka ulička*
- 212 *Jedna z 12 zastávok na náučnom chodníku Ipeľ je nad obcou Šaltýska*
- 213 *Oddychové sedenie na náučnom chodníku Ipeľ s ohniskom a úpravou prameňa na Chladnej studni*

212

213

129

BANSKÉ MÚZEUM V PRÍRODE

www.muzeumbbs.sk

Vstup len pre nahlásené skupiny,
min. 5 osôb

Apríl – Jún, September – Október

Utorok – Nedela: 9.00 – 17.00 h

Júl – August

Pondelok: 12.00 – 17.00 h

Utorok – Nedela: 9.00 – 18.00 h

SVÄTÝ ANTON

www.msa.sk

November – Marec

Utorok – Sobota: 8.00 – 15.00 h

Apríl – Jún, September – Október

Utorok – Nedela: 9.00 – 16.00 h

Júl – August

Pondelok – Nedela: 9.00 – 17.30 h

Fotografie:

214 Artikulárny kostol v Hronseku

215 Hrad Slovenská Ľupča

216 Zámok Svätý Anton

217 Jedno z predstavení počas

festiválu Kremnické gagy

218 Mestský hrad v Kremnici

s Morovým stĺpom Najsvätejšej
Trojice v popredí

Z ďalších atraktívnych miest Banskobystrického kraja určite nevynechajte návštevu **Banskej Štiavnice** zaradenej do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. V minulosti bola vďaka významnej ťažbe striebra známa aj ako strieborné mesto. V roku 1763 vznikla v meste prvá banská škola v Európe a najstaršia technická škola na svete. **Banské múzeum v prírode** bolo sprístupnené na miestach pôvodnej banskej šachty Ondrej a štólne Bartolomej. Pozostáva z povrchovej a podzemnej expozície. Na povrchu sa nachádzajú originálne stavby a stroje, podzemnú expozíciu tvoria dva hlbkové obzory na šachte Ondrej.

Dĺžka podzemnej trasy je 1 300 metrov. V typickom banskom prostredí sú inštalované ukážky baníckych pracovísk, ťažobných zariadení a dobývacích metód. Len 6 kilometrov od Banskej Štiavnice sa nachádza **Svätý Anton**. Múzeum v neskorobarokovom kaštieli je situované v nádhernom prostredí anglického parku s jazierkami, kasádami a umelou jaskyňou. V interiéri kaštiela je jedinečná poľovnícka expozícia na Slovensku. Každoročne začiatkom septembra sa tu konajú Dni sv. Huberta, celoslovenské slávnosti poľovníkov a priateľov prírody. V okolí Banskej Štiavnice boli vybudované vodné nádrže, zvané tajchy s cieľom

región Banská Bystrica

získať energetické zdroje pre ťažbu a úpravu rúd. Ich energetický potenciál z nahradenej vody z atmosférických zrážok sa využíval na pohon bankských zariadení. Najznámejšie a najväčšie spomedzi tajchov je jazero **Počúvadlo**, nad ktorým sa vypína **Sitno** – najvyšší vrch pohoria Štiavnické vrchy. V **Kremnici** navštívte národnú kultúrnu pamiatku **Mestský hrad**, ktorý bol postupne postavený v 13. – 15. storočí. Neďaleko hradu sa nachádza raziareň mincí. Vznikla pri generálnej prestavbe mincovne v rokoch 1881 – 1889. V závere roka 2008 vyrazila **Mincovňa Kremnica** aj nové slovenské euromince. Priestory raziarne, ktoré patria medzi najdôležitejšiu časť mincovne, sú od jesene 2008 sprístupnené verejnosti ako súčasť expozície mincovníctva. Podobne ako Banská Štiavnica, aj Kremnica bola bankským mestom. V **štôlni Andrej** sa môžete oboznámiť s históriou dobývania zlato-striebornej rudy, z ktorej sa

v 14. a 15. storočí vyrábala podstatná časť zlata v Európe. Ak budete v Kremnici na konci augusta, zavítajte na festival humoru a satiry **Kremnické gagy**. Slovenské elektrárne sú v rámci programu Energia pre kultúru niekoľkoročným partnerom tohto etablovaného kultúrneho podujatia s dlhoročnou tradíciou. Jeho prvý ročník sa konal v roku 1981 a patrí medzi festivaly, ktoré vznikli prirodzeným spôsobom – z vôle umelcov s rovnakou životnou filozofiou a vďaka záujmu podobne zmýšľajúceho publika. Za 30 rokov spojil stovky amatérskych a profesionálnych tvorcov, rozličné žánre, domáce i zahraničné osobnosti. Svojou kvalitou i atraktivnosťou priláka každý rok okolo desaťtisíc návštevníkov z celého Slovenska. Z Kremnice si odskočte ku **geografickému strediu Európy**, ktorý sa nachádza neďaleko obce Kremnické bane. Tvoria ho kameň s dátumami významných dní Slovenska.

ZDROJE

www.banskabystrica.sk
www.slovakia.travel.sk
www.drevenykostolik.sk
www.ssj.sk
www.muzeum.sk
www.sk.wikipedia.org

218

131

217

9.3 TIPY NA TÚRY

V BANSKOBYSTRICKOM KRAJI

V Starohorských vrchoch, ktoré ležia severne od Banskej Bystrice, odporúčame príjemnú nenáročnú túru z baníckej obce Špania Dolina do známeho strediska cestového ruchu Donovaly. Trasa začína v strede Španej Doliny pri baníckom orloji a tiahne sa okolo Klopačky a Cisárskej štólne po modrej turistickej značke na Šachtičky. Tam sa napojí na zelenú značku, ktorá vás mierne zvlneným terénom dovedie do donovalskej osady Bully a ďalej po červenej do centra Donovalov. Počas túry si všimnite obnovené fragmenty bývalého banského vodovodu, ktorý privádzal vodu na pohon špaňodolinských banských strojov až spod Prašivej v Nízkych Tatrách. Meral vyše 40 kilometrov, jeho výdatnosť bola až 90 litrov za sekundu a fungoval od 16. storočia do začiatku 20. storočia. Komu by sa máľilo 5 hodín chôdze, môže si z trasy

urobiť okruh – ešte pred osadou Bully odbočíte na žltú značku a pokračujete cez kultúrnu pamiatku Kalište a obec Baláže až do sedla Dolný Šturec. Odtiaľ po červenej zbehnete nazad do Španej Doliny. Táto modifikovaná túra trvá asi 9 hodín. V Kališti odporúčame návštevu Pamätnej izby SNP.

Aj pri ďalšej odporúčanej trase možno spojiť turistiku s objavovaním banskej histórie. Trasa vedie z baníckej osady Magurka, ktorá sa nachádza tesne pod hrebeňom Nízkych Tatier. Auto možno zaparkovať pri rovnomennej turistickej chate a po modrej turistickej značke stúpať až na nízkotatranský hrebeň do sedla Latiborskej hole. Potom pokračovať po červenej na Zámostskú hoľu (1 612 m n. m.) a Ďurkovú (1 750 m n. m.). Zo sedla následne zbehnúť na útulňu Ďurková, kde sa možno skromne občerstviť a opäť vyjsť po zelenej nazad na hrebeň a ďalej cez Mestskú horu (1 529 m n. m.) späť do osady Magurka. Trasa trvá približne 5,5 hod.

MESTSKÝ HRAD V KREMNICI

www.muzeum.kremnica.sk

Jún

Utorok – Nedela: 8.00 – 16.00 h

Júl – August

Pondelok: 9.00 – 17.30 h

Utorok – Nedela: 8.30 – 17.30 h

September

Utorok – Nedela: 8.00 – 16.30 h

Október a Máj

Utorok – Sobota: 9.00 – 16.30 h

MINCOVŇA KREMNICA

www.mint.sk

Návštevné hodiny sa počas roka menia, treba si overiť na webovej stránke.

ŠTŔĽŇA ANDREJ KREMNICA

www.muzeum.kremnica-gold.sk

Otvorené celoročne

Pondelok – Piatok:

9.00, 11.00, 13.00, 15.00 h

Sobota – Nedela:

11.00, 13.00, 15.00 h

Banská Bystrica

turistika

Kto by si v pekný deň chcel túto túru predĺžiť o 1,5 hod., odporúčame vyjsť až na Chabenec (1 955 m n. m.) a potom späť tou istou trasou do sedla Ďurkovej.

A po stopách baníkov pôjdeme aj do tretice. Tentoraz cez Štiavnické vrchy. Trasu začnite na Trojičnom námestí v centre Banskej Štiavnice. Po zelenej značke sa strmým stúpaním dostanete popri tajchu Veľká Vodárenská na rázcestie Červená studňa. Odtiaľ stúpanie po červenej značke na Paradajs (939 m n. m.), pokračujte na Tanád (939 m n. m.) a ďalej po hrebeni najprv lesom a neskôr lúkami a pasienkami až do sedla Pleso. Celý čas sú krásne výhľady na Banskú Štiavnicu a okolité Štiavnické vrchy. Po modrej značke pokračujte ponad Richnavské jazero. Kto má chuť, môže si dať tadiaľ zachádzku. Modrá vás zavedie až k Pinkovmu vrchu, kde odbočíte vľavo a po červenej sa dostanete k ďalšiemu tajchu – tentoraz k Evičkin-

mu jazeru. Pokračujte pomedzi obec Štiavnické Bane a popod vrch Vtáčnik (800 m n. m.), až prídete k tajchu Klinger. Odtiaľ je to už len dolu kopcom nazad do stredu mesta Banská Štiavnica. Celý okruh trvá chôdzou okolo 6 hodín.

Fotografie:

219 Špania Dolina

220 Klopačka v Španej Doline

221 Kone v Národnom parku

Muránska planina

222 Nový zámok v Banskej Štiavnici

221

222

133

- Zastávky náučného chodníka Ipel:**
- 1 Kokava-Háj, Chata Strojár
  - 2 Kokava-Línia, Chata Ipel
  - 3 Homračka
  - 4 Fatura – JZ Lúčny chrbát
  - 5 Lúčny svah pri Fature
  - 6 Lúčny chrbát nad Soltýskou
  - 7 Soltýska
  - 8 Lúčny chrbát pri vysieläci
  - 9 Vystupujúce skaly
  - 10 Lesný pasienok pri Sklenom vrchu
  - 11 Pod Skleným vrchom
  - 12 Dubákovo

- Pešia trasa
- Cyklotrasa
- Turistický značený chodník
- - - Zimná bežkárska trasa
- i Informačné centrum

elektrárne Banská Bystrica

9.4 ELEKTRÁRNE

V BANSKOBYSTRICKOM KRAJI

Slovenské elektrárne sa zaujímajú o oblasť povodia horného Ipeľa a hornej Korkávky už niekoľko desaťročí. Spoločnosť má vďaka niekoľkoročnému a neustálemu monitoringu tohto územia najviac poznatkov o stave životného prostredia a jeho krajinnno-ekologických a demografických pomeroch. Tunajšie prírodné podmienky vytvárajú mimoriadne vhodné predpoklady pre výstavbu prečerpávacej vodnej elektrárne, ktorá je plánovaná práve v tejto lokalite. **Prečerpávacia vodná elektráreň Ipeľ** síce svojou hornou nádržou v priestore obce Ďubákovo pozmení súčasné krajinné prostredie, ale svojou prevádzkou umožní hospodársky rozvoj celej príľahlej oblasti.

Fotografie:

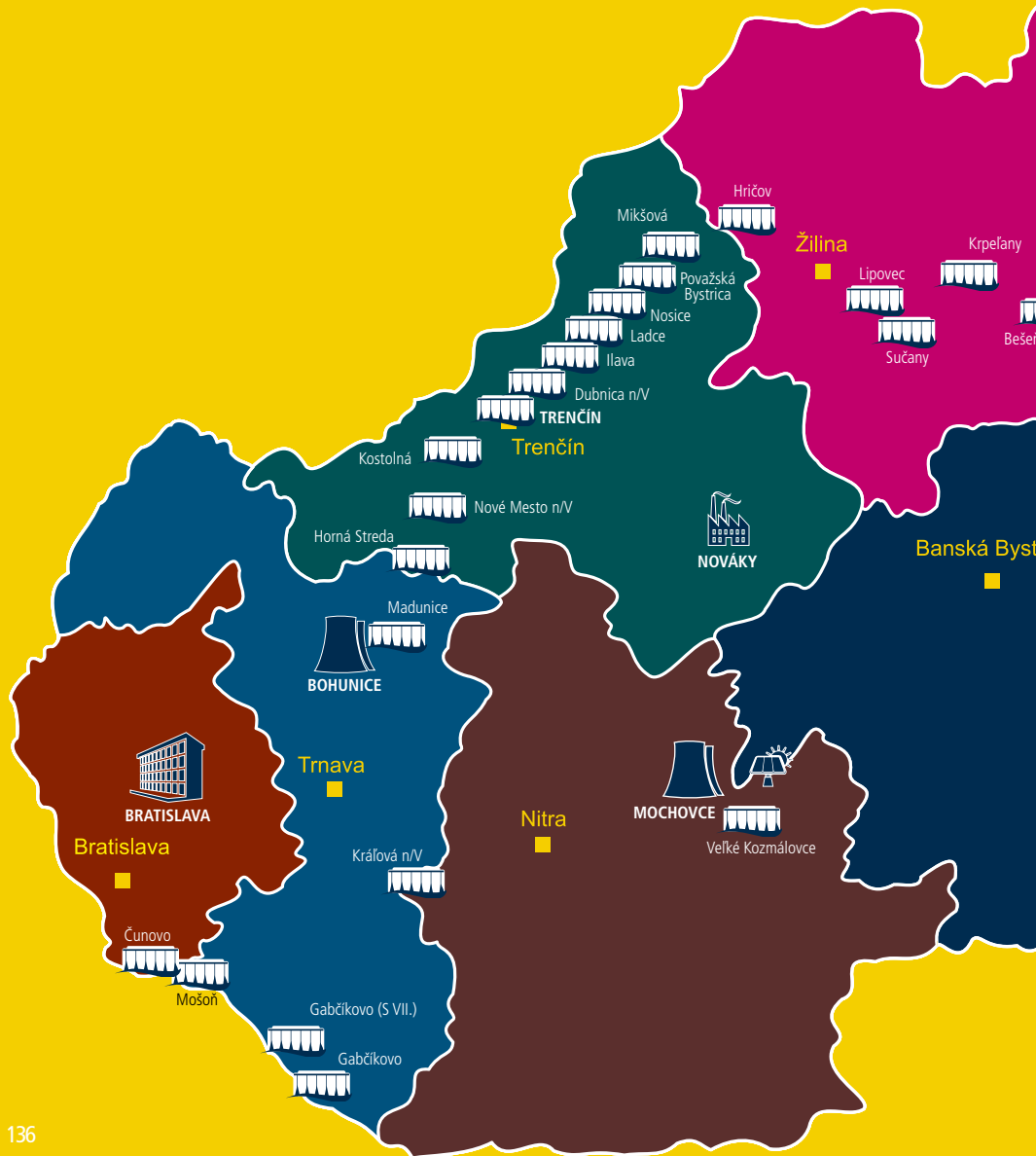
223 Obec Ďubákovo – jedna zo

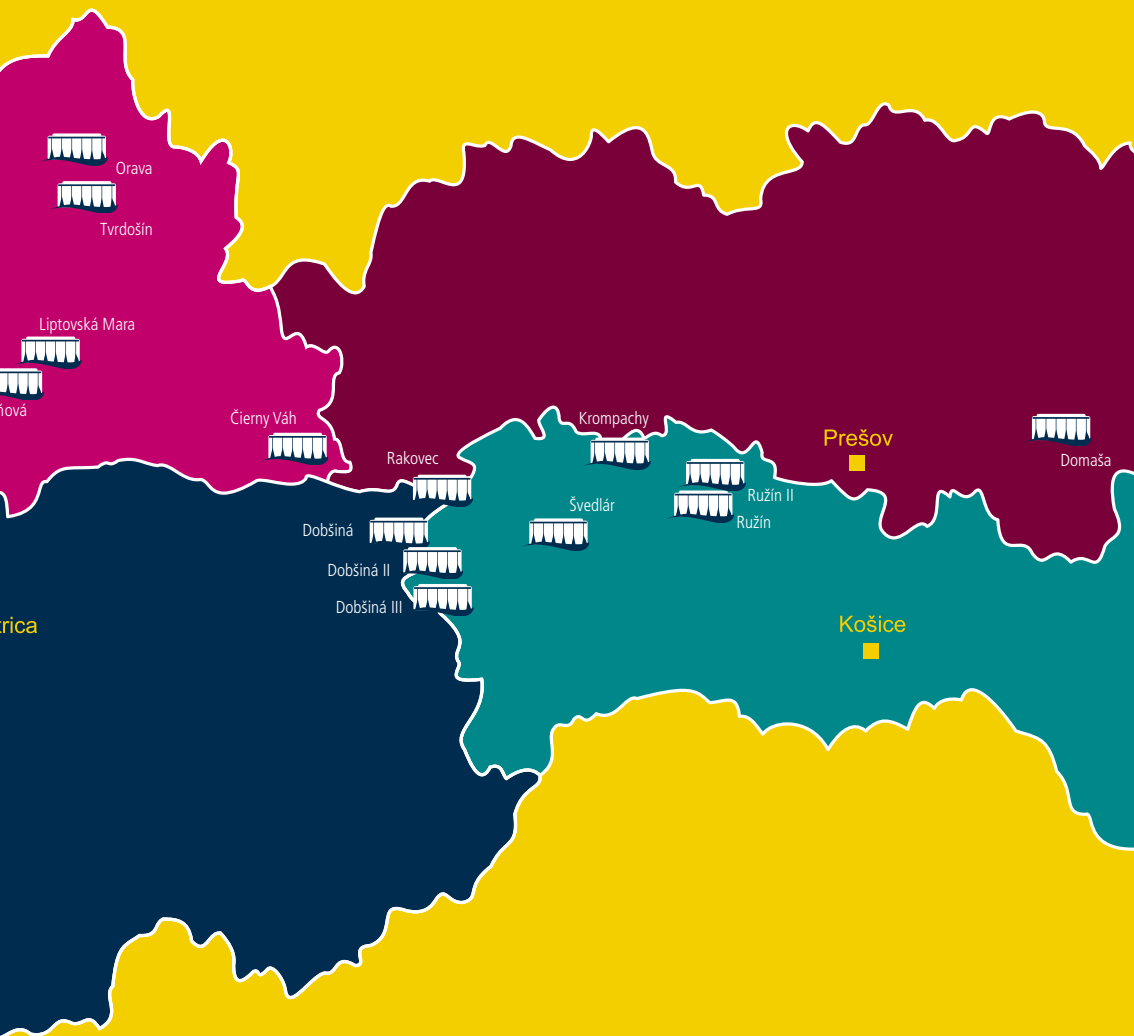
zastávok náučného chodníka Ipeľ

224 Tradičné drevenice v obci Šoltýska

225 Vodárenská nádrž Málíнец na rieke Ipeľ, pohľad z Fatury

vodná elektrárň

jadrová elektrárň

tepelná elektrárň

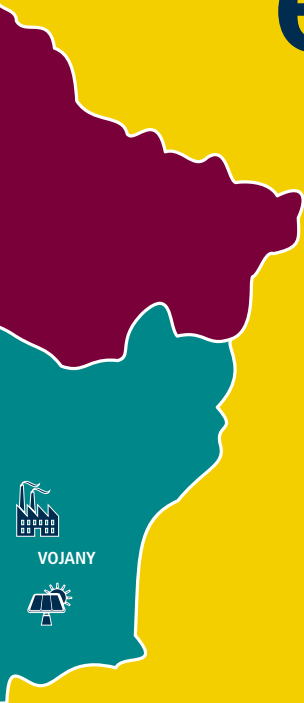
fotovoltaická elektrárň

sídlo spoločnosti SE, a.s.

slovenské elektrárne

VYDALI

Slovenské elektrárne, a. s.
Mlynské nivy 47
821 09 Bratislava
infoseas@enel.com, www.seas.sk
www.energiaprekrajinu.sk

FOTOGRAFIE

Gabriel Lipták, Jozef Ondzík, Barbora Rumplic,
Soňa Tereková (str. 90, 92, 93)
Archív Slovenských elektrární, a. s.

MAPY

Marta Vašková BB – MAPY
Cyklomapa Požitavie – Širočina:
Mikroregión Požitavie – Širočina
– záujmové združenie obcí pre cestovný ruch
Mapa náučného chodníka Ipel:
Simone Piermaria (Piter – Milan)
Mapa elektrární: Effectivity s. r. o.

AUTORI TEXTOV

Lívia Nogová, Veronika Čičová, Barbora Rumplic,
Ľubomír Mäkký, Soňa Mäkká

GRAFICKÝ NÁVRH, ÚPRAVA

A ZALOMENIE

Effectivity s. r. o.

JAZYKOVÁ KOREKTÚRA

Effectivity s. r. o., Iveta Keseláková a Katarína Vilhanová

TLAČ

Effectivity s. r. o.

Vytlačené v septembri 2014

Text zostavený v roku 2012 a 2013.

V spolupráci so Správou TANAP, Klubom slovenských turistov a portálom hiking.sk. Všetky informácie uvedené v tomto sprievodcovi boli napísané podľa najlepšieho vedomia a svedomia autorov. Spoločnosť nepreberá právnu zodpovednosť za prípadné vzniknuté škody používaním tohto sprievodcu.

HIKING.SK
POŠLEHNÉ ZASTÁNKY PRIEDĽOSTI NA HORY

Slovenské elektrárne sú spoločnosťou skupiny Enel

